

DE ONDERWIJSVISITATIE **Politieke Wetenschappen**

Een evaluatie van de kwaliteit van de academische opleidingen Politieke Wetenschappen
aan de Vlaamse universiteiten

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - februari 2016

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
POLITIEKE WETENSCHAPPEN**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2016/12.784/7

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Politieke Wetenschappen. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van academische opleidingen in de Politieke Wetenschappen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren elk van de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in hun opleiding te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN DE VISITATIECOMMISSIE

Over visitaties van universitaire opleidingen in Vlaanderen of elders hebben vele betrokkenen sinds jaar en dag een positieve, kritische of neutrale mening of een mix daarvan. De opinies hebben onder meer betrekking op de wenselijkheid van visitatie, de frequentie van deelname per opleiding, het procesverloop per visitatie, de – al of niet verrassende – bevindingen zoals die in visitatierapporten blijken, de personele of administratieve belasting in de voorbereiding en deelname, de benutting van uitkomsten achteraf in de onderwijsinstellingen. Ik geef enkele voorbeelden van die opinies. Voor sommigen is visiteren (van welke studierichting dan ook) een verplicht nummer, een strafcorvee wellicht, dat afhoudt van onderzoek dat als het eigenlijke werk wordt beschouwd. Anderen komen met andere kanttekeningen. Ze menen dat tamelijk voorspelbaar is wat de bevindingen van visitatiecommissies zijn. Weer anderen erkennen de wenselijkheid van visiteren maar menen dat de bureaucratiekosten te hoog zijn, dat procedures het op doelmatigheid teveel laten afweten. Het geld en de energie die deelname vergt, zou minder mogen zijn. Het visiteren zou afgeslankt kunnen worden. En uiteraard zijn er ook die betrokkenen voor wie visiteren gewenst is en zelfs een succesnummer is. In hun ogen is er meerwaarde als alle betrokkenen tijdens visitatieprocessen hun werk goed doen en blijkt die meerwaarde ook. Visitatie wordt dan zelfs een geschikt meerszijdig instrument van bezinning in een onderwijsnetwerk, waarbij de onderwijsgevend en studenten zelf volop betrokken zijn. De hoofdvraag is echter of de externe kwaliteitszorg in termen van kosten en baten meerwaarde heeft. Wat zijn de bevindingen op dat vlak bij de rondgang langs universitaire opleidingen in de Politieke Wetenschappen (PW)? De erkenning dat visiteren nodig is, is veelvuldig aangetroffen bij het visiteren van PW-opleidingen. Daarbij was het verrichten van zelfstudies en de preventieve werking daarvan alleen al een positief argument. Dat moet hier gesteld worden omdat er geen behoefte is aan zelfgenoegzaamheid van een visitatiecommissie.

Naar mijn mening zijn visitaties noodzakelijk en nuttig en zijn de genoemde (voor)oordelen niet alle gerechtvaardigd. Daarvoor zijn argumenten aan te voeren. Het eerste argument pro visitatie is dat als alle (andere) onderwijsinstellingen van voorbereidend onderwijs externe beoordelingen kennen van de onderwijskwaliteit, universiteiten zich er niet aan kunnen onttrekken. Universiteiten mogen zichzelf niet als eilanden beschouwen die vanuit het oogpunt van externe kwaliteitszorg niet betreden mogen worden. Er is de noodzaak tot externe beoordeling van opleidingen van-

uit een overweging van systeemconsistentie en maatschappelijke verantwoording.

Het tweede argument pro visitatie heeft betrekking op de waarneming dat vele typen organisaties vanuit zichzelf moeizaam tot verbeteringen komen en slechts tot kleine stappen voorwaarts geneigd zijn te bewegen, omdat machtsverhoudingen een zeker conservatief effect hebben. Organisaties neigen tot *dynamisch conservatisme* tenzij een crisis de organisatie op zijn grondvesten doet schudden. Zover moeten universitaire onderwijsverantwoordelijken het echter niet laten komen. Visiteren moet erkend worden als bijdrage aan de *'lerende organisatie'*. Visiteren zien als een opdracht om te verbeteren is dus onvermijdelijk. 'Leren' door middel van visitatie is een imperatief. Dat wordt in de gelederen van Politieke Wetenschappen tamelijk algemeen erkend, zo bleek.

Als visiteren dan zo noodzakelijk is, levert visitatie dan ook een meerwaarde op die kritische (voor)oordelen, zoals de hiervoor genoemde, kan logenstraffen? Ik meen van wel. Ik kan daarvoor de onderwijsgerichte beoordelingscriteria kiezen die in de beoordeling van politieke wetenschappen gebruikt zijn en goed bruikbaar bleken maar daarvoor verwijs ik naar het rapport. Als ik daarnaast een code met *'Beginselen voor goed openbaar bestuur'* (*'good governance'*) van toepassing verklaar op onderwijsorganisaties dan valt vast te stellen dat opleidingsverantwoordelijken PW over het algemeen doelgericht opereren en voldoen aan beginselen als responsiviteit naar docenten, studenten en alumni. Opleidingsverantwoordelijken hebben met hun opleidingsgericht beleid oog voor (eigen) beleidseffectiviteit en legitimiteit van sturing. In de sector PW is ook voldoende evaluatie van onderwijs aangetroffen.

Laat de beoordeling van onderwijs in de PW ook nog wat verrassende meerwaarde zien? Ik licht er een element uit: de mobiliteit van studenten. In twee opzichten is die mobiliteit beperkt en in een opzicht juist wat groter. Visiteren brengt allereerst aan het licht dat maar *weinig* PW-studenten aan een andere universiteit een of meer vakken volgen die de eigen universiteit niet aanbiedt. Waarom? Dat ligt niet zozeer aan te grote afstanden tussen universitaire locaties of kostenoverwegingen bij studenten, maar eerder aan de strakke programma's en taakplanning voor studenten. Een vak moet al veel meerwaarde hebben voor het onderwijsprogramma van een student, wil hij of zij moeite doen om de inpasbaarheidskosten te maken. Het aanbieden van vakken van andere universiteiten in het eigen curriculum is weliswaar niet geheel zinloos, maar blijkt uiteindelijk toch

vooral ‘politieke cosmetica’; door politicologen en bestuurskundigen ook wel symboolpolitiek genoemd.

Er is een tweede doorkijk op studentmobiliteit mogelijk. Het door het Bologna-beraad van Europese onderwijsministers (1999) geïnspireerde denken dat studenten na een bachelor in universiteitsstad X switchen naar een master in universiteitsstad Y of Z uit binnen- of buitenland is grotendeels fictie. Het gaat hier om een papieren opportuniteit. In de praktijk blijken PW-studenten die mogelijkheid (nog) niet of nauwelijks te benutten. Daarentegen stapelen nogal wat Vlaamse studenten verrassenderwijs na hun studie wel masters, een fenomeen dat in bijvoorbeeld Nederland veel minder voorkomt. Vanuit dit laatste perspectief betonen nogal wat studenten zich juist wel mobiel. Dat veel PW-studenten een tweede master volgen in de eigen universiteitsstad remt dan weer het mobiliteits-optimisme.

Vanuit het denken in termen van mobiliteit kan dus niet ontkend worden dat ook de meeste studenten vooral kleine stappen zetten, binnen bestaande kaders. Padafhankelijkheid is kennelijk nooit ver weg. Dat betekent dat keuzen die in het verleden gemaakt zijn, sterk bepalend zijn voor keuzen op latere momenten.

Valt er over alle studierichtingen heen nog iets op? Ik licht er hier een punt uit. Het inzicht dat studenten veelal geen dagstudenten zijn maar zich delen van de dag (in de reguliere studietijd) op de arbeidsmarkt begeven (met bijbanen geld verdienen), zou aanleiding kunnen zijn om het plan te doordenken om veel onderwijs multimediaal te maken en online aan te bieden zoals dat bijvoorbeeld aan het Massachusetts Institute for Technology (MIT) jaren terug al sterk uitgewerkt is. Daar komt in de Vlaamse praktijk nog niet veel van, vooral omdat het Ba-Ma-systeem studenten in een tamelijk strak onderwijsprogramma perst.

Meer in het algemeen gezien, valt op dat suggesties van een denktank, ‘task force’ of werkgroep die radicale voorstellen durft doordenken op relevantie en kansen voor de eigen universiteit door ons in de PW-sector niet is aangetroffen. De PW-visitatie brengt aan het daglicht dat er voor (expliciete) vergezichten over onderwijs in 2020 nog geen of weinig plaats is. Anticiperen op wat komt aan mogelijke onderwijsstoekenkomsten, werd nog niet erg zichtbaar in het beleid van onderwijsverantwoordelijken. Of dat erg is, is vers twee. Wat nodig is, komt immers vroeg of laat toch wel aan de oppervlakte. Maar een meer lange termijn gerichte (strategische)

onderwijspolitiek ware desalniettemin te overwegen. Dat maakt een visitatie dan weer wel zichtbaar. Visitaties dwingen erg tot het hier en nu terwijl de pretentie om toekomstig onderwijs beter te maken nooit ver weg mag zijn.

Tenslotte wil ik enige dank uitspreken. Namens de commissie wil ik de hoogleraren, (andere) docenten, ondersteuners, studenten en alle andere betrokkenen van de gevisiteerde opleidingen hartelijk bedanken voor de gastvrijheid en de medewerking. Het visiteren was inspannend maar door de positieve ontvangst ook een genoegen.

Ik dank ook in het bijzonder de reguliere medeleden van de visitatiecommissie Henri Goverde, Ben Hoetjes, Monique Leyenaar, de studentleden Arne Roels en Louis Warlop en daarnaast degenen die meewerkten aan bepaalde visitaties, te weten Jaak Lenvain en Niels van Willigen. Ik dank ze allemaal voor hun grote inzet, deskundigheid, samenwerkingshouding en souplesse om te komen tot gedeelde argumentaties, conclusies en overwegingen. Bijzonder veel dank gaat uit naar de secretaris Peter Daerden, die met niet aflatende inzet, organisatiekracht, doortastendheid en accuratesse de commissie heeft ondersteund.

Arno Korsten

voorzitter visitatiecommissie Politieke Wetenschappen

11 jan. 2016

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
Voorwoord van de voorzitter van de visitatiecommissie	4

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Politieke Wetenschappen	13
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen	19
Hoofdstuk III	De opleidingen Politieke Wetenschappen in vergelijkend perspectief	29
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	39

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Universiteit Antwerpen	
	Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen	45
	Master of Science in de Politieke Wetenschappen	47
	Master of Science in de Politieke Communicatie	65
	Master of Science in de Internationale Betrekkingen en de Diplomatie	83
Hoofdstuk II	IOB, Universiteit Antwerpen	
	Master of Science in Globalisation and Development	99
	Master of Science in Government and Development	102
	Master of Science in Development Evaluation and Management	105
Hoofdstuk III	Vrije Universiteit Brussel	
	Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen	125
	Master of Science in de Politieke Wetenschappen	127
Hoofdstuk IV	Katholieke Universiteit Leuven	
	Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen en de Sociologie	145
	Master of Science in de Vergelijkende en Internationale Politiek	163
	Master of Science in het Overheidsmanagement en -beleid	179
	Master of Science in European Politics and Policies	195
Hoofdstuk V	Universiteit Gent	
	Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen	211
	Master of Science in de Politieke Wetenschappen	214
	Master of Science in de EU-studies	216
	Master of Science in Conflict and Development	239

BIJLAGE

Personalia van de leden van de visitatiecommissie	255
---	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Hoofdstuk I Bezoekschema's

Per instelling

- Hoofdstuk II** Lijst met de opleidingsspecifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur
- Hoofdstuk III** Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel
- Hoofdstuk IV** Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling
- Hoofdstuk V** Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten
- Hoofdstuk VI** De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte
- Hoofdstuk VII** Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities

¹ De verifieerbare feiten zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Politieke Wetenschappen

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Politieke Wetenschappen verslag uit van haar bevindingen over de academische opleidingen Politieke Wetenschappen die zij in het najaar 2015, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDINGEN

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instellingen bezocht:

- van 24 t.e.m. 26 februari 2015: Universiteit Antwerpen
 - Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen
 - Master of Science in de Politieke Wetenschappen
 - Master of Science in de Politieke Communicatie
 - Master of Science in de Internationale Betrekkingen en de Diplomatie

- van 3 t.e.m. 4 maart 2015: Vrije Universiteit Brussel
 - Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen
 - Master of Science in de Politieke Wetenschappen

- van 17 t.e.m. 20 maart 2015: Katholieke Universiteit Leuven
 - Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen en de Sociologie
 - Master of Science in de Vergelijkende en Internationale Politiek
 - Master of Science in het Overheidsmanagement en -beleid
 - Master of Science in European Politics and Policies

- van 24 t.e.m. 25 maart 2015: Institute of Development Policy and Management (IOB), Universiteit Antwerpen
 - Master of Science in Globalisation and Development
 - Master of Science in Government and Development
 - Master of Science in Development Evaluation and Management

- van 20 t.e.m. 22 mei 2015: Universiteit Gent
 - Bachelor of Science in de Politieke Wetenschappen
 - Master of Science in de Politieke Wetenschappen
 - Master of Science in de EU-studies
 - Master of Science in Conflict and Development

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Politieke Wetenschappen werd bekrachtigd door de het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van 18 juli 2014 en 21 november 2014. De commissie werd door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 2 maart 2015.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
 - **Prof. em. dr. Arno Korsten**, honorair hoogleraar, faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Maastricht, Emeritus gewoon hoogleraar Bestuurskunde, faculteit Managementwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland

- Domeindeskundige leden
 - **Prof. dr. Monique Leyenaar**, hoogleraar Vergelijkende Politicologie, Faculteit der Managementwetenschappen, Politicologie, Radboud Universiteit Nijmegen
 - **Prof. em. dr. B. (Ben) J.S. Hoetjes**, em. hoogleraar Regiobestuur in internationaal perspectief, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Maastricht
 - **Prof. dr. em. H. (Henri) J.M. Goverde**, emeritus hoogleraar Political Science, Wageningen University

- Toegevoegd lid voor het expertisedomein ontwikkelingsstudies (voor de 4 opleidingen in het domein van ontwikkelingsstudies aan de UA-IOB en de UGent)
 - **Dr. Niels van Willigen**, universitair docent internationale betrekkingen bij het Instituut voor Politieke Wetenschap, Universiteit Leiden

- Toegevoegd lid voor het expertisedomein ontwikkelingssamenwerking (voor de evaluatie van de manama's aan het IOB)
 - **Dr. ir. Jaak Lenvain**, expert ontwikkelingssamenwerking op rust, voorheen diensthoofd Kwaliteit, Methoden en Studies, Belgische Technische Coöperatie (BTC)

- Student-leden
 - **Dhr. Louis Warlop**, student master Politieke Communicatie, Universiteit Antwerpen
 - **Dhr. Arne Roels**, student bachelor in de Politieke Wetenschappen, Katholieke Universiteit Leuven

Louis Warlop nam deel aan het bezoek aan en de beoordeling van de opleidingen aan de Katholieke Universiteit Leuven en de Universiteit Gent. **Arne Roels** nam deel aan het bezoek aan en de beoordeling van de opleidingen aan de Vrije Universiteit Brussel en de Universiteit Antwerpen.

- Voor het bezoek aan de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen en Sociologie aan de KU Leuven werd een commissie samengesteld uit Arno Korsten, Monique Leyenaar, Louis Warlop en de volgende drie leden uit de visitatiecommissie Sociologie:
 - **Prof. em. dr. Jules L. Peschar**, emeritus hoogleraar onderwijs-sociologie, basiseenheid Sociologie, Rijksuniversiteit Groningen, Nederland, adviseur op het terrein van sociaalwetenschappelijk en

onderwijskundig onderzoek (KNIRPZ)

- **Prof. dr. Jeroen Winkels**, Directeur ITS, Radboud Universiteit Nijmegen, Vice-voorzitter van het College van Bestuur, Radboud Universiteit Nijmegen, Nederland
- **Mevr. Chana De Wilde**, studente Master of Science in de Sociologie, Universiteit Gent

Peter Daerden, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad, trad op als projectbegeleider en secretaris van deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar de bijlage.

3.2 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om, per masteropleiding, elk een tweetal masterproeven grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 6 februari 2015. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatierapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instelling heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek en leslokalen) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instellingen gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens de bezoeken werd voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie had aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenste in te kijken en een bijkomend aantal afstudeerwerken. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleidingen meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeter suggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeter suggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen. De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleidingen werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen

In 2015 is door de VLUHR de Visitatiecommissie Politieke Wetenschappen (PW) ingesteld. De visitatiecommissie PW bekeek de kwaliteit van reguliere bachelor- (BA) en masteropleidingen (MA) en van enkele master-na-masteropleidingen van de universiteiten te Antwerpen, Brussel, Gent en Leuven (alfabetische volgorde). Een gemengde commissie samengesteld uit de visitatiecommissie PW en de visitatiecommissie Sociologie heeft in 2015 de gemeenschappelijke bachelor Politieke Wetenschappen en Sociologie in Leuven beoordeeld. Deze visitatie blijft in deze tekst buiten beschouwing.

De commissie

De commissie PW bestond uit vier niet-Vlaamse politiekwetenschappelijke vakgenoten en twee Vlaamse studentleden (die elkaar afwisselden om te voorkomen dat zij hun 'eigen' opleiding zouden visiteren). Twee leden werden ad hoc toegevoegd voor het beoordelen van enkele opleidingen met specifieke internationale componenten: een Vlaams toegevoegd lid en een niet-Vlaamse vakgenoot. De commissie werd ambtelijk ondersteund door een werknemer van de Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR.

De samenstelling van de visitatiecommissie is tot stand gekomen na een uitgebreide selectieprocedure, waarbij de opleidingsverantwoordelijken uit alle universiteiten intensief betrokken waren. Deze procedure kenmerkte zich onder meer door de mogelijkheid tot het doen van suggesties van kandidaten en hun competenties in de breedte en diepte van het vakgebied

Politieke Wetenschappen, analyse van het curriculum vitae van de kandidaten, beoordeling van inhoudelijke complementariteit en evenwicht in de commissiesamenstelling en samenwerkend vermogen van het team.

Aanpak

De commissie PW nam kennis van zelfstudies, opleidingsmateriaal (onder andere van regelingen, cursussen, examenmateriaal), afstudeerproeven, verslagen van opleidingscommissies en andere bestuurlijke gremia en ze bekeek beschikbare faciliteiten, zoals collegezalen en andere onderwijsruimten, en van bibliotheken en studieruimtes. De commissie ging uit van de stand van zaken begin januari 2015.

De visitatiecommissie sprak op locatie uiteraard ook met alle geledingen, waaronder opleidingsverantwoordelijken, docenten die in de bachelorfase (BA) en/of Masterfase (MA) actief waren, onderwijsondersteuners, bibliotheekbeheerders, studenten uit meerdere studie jaren, alumni. Gesproken is met iedereen die ertoe deed, zodat alle posities, taken, bevoegdheden en rollen die verband hielden met de kwaliteit van alle relevante processen rond opleidingen goed in beeld kwamen.

De commissie heeft als beoordelingskader steeds een driedeling gehanteerd in generieke kwaliteitswaarborgen, te weten het beoogde eindniveau van het bachelor- en masteronderwijs (waarborg 1), de kwaliteit van het onderwijsproces (waarborg 2) en het gerealiseerde eindniveau van onderwijs (waarborg 3). Dit in onderdelen uitgewerkte kader was voor de commissie een gegeven. Het gedetailleerde kader bleek in het algemeen goed werkbaar.

Nadat alle toegezonden en opgehaalde informatie gerelateerd was aan en geplaatst was in het perspectief van de drie kwaliteitswaarborgen, kwam de visitatiecommissie steeds tot een unaniem oordeel dat naar de verantwoordelijken voor de betreffende bachelor-, master- en ma-na-ma-opleidingen werd teruggekoppeld. Na hoor en wederhoor zijn de afzonderlijke rapportages vastgesteld. Een vergelijkende analyse van de opleidingen, uitsluitend betrekking hebbend op de reguliere bachelor- en masterstudies, is ook voorgelegd aan de opleidingsverantwoordelijken uit de universiteiten. Ook hier was er een feedbackmogelijkheid voor opleidingsverantwoordelijken. In het algemeen is ook van die terugkoppelmogelijkheid gebruik gemaakt.

Waarvoor

De beoordeling van opleidingen is in formele zin een noodzakelijke conditie voor accreditatie door de NVAO, maar daarbij blijft het niet. Alleen al het opstellen van de zelfstudie brengt een waardevol proces van interne bezinning op onderwijskwaliteit tussen betrokkene docenten en anderen op gang. Naast een *preventief effect* heeft de visitatie vanaf de start betekenis voor het aan de oppervlakte brengen en bespreken van tal van kwaliteitsaspecten en keuzes ten aanzien van bijvoorbeeld de programmaopbouw, de inhoud en omvang van onderdelen, de onderwijsorganisatie en begeleiding, de studiebelasting, de slagingspercentages en studentuitval, de examinering. Visiteren draagt zo bij aan ontwerp, evaluatie, kritische bespreking en herontwerp van opleidingen. Dat *cyclisch denken* heeft de commissie in ruime mate aangetroffen.

De commissie heeft behoefte om naast de aparte tekst over vergelijking van opleidingen enkele algemene opmerkingen te maken. Een terugblik op de visitatie als visitatieproces leert het volgende.

Terugblik op het visitatieproces

De commissie heeft veel waardering gekregen voor de zelfstudies met betrekking tot onderwijs in de Politieke Wetenschappen vanuit de verschillende universiteitssteden. Deze waardering stoelt op de omvang en het gehalte van de informatie, de relevantie van het werken met gewenste onderwijscompetenties, de precisie en volledigheid van de informatie en meer in het algemeen op de kwaliteit van de rapportages. De opleidingen zijn alle duidelijk gericht op beoogde resultaten. Deze waardevolle zelfstudies staan niet op zichzelf. De commissie is ook getroffen door de aandacht voor en betrokkenheid bij het geven van onderwijs die breed bij docenten, ondersteuners en anderen is aangetroffen. Toewijding bestaat. Het is zeker niet zo dat docenten er blijk van geven dat onderzoek voorop staat en onderwijs slechts secundair is. Onderwijs wordt essentieel geacht. Docenten worden ook meer en meer aangesproken op verbetermogelijkheden. Deze ontwikkelingen passen binnen het concept van 'een *lerende organisatie*'. Daarbij past realiteitszin. Er zijn in elke organisatie altijd voorlopers en personen die eerst later meegaan of wat achterblijven. Dat werd bijvoorbeeld duidelijk toen we keken naar gebruik van nieuwe media in het onderwijs, zoals ondersteuning met onderdelen van films via internet of een universitair intranet en gebruik van livestreaming van colleges (zodat een college naderhand nog eens bekeken kan worden). Faculteiten zetten op dit punt overigens wel stappen voorwaarts.

Accenten in opleidingen

De analyse van de verschillende opleidingen laat veel overeenstemming zien over wat tot Politieke Wetenschappen gerekend moet worden, maar tegelijk heeft elke universiteit wel eigen keuzen gemaakt en accenten gelegd. Er is sprake van profilering. Dat is ook onvermijdelijk. De accenten kunnen te maken hebben met het algemene profiel achter een opleiding als met een zekere eigenheid van de universitaire oriëntatie op de positie van de student.

Ontvankelijkheid voor nieuwe ontwikkelingen

'Politieke Wetenschappen' is bij uitstek een opleiding waarin maatschappelijke en politieke ontwikkelingen centraal staan. De maatschappij en het politieke spectrum veranderen voortdurend: er komen nieuwe spelers bij, machtsstructuren herijken zich, andere patronen van normen en waarden ontstaan. Van belang is dat de studie zich rekenschap geeft van die ontwikkelingen en op gezette tijden zorg draagt dat in het curriculum hiervoor aandacht is. We hebben als visitatiecommissie ruime ontvankelijkheid hiervoor getraceerd. De commissie is van mening dat de verbinding tussen onderzoek dat door de staf gedaan wordt en de doorwerking die dit heeft in onderwijs een goede zaak is.

Studietempo, uitval en rendement

De studierendementsscores van BA-studies in verschillende universiteiten vertonen veel gelijkenis. Ook al zijn er verschillen in profilering van het programma en in de programma-inhoud (vakken, etc.), veel invloed op het studierendement heeft dit niet. Blijkbaar werken andere factoren meer in op het rendement.

De rendementen van de opleidingen worden overall als (meer dan) voldoende beschouwd.

Veel studenten blijken voor het volgen en succesvol afronden van de MA-studie meer tijd nodig te hebben dan daarvoor officieel voorzien is. De afstudeerproeve is doorgaans een belangrijke vertragende factor in de studievoortgang in de master. De commissie heeft geconstateerd dat in alle universiteitssteden goed overdachte pogingen worden ondernomen om de studieduur toch binnen gewenste tijdsaders te houden of krijgen.

Waar sprake is van studierendement, moet het oog vallen op het studietempo (' *pacing* ') en de studie-uitval (' *drop out* '). De commissie constateert dat de

opleidingsverantwoordelijken overal ruime aandacht hebben voor beide aspecten. De studie-uitval voor zover die veroorzaakt wordt door het onderwijs (opbouw, begeleiding) wordt door opleidingsverantwoordelijken over het algemeen voldoende gevolgd en geremedieerd. Het monitoraat blijkt waardevol. Maar er zijn grenzen aan de bestuurlijke vermogens om wat van invloed is op studie-uitval weg te werken. Derhalve moet de na aangeboden maatregelen resterende uitval geaccepteerd worden.

Toegevoegde waarde van de faculteit

Tijdens de bezoeken van de visitatiecommissie aan de opleidingen is de ondersteunende rol van de faculteit, waarin de opleidingen zijn ingebed, positief opgevallen. De facultaire verantwoordelijken kennen een proactieve houding voor wat betreft het zoeken naar oplossingen die zich bijvoorbeeld voordoen bij de instroom (verwachtingsmanagement). De facultaire organisaties dragen zorg voor een aanzienlijk deel van de administratieve lasten waardoor de docenten van opleidingen meer tijd overhouden voor de primaire taken, zijnde onderwijs en onderzoek.

Internationalisering

Wetenschap is een internationaal fenomeen. Het onderwijs en zeker het onderzoek in de wetenschappelijke disciplines wordt steeds vaker gewaardeerd op internationaal gestelde eisen. In de zelfstudies over onderwijs is internationalisering dan ook aan de orde.

Het concept internationalisering kent meerdere dimensies. Docenten kennen de internationale vakliteratuur, verrichten internationaal relevant onderzoek, werken soms samen met andere onderzoekers uit andere landen en bezoeken internationale congressen. Er is sprake van mobiliteit van docenten en studenten.

Werkt internationalisering door? Zeker. Internationalisering is een trend waarvoor op vele universiteiten faciliteiten werden ontwikkeld in de afgelopen twee decennia. De Engelse taal fungeert daarin als de 'lingua franca' niet alleen voor de academische onderzoekers, maar steeds meer ook voor docenten en studenten.

Het is zeker geen taak noch een doel van het onderhavige visitatieproject Politieke Wetenschappen om zich te mengen in politieke gevoeligheden van het Vlaamse en het bredere Belgische onderwijsbeleid. Desalniettemin lijkt de toegenomen internationale competitie in de wetenschappen

– wat betreft werving van subsidies voor onderzoek (in internationale consortia), publiceren, werving van academisch personeel (promovendi, post-doc's, docenten en professoren), alsmede wat betreft werving van zoal niet de beste dan toch in elk geval de betere (buitenlandse) studenten – onvermijdelijk te vragen om doordenking van de consequenties voor de eigen curricula en onderzoekthema's.

De gevisiteerde opleidingen voegen zich met uiteenlopende snelheid in de trends van internationalisering. Niet elke opleiding is expliciet in wat zij ziet als de meest gewenste vorm daarvan. Buitenlandse excursies, deelname aan een 'summer school', korte stages, een bepaalde verdieping van thesis-onderzoek zijn voorbeelden van vormen die de visitatiecommissie heeft aangetroffen. De indruk is ontstaan dat de voorbereiding van deelname aan internationaal academisch verkeer zou kunnen worden versneld. De commissie denkt hierbij aan de onderwijstaal (met name Engels binnen de grenzen van de Vlaamse beleidsruimte), aan vaste uitwisselingscontracten met buitenlandse universiteiten en aan het clusteren van de vrije ruimte in één van de (BA-)semesters.

Relatie BA en MA

De commissie heeft zich ook gebogen over de eigenstandigheid van opleidingen en de vraag of die blijkt uit het onderwijsprogramma en de afsluiting daarvan. De commissie heeft in dat verband waargenomen dat in de gevisiteerde opleidingen de BA- en MA-opleiding nog vaak als in elkaar overgaande curricula worden benaderd. Een duidelijke cesuur (conform het 'Bologna'-protocol gerelateerd aan een arbeidsmarktprofiel) tussen BA en MA is voor de BA-afgestudeerden meestal niet aanwezig. Het lijkt reëel te veronderstellen dat hierin een verklaring ligt waarom slechts hoogstens een op de vijf afgestudeerden in de BA niet doorstroomt in de 'eigen' MA. De commissie heeft (uiteraard) geen bezwaren tegen doorstroming maar vraagt wel om nog eens te overwegen of meer eigenstandige BA-opleidingen met een duidelijke afsluiting via een BA-proeve, niet wenselijk is.

Stapelen

Een opvallend verschijnsel in de gevisiteerde opleidingen is het zgn. stapelen van master-studies, zodat studenten de universiteit verlaten met meerdere master-graden. Hier is op verschillende manieren naar te kijken. Gegeven de in internationaal opzicht gunstige inschrijf- en collegegelden en de minder gunstige arbeidsmarkt is het begrijpelijk, dat studenten aan Vlaamse universiteiten na afronding van een master een tweede of zelfs

derde masterstudie toevoegen om zo hun arbeidsmarktkansen te vergroten. Soms speelt daarbij ook mee dat het imago van de eerste masterstudie als minder gunstig wordt gezien of elders een complementair vak of reeks vakken gevolgd kan worden. Het is evenwel de vraag of het stapelen van masters de arbeidsmarktkansen ook werkelijk vergroot en of de stapelaars niet het imago van 'nerd' of 'eeuwige student' opgeplakt krijgen. Individuele studenten noemen overigens zelden nadelen van het stapelen maar melden soms wel dat een push-factor in hun eerste studie zit, namelijk een daar ervaren tekort. Dat zou tot bezinning kunnen leiden over de identiteit van bepaalde studies ('moeten we toch niet meer aandacht schenken aan ...'). Ook kan het voor de identiteit van een masterstudie problematisch zijn, dat er sprake is van een zeer diverse instroom en extra inspanning nodig is om het niveau en de kwaliteit van de opleiding te waarborgen.

Een leven lang leren

Een punt van aandacht is ook het inspelen van de opleidingen op het streven naar 'lifelong learning', om- en bijscholing door het aanbieden van part-time studies, avondstudies en werkstudent-programma's. Slechts in een enkel geval wordt hier consequent op ingezet. Het lijkt, gegeven de veranderende arbeidsmarkt en samenleving, zeer gewenst dat dit voorbeeld wordt nagevolgd.

Toekomst

Intussen zijn de opleidingen Politieke Wetenschappen al meerdere malen gevisiteerd. Deze vorm van externe kwaliteitszorg past in een streven naar 'de universiteit als een lerende organisatie', waarbij betrokkenen zelf openheid tonen, een zelfevaluatie verrichten, zich verantwoorden naar collega-instellingen en de buitenwereld, en reflecteren op sterkten en zwakten van de opleidingen. Dit streven past niet alleen in het concept 'lerende organisatie' maar ook helemaal in de beweging naar een meeromvattend concept van 'good governance', waarbij evalueren, tegenspraak organiseren, leren en zelfreinigend vermogen tonen essentiële elementen zijn. Dat is positief. Dat neemt niet weg dat de huidige manier van visiteren niet in steen gebeiteld hoeft te zijn. Immers, instrumenten slijten bij gebruik.

Hebben onderwijsvisitaties als die voor Politieke Wetenschappen uiteindelijk nog toekomstwaarde of is er sprake van een instrument voor kwaliteitszorg dat bot is geworden en beter vervangen kan worden door iets anders? De commissie laat zich niet uit over de discussie over instellingsvisitaties en varianten daarop maar kan wel de visitatie Politieke Weten-

schappen in breder perspectief plaatsen. Zou eenzelfde visitatie wetenschappelijk gezien nog voor herhaling vatbaar zijn?

De visitatie van de opleidingen in de Politieke Wetenschappen vertoonde veel overeenkomst met de ‘algemene beginselen voor behoorlijk visiteren’. Deze beginselen zijn vastgesteld in wetenschappelijk onderzoek naar visiteren in meerdere sectoren, zoals van gemeentebesturen, bij de politie en in andere sectoren (Schutgens, 2014). Uit dit empirisch onderzoek is gebleken dat als een visitatie voldoet aan alle ‘beginselen van behoorlijk visiteren’, de kans groot is dat de bevindingen van de visitatiecommissie ook door de betrokkenen vanuit gevisiteerde opleidingen herkend worden (‘dit zijn wij’) en erkend worden (‘wij accepteren dit’). Tot deze ‘geijkte’ uitgangspunten die een uitloop naar succesvol visiteren mogelijk maken, behoort de aanwezigheid van:

- regie op het visiteren vanuit een sectororgaan en de keuze van een aantal uitgangspunten (welke instelling neemt met welke opleidingen deel aan de visitatie, wanneer start de visitatie, wat is de looptijd, etc.);
- het beschikken over een vaststaand proceskader en een generiek hanteerbaar stappenplan per visitatie (protocol);
- de hantering van een erkend beoordelingskader van de opleiding als ‘format’;
- een schriftelijke zelfstudie vanuit de verantwoordelijke deelnemers aan de visitatie, die voldoet aan bepaalde eisen (waaronder een ordening van gegevens volgens het beoordelingskader, onderbouwing van oordelen en argumentatieve kracht van de rapportage);
- een onafhankelijke werkende visitatiecommissie van vakgenoten;
- een ‘site visit’ en dialoog met betrokkenen;
- een mondelinge terugkoppeling van eerste bevindingen uit de visitatie;
- een conceptrapport waarop een instelling kan reageren;
- publicatie van een leesbaar – zo mogelijk openbaar – eindrapport per gevisiteerde instelling.

Kwaliteitscultuur

Deze universele ‘beginselen’ hebben een vertaalslag gekregen in de feitelijke visitatie van opleidingen in de Politieke Wetenschappen en ook bij andere opleidingen, zoals die in 2015 in Vlaanderen plaatsvonden. Kon het dan nog met het visiteren misgaan? Elke visitatie is weliswaar mensenwerk dat prudent verricht moet worden, maar het hele proces kent veel waarborgen voor correctie, mochten analyses van bepaalde aspecten of onderdelen verbeterbaar zijn. Daartoe hoort dat de uitkomsten van de ‘site visit’

een check geven op de zelfstudie, evenals de mogelijkheid tot het geven van een inhoudelijke reactie op een conceptrapport. De commissie kijkt, vanuit de voor de Lage Landen gegroeide set 'universele' uitgangspunten voor visitatie ('beginselen'), zelf positief terug op het procesverloop van de visitatie in de Politieke Wetenschappen. Dit bleek onder meer uit de medewerking in de universiteiten, de kwaliteit van de zelfstudies en het kijken ter plaatse, de sfeer tijdens de visitatie, de instemming met de bevindingen. De gewaardeerde inzet en medewerking van alle betrokkenen uit de verschillende universiteiten is als nuttig, productief en constructief ervaren. De ontwikkelingen wijzen ontgeenzeglijk naar een verdere ontwikkeling van onderop van een kwaliteitscultuur in instellingen. De commissie beschouwt dat als een positief gegeven.

Beleid blijft in de tijd gezien zelden hetzelfde; er treedt beleidsdynamiek op. In de toekomst kunnen dan ook veranderingen optreden in de beoordeling van onderwijs van Vlaamse universitaire instellingen. Als bezinning hierop zich verder uitkristalliseert, is het goed in het oog te houden dat van visitatie van universitaire opleidingen inmiddels wel bekend is hoe het moet. Uit de toepassing van de genoemde uitgangspunten (geijkte 'Beginselen van behoorlijk visiteren') blijkt dat een inherente (positieve) kwaliteit aan het visiteren van opleidingen niet ontzegd kan worden. Behoud het goede. Deze kwalificatie reikt verder dan alleen een visitatie van Politieke Wetenschappen.

Literatuur

De onderwijsvisitatie Politieke Wetenschappen, VLIR, Brussel, 2007.

Schutgens, J., Met vreemde ogen kijken, Wolf Legal Publ., Oisterwijk, 2014.

HOOFDSTUK III

De opleidingen Politieke Wetenschappen in vergelijkend perspectief

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de academische opleidingen Politieke Wetenschappen in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele deelrapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de deelrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de deelrapporten.

Alle hier betrokken opleidingen worden aangeboden door vier Vlaamse universiteiten: de Katholieke Universiteit Leuven (verder KU Leuven genoemd), de Universiteit Antwerpen (verder UA genoemd), de Universiteit Gent (verder UGent genoemd) en de Vrije Universiteit Brussel (verder VUB genoemd).

Voor de bachelor Politieke Wetenschappen en Sociologie (KU Leuven) is geopteerd de opleiding in onderhavig vergelijkend deel (en niet bij Sociologie) op te nemen. Omwille van hun specifieke karakter zijn de master-

na-masteropleidingen die deel uitmaakten van de visitatieopdracht niet in het vergelijkend deel opgenomen.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de bachelor Politieke Wetenschappen van de UGent als excellent, en voor alle overige in de vergelijking betrokken opleidingen als goed.

Alle opleidingen hebben hun profiel uitgewerkt in een lijst van concrete, in aantal variërende **leerresultaten**. Vaak zijn deze leerresultaten op hun beurt gegroepeerd in verschillende categorieën, competentiegebieden en/of (beroeps)rollen. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de doelstellingen helder geformuleerd zijn en dat de uitwerking naar leerresultaten overal geslaagd is. Vooral de bacheloropleiding van de UGent heeft dit op voortreffelijke wijze gedaan.

Alle leerresultaten van alle opleidingen passen binnen het Vlaamse Kwalificatieraamwerk en zijn in lijn met het domeinspecifieke leerresultatenkader. De commissie stelde tevens vast dat alle opleidingsdoelstellingen aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied gesteld worden. Wel blijkt het profiel van sommige opleidingen niet altijd even goed gekend bij de buitenwereld, in casu het werkveld.

De **bacheloropleidingen** streven alle een breed profiel na. Beoogd wordt studenten vertrouwd te maken met de basisbegrippen en theorieën van de politieke wetenschappen, met de nodige aandacht voor aanverwante vakgebieden. Bij de KU Leuven is het polyvalent aspect zeer uitgesproken, door het feit dat dit een opleiding Politieke Wetenschappen & Sociologie betreft. Studenten worden er vanuit het breed perspectief gevormd in de driehoek Theorie-Onderzoek-Beleid, waarbij deze drie componenten zowel apart als op een geïntegreerde manier worden aangeboden. Ook de VUB, UA en UGent leiden nadrukkelijk 'generalisten' op. De UA claimt bijzondere aandacht voor de internationale context, terwijl de VUB de onderliggende humanistische waarden onderlijnt, de UGent op de historische context focust en zowel de UGent als de UA veel belang aan maatschappelijke relevantie hechten.

Alle **masteropleidingen** streven naar specialisatie en verdieping. De VUB, UGent en UA hebben gekozen om min of meer 'reguliere' masteropleidingen

Politieke Wetenschappen aan te bieden. Al deze drie opleidingen hebben zowel een lokaal als internationaal georiënteerde sokkel. Alleen aan de UGent neemt dit onderscheid evenwel de vorm aan van expliciete afstudeerrichtingen.

De overige masteropleidingen richten zich op een breed gamma van domeinen. Politieke Communicatie (UA) stelt het politiek gedrag van individuen centraal. Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) beoogt het ontwikkelen van een vergelijkende ingesteldheid waarbij studenten cases van verschillende landen en bestuursniveaus analyseren. Overheidsmanagement en -beleid (KU Leuven) wil deskundige bestuurs- en beleidskundigen afleveren. EU-Studies (UGent) is bijna exclusief gericht op de werking en instellingen van de Europese Unie.

Alle opleidingen zijn nagenoeg exclusief **Nederlandstalig**. Hoewel de taalwetgeving in Vlaanderen hierbij een rol speelt, stelde de commissie vast dat het Nederlandstalige profiel dikwijls een bewuste keuze is. De opleidingen richten zich dan ook voornamelijk op de nationale arbeidsmarkt.

In het licht van de veranderende arbeidsmarkt in de samenleving heeft de commissie veel waardering voor de werkstudentenvariant van de master Politieke Wetenschappen aan de VUB.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de master Vergelijkende en Internationale Politiek en de bachelor Politieke Wetenschappen en Sociologie (beide KU Leuven) als voldoende, en voor alle overige in de vergelijking betrokken opleidingen als goed.

Alle **bachelorprogramma's** omvatten 180 studiepunten. Het eerste bachelorjaar is in alle opleidingen volledig samengesteld uit (hoofdzakelijk inleidende) plichtvakken. In de KU Leuven-bachelor is het eerste jaar volledig gemeenschappelijk voor studenten politieke wetenschappen en sociologie, en voor een gedeelte ook het tweede en derde jaar. De commissie respecteert de manier waarop dit gemeenschappelijk programma is opgezet, maar vraagt inbreng van meer identiteitsgebonden vakken. In de VUB zijn de bacheloropleidingen Politieke Wetenschappen en Sociologie in het eerste jaar de facto gemeenschappelijk. De UA-bachelor deelt een gemeenschappelijke stam met de opleidingen Sociologie en Communicatie-

wetenschappen, en dat is in iets mindere mate ook het geval voor de UGent-bachelor.

De gemeenschappelijke stam in alle bacheloropleidingen maakt dat de studenten politieke wetenschappen in hun eerste jaar vrijwel altijd samen met andere studentengroepen zitten. Met name aan de UGent en KU Leuven signaleerden de studenten dit als een aandachtspunt: te volle aula's zijn niet bevorderlijk voor de diepgang van de lessen en het groepsgevoel onder de studenten. De commissie beveelt daarom aan om meer practica en werkgroepen in de bachelorprogramma's te integreren of, zoals aan de UGent en de UA reeds is gebeurd, minimaal één exclusief opleidingsonderdeel voor studenten politieke wetenschappen in te voeren.

In alle bachelorprogramma's zit een duidelijke **methodologische en onderzoekslijn**. Zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden komen daarbij aan bod, met dien verstande dat studenten vaak een keuze tussen een van beide kunnen – en in sommige gevallen zelfs moeten – maken. De commissie is van mening dat alle bachelorstudenten de mogelijkheid moet geboden worden om met het brede spectrum van onderzoeks- en methodologie in aanraking te komen. Nu lijken studenten vaak, uit een aversie voor cijfers, kwantitatieve methoden bewust te vermijden. De bacheloropleiding van de UA kan hierbij als te volgen voorbeeld dienen. Alle bachelorprogramma's laten de studenten werkstukken schrijven die als een sluitstuk van de opleiding gelden.

Alle **masterprogramma's** omvatten 60 studiepunten. Algemeen stelt de commissie vast dat deze programma's een duidelijke verdieping betekenen ten opzichte van de bacheloropleidingen. Opvallend is dat vrijwel alle masteropleidingen de studenten veel keuzevrijheid geven. In sommige gevallen, zoals Politieke Communicatie (UA) en Overheidsmanagement en -beleid (KU Leuven), blijft het programma thematisch homogeen. Elders is vaak meer regie aangewezen. Het sterkst komt het gebrek aan regie bij Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) aan de oppervlakte. De commissie vraagt de balans tussen keuzevrijheid en focus steeds te respecteren. Het aanbieden van voorkeurstrajecten kan daarin soelaas brengen.

Wat de **werkvormen** in de bacheloropleidingen betreft, is het overheersende beeld dat van een klassiek hoorcollege in de eerste bachelor, waarbij studenten vaak samenzitten met relatief grote groepen uit andere opleidingen. Vanaf het tweede bachelorjaar worden de lessen

interactiever. De hoorcolleges in de masteropleidingen zetten die lijn door, en er worden ook meer alternatieve werkvormen ingebracht als presentaties, individuele en groepsopdrachten. De UA, de UGent en de master Overheidsmanagement en -beleid aan de KU Leuven integreren simulaties in hun programma-aanbod. In de UA en de master EU-Studies aan de UGent worden een reeks interessante excursies georganiseerd.

Hoewel studenten vaak vragende partij zijn voor een **stage** komt die mogelijkheid slechts in een beperkt aantal opleidingen (op facultatieve basis) aan bod: de bachelor aan de KU Leuven (alleen voor de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen), de bachelor aan de VUB, de master Politieke Communicatie (UA) en de master EU-Studies (UGent). Bij Overheidsmanagement en -beleid (KU Leuven) kan een stage worden opgenomen in het kader van de masterproef, en bij Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) wordt het volgen van een (niet in studiepunten gehonoreerde) vrijwillige stage aangemoedigd. De commissie vindt in het algemeen dat stages een plaats moeten krijgen in de bachelor (mits er voldoende ruimte voor wordt vrijgemaakt). Indien een (eenjarige) masteropleiding voor een stage kiest is een volwaardige facilitering absoluut aangewezen om ongewenste studieovertraging te voorkomen.

Alle opleidingen geven studenten de vrijheid om – soms binnen bepaalde grenzen – zelf een onderwerp voor de **masterproef** te kiezen. Bij de VUB en de UA vertegenwoordigt de masterproef 15 studiepunten, bij de UGent 17 studiepunten (inclusief werkcollege), bij Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) 18 studiepunten en bij Overheidsmanagement en -beleid (KU Leuven) 20 studiepunten. De begeleiding bij de masterproef wordt doorgaans door de studenten geprezen, al is dit soms ook afhankelijk van de promotor. Het initiatief voor opvolging wordt overigens vaak bij de studenten zelf gelegd. De UA-opleidingen hebben wellicht de meest strakke opvolging en bieden hun studenten een gedetailleerde leidraad bij het schrijven van de masterproef.

De **toelatingsvoorwaarden** zijn overal transparant. Alle studenten met een diploma van het secundair onderwijs worden toegelaten tot de bacheloropleidingen. De masteropleidingen staan ook open voor zij-instroom, via voorbereidings- en/of schakelprogramma's. De commissie stelde vast dat deze programma's doorgaans vrij populair zijn, en dat ze de masteropleidingen daardoor ook heterogener maken (in die zin dat niet alleen bachelors politieke wetenschappen erin doorstromen). Doorgaans wordt die diversiteit zowel door het onderwijzend personeel als de

studenten als een troef aanzien. In bepaalde gevallen evenwel – met name bij Vergelijkende en Internationale Politiek aan de KU Leuven – bestaat ook het gevaar voor een zekere nivellering. Verschillende opleidingen zijn zich hiervan bewust en hebben recent hun voorbereidings- en/of schakelprogramma's reeds verzwaard, of staan op het punt om dit te doen.

Het onderwijs wordt verzorgd door leden van het ZAP (zelfstandig academisch personeel) en in beperktere mate leden van het AAP (assisterend academisch personeel). De commissie heeft bij alle opleidingen vastgesteld dat de bestaande **bestaffing** kwantitatief voldoet, maar dat aan de UGent en VUB enige zorg gepast blijft. Docenten zijn doorgaans gedreven en goed toegankelijk voor de studenten. De onderwijskwaliteit wordt bijna altijd geprezen. Docententrainingen zijn overal (minimaal op facultatieve basis) ingeburgerd. Ook de vakinhoudelijke expertise van het personeel staat buiten twiifel. De koppeling van onderwijs en onderzoek krijgt overal concreet vorm.

De meeste opleidingen beschikken over een goed netwerk om studenten op **internationale uitwisseling** te laten gaan. Hoewel dergelijke uitwisseling vaak gestimuleerd wordt, noemen de meeste opleidingen de deelnamecijfers voor verbetering vatbaar. Positieve uitzonderingen daarop vormen de bacheloropleidingen aan de UGent en de KU Leuven, waar een aanzienlijk percentage van de studenten een deel van de opleiding in het buitenland volgt.

De commissie heeft een positief beeld gekregen van de **studiebegeleiding** in de verschillende opleidingen. Alle instellingen stellen een (facultaire) studietrajectbegeleider ter beschikking. Aan de KU Leuven en de UGent kunnen eerstejaarsstudenten beroep doen op een (alom gewaardeerd) monitaaraat. De UA is de enige instelling die eerstejaars studenten de mogelijkheid biedt aan een instaptoets – met daaraan gekoppelde feedback – deel te nemen. De werkdruk wordt door studenten doorgaans als evenwichtig bestempeld. Drop-out van bachelorstudenten manifesteert zich meestal tussen het eerste en het tweede jaar, al wordt aan de KU Leuven ook een relatief grote uitval na het tweede jaar studie gesignaleerd.

Het elektronische leerplatform wordt door nagenoeg alle docenten gebruikt, zij het met veel verschil in intensiteit en soms alleen als communicatiemiddel. Globaal vindt de commissie dat inzake **onderwijsvernieuwing**, met name in de richting van ondersteunende platformen, vooruitgang kan geboekt worden. Het enthousiasme voor *blended learning*

en *online teaching* is beperkt, al hebben de VUB en UA reeds interessante initiatieven in die richting gezet.

Alle opleidingen zijn gehuisvest op goed bereikbare locaties met adequate **onderwijsinfrastructuur**. Positieve uitschieters op dit vlak zijn de UA en de KU Leuven. In de UGent zijn de faciliteiten minder optimaal, maar dit werd onderkend door de betrokkenen en een verbetering kondigt zich aan.

De commissie stelde vast dat alle opleidingen over officiële **overlegstructuren** beschikken, waarin zowel docenten als studenten vertegenwoordigd zijn. Deze organen werken naar behoren. Wel blijkt de rol van de studentenvertegenwoordiger als tussenpersoon niet altijd even goed realiseerbaar; de commissie beveelt daarom aan focusgroepen (nog) meer belang toe te kennen. Met uitzondering van de UGent hebben afgestudeerden van politieke wetenschappen geen eigen alumnivereniging. De UA is de instelling die tot nog toe het meest structureel het werkveld aan zich bindt door middel van een Klankbordgroep.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de master Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) als voldoende, en voor alle overige in de vergelijking betrokken opleidingen als goed.

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen de nodige inspanningen doen om een volwaardig **toetsbeleid** op touw te zetten. Zo raakt het systematisch gebruik van verbeterersleutels bij examenvragen steeds meer in voege. Bij de evaluatie van masterproeven worden overal gestandaardiseerde formulieren gebruikt.

De commissie stelde vast dat alle opleidingen een goede **variëteit** aan evaluatievormen hebben. Alleen in het eerste jaar van de bachelor is het schriftelijk examen – gezien de grote studentengroepen – erg dominerend, maar reeds vanaf het tweede jaar komt daar verandering in met inbreng van alternatieve evaluatievormen. De masteropleidingen zetten die lijn verder.

De evaluatie toetst in alle opleidingen op adequate wijze zowel op kennis, inzicht als vaardigheden. De **transparantie en betrouwbaarheid** zijn

hierbij verzekerd volgens de commissie. Klachten vanwege de studenten over het examenebeuren zijn vrijwel nihil. De commissie stelde ook vast dat alle opleidingen de nodige aandacht besteden aan feedback op de evaluatie van examens en werkstukken. Wel signaleren studenten in sommige opleidingen nog een gebrek aan tussentijdse, meer formatieve feedback.

De **masterproef** dient in alle opleidingen mondeling verdedigd te worden. Over het geheel genomen is de commissie tevreden over het niveau van de masterproeven. Wel signaleert ze dat de gebruikte methodologie bijna altijd kwalitatief, en zelden kwantitatief, is. Overwogen moet worden om het brede spectrum van waarnemings- en analysemethoden in de masterproeven te gebruiken. De masterproeven van de UGent en de UA vallen positief op door hun maatschappelijk relevante onderwerpen.

Het **studierendement** is in alle opleidingen aan de maat, met een positieve uitschieter voor Politieke Communicatie aan de UA.

Globaal genomen is de commissie van oordeel dat de **afgestudeerden van alle bacheloropleidingen** probleemloos naar de master kunnen doorstromen. Hierbij geldt wel de kanttekening dat wie in de bachelor niet in aanraking is gekomen met kwantitatieve methoden, weinig kans maakt om dit in een eenjarige master nog te compenseren, laat staan daar de ruimte krijgt om die methoden en technieken ook in het onderzoek te kunnen toepassen.

De commissie stelde vast dat de **afgestudeerden van de masteropleidingen** overwegend tevreden terugkijken op hun studie. De commissie is zelf tevreden over het niveau van alle afgestudeerden en stelt dat ze goed inzetbaar zijn op de arbeidsmarkt. Alleen bij Vergelijkende en Internationale Politiek (KU Leuven) is de commissie iets genuanceerder, omdat de drie door de opleiding beoogde beroepsrollen na afstuderen geen identiteitsbevorderende factor blijken te zijn. Opmerkelijk is dat veel studenten na afstuderen verkiezen een bijkomende master te volgen, uit interesse maar vaker nog om sterker te staan op de arbeidsmarkt. De commissie ziet er meer heil in dat opleidingen explicieter in de verf zetten welke vaardigheden de alumni hebben opgedaan, teneinde ze daarmee zelfverzekerder te maken bij het solliciteren.

Over het **tewerkstellingsprofiel** zijn geen exhaustieve gegevens bekend. Bevragingen van opleidingen lijken alleszins aan te geven dat een meer-

derheid van de alumni terechtkomt in de publieke sector, in een brede waaier van functies en niet altijd in het verlengde van de opleiding.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntschaal.

In het opleidingsrapport is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in het opleidingsrapport.

Verklaring van de scores op de generieke kwaliteitswaarborgen:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld
Onvoldoende (O)	de generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig

Regels voor het bepalen van de scores voor het eindoordeel:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 - Beoogd eindniveau	GKW 2 - Onderwijs- proces	GKW 3 - Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
KU Leuven				
KU Leuven Bachelor (*)	G	V	G	G
KU Leuven Master VIP	G	V	V	V
KU Leuven Master MOB	G	G	G	G
VUB				
VUB Bachelor Politieke Wetenschappen	G	G	G	G
VUB Master Politieke Wetenschappen	G	G	G	G
UAntwerpen				
UA Bachelor Politieke Wetenschappen	G	G	G	G
UA Master Politieke Wetenschappen	G	G	G	G
UA Master Politieke Communicatie	G	G	G	G
UGent				
UGent Bachelor Politieke Wetenschappen	E	G	G	G
UGent Master Politieke Wetenschappen	G	G	G	G
UGent Master EU-Studies	G	G	G	G

(*) Gezien het specifieke karakter van de bacheloropleiding aan de KU Leuven werd deze gevisiteerd en beoordeeld door een gemengde commissie politieke wetenschappen en sociologie.

DEEL 2

Opleidingsrapporten

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor Politieke Wetenschappen Universiteit Antwerpen

Op 24–26 februari 2015 werd de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding wil studenten vormen die kritisch de politiek kunnen onderzoeken. Een brede sociaalwetenschappelijke benadering en oog voor de internationale context staan daarbij voorop.

Programma

De opleiding omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. In het eerste jaar zijn er vooral inleidende en verbredende vakken. Daarna verschuift de aandacht naar deeldomeinen van de politieke wetenschappen. Het tweede jaar omvat colleges in bestuurskunde, Europese Unie, vergelijkende politiek en internationale betrekkingen. Ook is er een seminarie politieke wetenschappen in kleine groepen dat politieke theorie toetst aan de praktijk. In het derde jaar komen politieke communicatie, sociale en

politieke filosofie, politieke sociologie en geschiedenis van de internationale betrekkingen aan bod. De keuzeruimte in de opleiding wordt beperkt tot 15 studiepunten.

In het derde jaar staat een Leeronderzoek geprogrammeerd dat geldt als bachelorproef. Hiervoor werken ze samen in groepen van een tiental studenten. Het resultaat is een gezamenlijk schriftelijk werkstuk.

Zowat alle vakken doen beroep op interactieve hoorcolleges. Voor ongeveer de helft van de vakken maken studenten individuele opdrachten. In alle methodevakken zijn oefensessies voorzien.

Beoordeling en toetsing

Bijna elk vak wordt schriftelijk geëxamineerd. Dit betreft voor het merendeel open vragen, al worden verschillende vakken ook via multiple choice vragen getoetst. Vanaf de tweede bachelor speelt permanente evaluatie een belangrijke rol. Voor het Leeronderzoek (dat geldt als bachelorproef) krijgen studenten zowel een individuele als groepsscore.

Studenten worden vooraf correct ingelicht over de evaluatie. Voor de meeste vakken worden voorbeeldexamenvragen voorzien.

Begeleiding en ondersteuning

Nieuw ingeschreven studenten hebben de mogelijk deel te nemen aan een instaptoets. Wie op een bepaald onderdeel van die toets minder goed scoort kan verwezen worden naar bijspijker cursussen. De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster, die ook kan helpen bij studiemethode en -planning en bij studie- en of motivatieproblemen.

Alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement ligt rond 68%. De bachelor is in de eerste plaats gericht op doorstroom naar een masteropleiding.

SAMENVATTING

Master Politieke Wetenschappen

Universiteit Antwerpen

Op 24–26 februari 2015 werd de masteropleiding Politieke Wetenschappen van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De masteropleiding wil studenten tot kritische, sociaalwetenschappelijk geschoolde analisten vormen. Het kunnen hanteren en duiden van centrale sociaalwetenschappelijke begrippen staat daarbij voorop. De inhoudelijke nadruk wordt gelegd op hoe politieke uitkomsten kunnen begrepen worden door te kijken naar de interactie tussen diverse politieke actoren (partijen, maatschappelijke organisaties, agentschappen) en de institutionele omgeving waarin deze moeten opereren.

Hoewel er aandacht is voor individueel politiek gedrag (bijvoorbeeld opinievorming en kiesgedrag), zal dit doorgaans benaderd worden vanuit een institutioneel perspectief. Dat betekent dat afgestudeerde masters kritisch moeten kunnen reflecteren over de institutionele mogelijkheden en beperkingen waarmee politieke actoren geconfronteerd worden.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Naast enkele gemeenschappelijke vakken kiest de student voor 24 studiepunten uit twee keuzeclusters: 'Vergelijkende Politiek' of 'Europese en Internationale Politiek' (men hoeft zich niet tot één cluster te beperken). De masterproef vertegenwoordigt 15 studiepunten.

De lessen vinden meestal plaats in de vorm van een activerend hoorcollege of seminar. Bij een aantal vakken staan mondelinge presentatie, simulaties en/of groepswerk centraal.

Beoordeling en toetsing

Er is een grote variatie aan evaluatievormen: naast schriftelijke en mondelinge examens is vooral permanente evaluatie vertegenwoordigd (11 van de 25 vakken hebben geen examen). Voor verscheidene vakken moeten

studenten werkstukken schrijven. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Studenten worden vooraf correct ingelicht over de evaluatie. Voor de meeste vakken worden voorbeeldexamenvragen voorzien.

Begeleiding en ondersteuning

De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster, die ook kan helpen bij studiemethode en -planning en bij studien of motivatieproblemen.

Alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt boven de 75%. Een kleine meerderheid van de studenten haalt het diploma na één jaar studie.

De grootste afnemers van afgestudeerden zijn de sectoren overheid/openbare diensten en 'onderwijs en vorming'. Een aanzienlijk aantal afgestudeerden komt ook terecht in de commerciële sector en consultancy. Een vrij grote groep volgt overigens een bijkomende opleiding na de master.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen

Universiteit Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleidingen bachelor en master Politieke Wetenschappen aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 24 tot 26 februari 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleidingen

De gevisiteerde opleidingen zijn programma's van de faculteit Sociale Wetenschappen. De bachelor Politieke Wetenschappen deelt een gemeenschappelijke sociaalwetenschappelijke stam met de bachelor Sociologie en de bachelor Communicatiewetenschappen.

De Onderwijscommissie Politieke en Sociale Wetenschappen draagt de eindverantwoordelijkheid voor alle bachelor- en masteropleidingen in de faculteit. Het onderwijs wordt verder bestuurd door de Opleidingscommissie Politieke Wetenschappen en de Departementsraad Politieke Wetenschappen.

De Universiteit Antwerpen is een relatief jonge instelling, het eindpunt van een geleidelijke institutionele integratie van drie aparte universitaire instellingen. Politieke Wetenschappen in Antwerpen bestaat als aparte bacheloropleiding sinds de start van de Bolognahervorming in 2004.

In het academiejaar 2013–2014 waren 163 studenten ingeschreven in de bacheloropleiding, en 64 in de masteropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor beide opleidingen als goed.

De **bacheloropleiding** wil studenten vormen die, in de woorden van het zelfevaluatierapport, ‘kritisch de politiek kunnen onderzoeken’. Een brede sociaalwetenschappelijke benadering en oog voor de internationale context staan daarbij voorop. Afgestudeerde bachelorstudenten moeten beschikken over probleemoplossende en methodologische vaardigheden die ze kunnen aanscherpen in diverse sociaalwetenschappelijke masterprogramma’s in de sociale wetenschappen (en, in een verder stadium, in een breed beroepenveld). Het beoogde eindniveau is geformuleerd als een lijst met **12 leerresultaten of ‘kerncompetenties’**.

De commissie waardeert de heldere formulering van de leerresultaten van de bachelor. Ze stelt vast dat deze leerdoelen passen binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk en overeenkomen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. De bacheloropleiding heeft een **breed en duidelijk profiel**. Opmerkelijk is dat de bachelor veel nadruk legt op de (normatieve) positie van politiek wetenschappers in het beroepenveld en de maatschappij; afgestudeerde bachelors moeten zich open en tolerant opstellen t.a.v. diverse politieke, culturele en levensbeschouwelijke overtuigingen (OLR 4) alsook beschikken over maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef (OLR 5).

De **masteropleiding** wil, in de woorden van het zelfevaluatierapport, studenten tot ‘kritische, sociaalwetenschappelijk geschoolde analisten’ vormen. Het kunnen hanteren en duiden van centrale sociaalwetenschappelijke begrippen (met nadruk op politicologie, maar ook breder) staat daarbij voorop. De inhoudelijke nadruk wordt gelegd op hoe politieke uitkomsten kunnen begrepen worden door te kijken naar de interactie tussen diverse politieke actoren (partijen, maatschappelijke organisaties, agent-schappen) en de institutionele omgeving waarin deze moeten opereren. Hoewel er aandacht is voor individueel politiek gedrag (bijvoorbeeld opinievorming en kiesgedrag), zal dit doorgaans benaderd worden **vanuit een institutioneel perspectief**. Dit betekent dat afgestudeerde masters kritisch moeten kunnen reflecteren over de institutionele mogelijkheden en beperkingen waarmee politieke actoren geconfronteerd worden.

Het beoogde eindniveau van de master is geformuleerd als een lijst met **11 leerresultaten of 'kerncompetenties'**. De commissie waardeert de heldere formulering van deze leerdoelen en stelt vast dat ze passen binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk alsook overeenkomen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. Het profiel van de master is uitgesproken **sociaalwetenschappelijk en disciplinair**. De opleiding kiest bewust voor het aanscherpen van analytische en onderzoeksvaardigheden en minder op praktische of beroepsgerichte vaardigheden. Hierdoor is de master nog steeds relatief **breed** opgevat (zes van de elf leerresultaten verwijzen bijvoorbeeld naar de 'binnenlandse, Europese en/of internationale politiek').

Zowel voor de bachelor als de master geldt dat de doelstellingen aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied gesteld worden. De commissie meent dat het brede profiel aantrekkelijk is, maar vindt ook dat het een keerzijde heeft. Studenten en alumni bevestigden namelijk dat **het profiel en de identiteit van de opleidingen** voor de buitenwereld niet expliciet genoeg zijn, en dat wat afgestudeerden kennen en kunnen onvoldoende duidelijk is voor het **beroepenveld**.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van bachelor en master aan alle formele vereisten voldoen. Het profiel om kritische en zelfstandig denkende academici af te leveren is helder en wordt overtuigend gebracht. Bij het beoogde beroepenveld kan het profiel nog beter bekend gemaakt worden.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor beide opleidingen als goed.

De **bacheloropleiding** omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. Ze combineert een sociaalwetenschappelijke basis met een graduate opgebouwde politiekwetenschappelijke specialisatie. In het eerste jaar zijn er vooral inleidende en verbredende opleidingsonderdelen: inleiding tot de communicatiewetenschappen, sociologie, filosofie, economie, recht en sociale & politieke geschiedenis. Daarna verschuift de aandacht naar deeldomeinen van de politieke wetenschappen. Het tweede jaar omvat colleges in bestuurskunde, Europese Unie, vergelijkende politiek en internationale betrekkingen. In het derde jaar komen politieke communicatie,

sociale en politieke filosofie, politieke sociologie en geschiedenis van de internationale betrekkingen aan bod.

De **keuzeruimte** in de opleiding wordt beperkt tot 15 studiepunten, op te nemen in de derde bachelor. Het keuzemenu is nagenoeg onbegrensd, zolang het bachelorvakken betreft en toestemming van de docent verkregen wordt. Studenten kunnen volgens eigen interesse een homogene cluster vakken kiezen en zich zo bijvoorbeeld een meer economisch of sociologisch profiel aanmeten. Ze kunnen ook diverse vakken opnemen om zo maximaal mogelijk buiten de eigen intellectuele comfortzone te treden. In de praktijk kiezen de studenten voornamelijk voor vakken van de departementen communicatiewetenschappen en sociologie.

Doorheen het bachelortraject loopt een **methodologische lijn**, met een opbouw van inleiding naar specialisatie en ten slotte toepassing. Het eerste jaar bevat naast een algemene inleiding in wetenschappelijk onderzoek ook een inleiding in kwantitatief onderzoek en een basisvak statistiek. Het tweede jaar biedt een inleiding in kwalitatief onderzoek, een gevorderd vak statistiek en een beschouwend vak logica en wetenschapskritiek. Tijdens het derde jaar doorlopen de studenten de volledige onderzoekscyclus in het 'Leeronderzoek Politieke Wetenschappen I en II'.

Het Leeronderzoek geldt als **bachelorproef**. Elk jaar worden drie politiek-wetenschappelijke onderwerpen voorgesteld, waarrond groepen van een tiental studenten een jaar lang samenwerken, onder begeleiding van een docent en/of assistent. Het resultaat is een gezamenlijk schriftelijk werkstuk dat de studenten mondeling presenteren en verdedigen. De begeleiding van het Leeronderzoek gebeurt in groep, met regelmatige bijeenkomsten en/of deadlines en opdrachten. Er is een 'Handleiding Leeronderzoek' waarin studenten, begeleiders en medebeoordelaars kunnen nalezen wat er verwacht wordt. Studenten gaven aan dat, hoewel ingebed als groeps-werk, 'meeliftdrag' hier vrijwel uitgesloten is.

De commissie waardeert de **hechte en cumulatieve opbouw van het bachelorprogramma** in termen van leerlijnen: inleidend in het eerste jaar en vervolgens in meer politiek-wetenschappelijke richting. De balans tussen die twee – verbredingsvakken respectievelijk richtingsspecifieke vakken – moet wel bewaakt worden. Sommige studenten missen een aantal praktische vaardigheden. De commissie vindt dit laatste geen zwaar punt, maar het kan ter aanbeveling meegegeven worden.

Door het zeer brede, niet-exclusieve karakter van het programma in het **eerste jaar** vormen de studenten politieke wetenschappen daar nog niet echt een groep. Overwogen zou moeten worden om voor één of twee politicologische vakken werkgroepen in te voeren alleen voor de eerstejaars studenten Politieke Wetenschappen.

De **masteropleiding** omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. De opleiding vertrekt van enkele stamopleidingsonderdelen ter waarde van 18 studiepunten. De student kiest voor een totaal van 24 studiepunten uit twee keuzeclusters: 'Vergelijkende Politiek' of 'Europese en Internationale Politiek' (hij/zij hoeft zich niet tot één cluster te beperken). De masterproef vertegenwoordigt 15 studiepunten. Voor de resterende 3 studiepunten kiest de student een Onderzoeksmodule die het meest aansluit bij de vraagstelling van zijn/haar masterproef. Hoewel de onderzoekslijn in de bachelor degelijk is, vraagt de commissie toch te overwegen studenten ook in de masterfase verplicht met kwantitatieve onderzoeksmethoden in aanraking te laten komen.

In tegenstelling tot de bachelor is er **in de master veel keuzevrijheid**. De commissie heeft vastgesteld dat dit erg geapprecieerd wordt door de studenten, die graag op basis van eigen interesses hun programma vastleggen. De keuzevakken worden ook door studenten van andere opleidingen gevolgd. Hierdoor, en door het feit dat de studenten verspreid zitten, wordt het groepsgevoel onder de studenten Politieke Wetenschappen beperkt, al heeft de commissie geen aanwijzing gevonden dat dit als een gemis ervaren wordt. De commissie respecteert de keuze voor een breed masterprogramma, maar beveelt aan de balans tussen focus en keuzevrijheid goed in het oog te blijven houden.

De commissie is tevreden over de **werkvormen in beide opleidingen**. Zowat alle opleidingsonderdelen van de bachelor doen beroep op hoorcolleges. Sommige docenten proberen daarin actief met de studenten in discussie te gaan. Voor ongeveer de helft van de bachelorvakken maken studenten individuele opdrachten. Het 'Seminarie Politieke Wetenschappen' in tweede bachelor werkt met groeps gesprekken, peer learning en presentaties. 'European integration', in hetzelfde jaar, doet oefensessies in debattechnieken. In alle methodevakken van de bachelor zijn oefensessies voorzien. De opleidingsonderdelen van de master vinden meestal plaats in de vorm van een activerend hoorcollege of seminar. Bij een aantal opleidingsonderdelen staan mondelinge presentatie, simulaties en/of groepswerk centraal. Van sommige colleges (onder andere Statistiek)

worden video-opnames gemaakt. Globaal vindt de commissie dat inzake onderwijsvernieuwing, met name in de richting van ondersteunende platformen, vooruitgang kan geboekt worden.

De commissie waardeert de **strakke opvolging van de masterproef**. Studenten zijn verplicht tijdig beslissingen te nemen over de afbakening van onderwerp, de vraagstelling en de promotor van de masterproef. De keuze van het thema is vrij, maar geadviseerd wordt om rekening te houden met de aanwezige expertise. Inspiratie kan geput worden uit een lijst met onderwerpen. Iedereen krijgt een Leidraad voor het schrijven ter beschikking gesteld, met onder andere informatie over formele vereisten, deadlines en evaluatiecriteria. Alle studenten volgen een Onderzoeksmodule – een sterk vraag-gestuurd practicum – waarin ze zich methodisch verdiepen en meer toegespitste begeleiding krijgen. Er kan zowel voor kwantitatieve als meer kwalitatieve methoden gekozen worden. De begeleiding van de masterproeven zelf gebeurt door de individuele promotor. Doorgaans zitten studenten en promotor (volgens het zelfevaluatie-rapport) 5 à 10 keer samen.

Verscheidene studenten gaven aan een **stage** in hun opleiding te missen. De opleiding kent deze verzuchting (via focusgroepen en eigen evaluaties) maar vindt het – dixit het zelfevaluatie-rapport – ‘lastig om een gedegen stage in te bouwen zonder dat dit ten koste gaat van de huidige profilering’. De commissie vindt niet dat er in een opleiding politieke wetenschappen een stage moet zijn. Indien evenwel de wens van de studenten gehonoreerd zou worden, dan kan volgens haar de stage facultatief, en enkel in de bachelor opgenomen worden, op voorwaarde dat daar ook de nodige ruimte voor wordt vrijgemaakt. De opleidingsverantwoordelijken zijn zich overigens bewust van het gebrek aan praktijkgerichtheid dat een deel van de studenten ervaart. Er wordt over nagedacht om tijdens de opleiding meer contacten met het beroepenveld te organiseren. De commissie onderschrijft het belang daarvan.

Het onderwijsbeleid van de Universiteit Antwerpen bepaalt dat alle studieprogramma's een expliciete **internationale component** moeten hebben. De opleidingen Politieke Wetenschappen kunnen bogen op een netwerk van 31 universiteiten in 16 landen om op Erasmusuitwisseling te gaan. Uitwisselingen worden actief gestimuleerd, maar zeker in de master blijft de deelname beperkt. Het eenjarige traject motiveert de studenten niet voor een buitenlands studieverblijf.

Een diploma van het secundair onderwijs geeft toegang tot de bacheloropleiding. Volgens het zelfevaluatie­rapport is de totale **instroom in de bachelor** 'licht dalend'. Het grootste deel van de instroom komt uit het ASO (algemeen secundair onderwijs), maar vijftien tot twintig percent heeft een diploma beroeps-, technisch of kunst­onderwijs. Het rekruteringsgebied is erg regionaal. De opleidings­verantwoordelijken stellen wel aan de orde dat het studentenpubliek 'geen afspiegeling van de (Antwerpse) bevolking' is en dat er inzake diversiteit nog verbetering mogelijk is. Tijdens het bezoek werd onderlijnd dat de kwaliteit van de instroom in de bachelor een 'grote uitdaging' blijft. Potentiële studenten moeten volgens de opleiding beter georiënteerd en voorgelicht worden, met name over het aandeel wiskunde en statistiek in de opleiding. In het kader van een goede studievoorlichting vindt de commissie ook een oriënterende (facultatieve) ingangstoets voor potentiële studenten rond wiskunde en methoden en technieken het overwegen waard.

De commissie waardeert de aandacht voor en begeleiding van de instromende studenten. Tijdens de eerste week van het academiejaar organiseren docenten, assistenten en studenten van de faculteit Sociale Wetenschappen een introductieweek voor nieuwe bachelor­studenten. De commissie waardeert dat tijdens die week de nieuw ingeschreven studenten de mogelijkheid hebben om deel te nemen aan een **instaptoets** (met als onderdelen academisch Nederlands, motivatie en leerstrategie, wiskunde, logisch redeneren). Achteraf krijgen studenten algemene feedback hierover. Wie op een bepaald onderdeel van de toets minder goed scoort kan verwezen worden naar 'bijspijker­cursussen': een monitoraat op maat voor academisch Nederlands of een facultair voorbereidings­traject voor wiskunde. Sinds enkele jaren bestaat er een **mentoraat** waarbij studenten een individuele AAP/ZAP van de faculteit als aanspreekpunt toegewezen krijgen. Volgens de opleidings­verantwoordelijken was dit systeem te hoogdrempelig en wordt naar een alternatief gezocht.

Als toelatings­voorwaarde voor de masteropleiding geldt een academisch bachelordiploma in de politieke wetenschappen, sociologie, communicatiewetenschappen of sociaal-economische wetenschappen. Andere academische bachelors kunnen instromen mits er een voldoende sociaalwetenschappelijke vooropleiding is. Studenten met een ander sociaalwetenschappelijk bachelordiploma krijgen een **voorbereidings­programma** van maximaal 18 studiepunten opgelegd om hun theoretische en methodische kennis bij te spijkeren. De meesten nemen dat voorbereidings­programma indien mogelijk op tijdens hun eenjarige master-

opleiding. De opleiding moet zich er bewust van zijn dat zoiets niet ideaal is in termen van studeerbaarheid. Academische bachelors die te weinig affiniteit hebben met sociale wetenschappen kan een uitgebreider pakket worden opgelegd. Professionele bachelors doorlopen een volledig **schakeljaar** van 60 studiepunten. De commissie vindt zowel het voorbereidings- als schakelprogramma adequaat.

Volgens het zelfevaluatierapport is, sinds de start van het masterprogramma in 2007, het aantal masterstudenten stijgende, al stabiliseert het zich nu wel rond de 50 studenten. De achtergrond van de studenten zonder een bachelor Politieke Wetenschappen is divers en omvat vooral communicatiewetenschappen, sociaal-economische wetenschappen en bestuurskunde. Gemiddeld 10 procent stroomt binnen via een schakelprogramma en 12 procent via een voorbereidingsprogramma. De commissie stelde vast dat de **zij-instroom** niet als een probleem wordt ervaren, studenten zien er integendeel een toegevoegde waarde in.

De commissie is tevreden over de **studiebegeleiding**. De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster. Deze voorziet niet alleen (individuele) begeleiding bij de keuze van het studietraject en de studievoortgang, maar kan ook helpen bij studiemethode en -planning en bij studie- of motivatieproblemen. Naast de individuele begeleiding voorziet de (centrale) Dienst voor Studieadvies en Studentenbegeleiding jaarlijks trainingen rond studievaardigheden, studieplanning en examenplanning. Ook peer learning wordt gestimuleerd: studenten kunnen zich inschrijven om deel te nemen aan studiegroepjes Statistiek I van maximaal zes studenten.

Volgens de bachelor- en masterstudenten met wie de commissie sprak zijn de respectieve programma's aan de zware kant, maar **studeerbaar**. In de alumni-enquête van de opleiding (zie *infra*) werd een hoge studiebelasting gesignaleerd. Het bachelorprogramma kent een significante drop-out: het zelfevaluatierapport signaleert een jaarlijks wekerende 'grote uitval' na het eerste jaar. De doorstroming van het tweede naar het derde jaar is veel groter.

De commissie beschouwt de **onderwijsinfrastructuur** als goed. Alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen. In de bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen is er een aparte afdeling Politieke Wetenschappen, inclusief abonnementen op de belangrijkste tijdschriften. De collectie is

goed uitgerust volgens de commissie. De bibliotheek is ook een werkplek met 850 zitplaatsen, lokalen voor groepswerk en individuele studiecellen.

Het Departement Politieke Wetenschappen telt 12 ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel) die alle betrokken zijn bij het onderwijs van de bachelor en de master. De bachelor kan ook beroep doen op 5 AAP-leden (assisterend academisch personeel). Bij de master zijn 3 AAP-leden betrokken bij het onderwijs. De opleidingsverantwoordelijken menen dat de **huidige bestaffing voldoet** om in een degelijk onderwijsaanbod te voorzien. De commissie onderschrijft die vaststelling. Ze heeft wel geconstateerd dat de AAP-leden (die in theorie 50% van hun mandaat aan onderwijsopdrachten mogen besteden) een vrij hoge werkdruk hebben. Er is wel overleg mogelijk om onevenwichtigheden of overbelasting aan te kaarten.

Studenten zijn positief over hun docenten. In het bijzonder de **laagdrempelige contacten en betrokkenheid** worden gewaardeerd. De feedback op verzoeken of wensen van studenten is doorgaans vlot en adequaat. Docenten nemen ook initiatieven om de studenten vakinhoudelijk te begeleiden en formatief te evalueren in hun studieproces. Dit gebeurt onder andere door het aanreiken van extra oefenmateriaal en voorbeelden van examenvragen en het organiseren van tussentijdse testen en proefexamens.

De visitatiecommissie waardeert de staf zowel op vakinhoudelijk als onderwijskundig vlak. De **koppeling van onderwijs en onderzoek** krijgt concreet vorm; bestaande expertises worden zoveel mogelijk benut. Door de ondersteuning van de faculteit kan de staf zich sterk inzetten op onderwijstaken. In de ZAP evaluatiecriteria is de onderwijskundige professionalisering een basiscriterium. Op centraal niveau bestaat er een docenten- en assistentenopleiding. Deelname hieraan wordt actief aangemoedigd.

Uit het zelfevaluatie rapport blijkt dat de opleiding zorgvuldig en gedetailleerd is omgegaan met aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie. De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte in de Opleidingscommissie Politieke Wetenschappen. Hierin zetelen alle ZAP-leden die in de opleidingen doceren alsook een AAP-lid en twee studentenvertegenwoordigers. Studenten evalueren zowel via formele studentenevaluaties als in jaarlijkse focusgroepen de individuele opleidingsonderdelen, maar ook de studiebelasting en de organisatie van de opleiding in haar geheel. Daaren-

boven zijn de contacten tussen studenten en docenten laagdrempelig, in die mate zelfs dat de officiële studentenvertegenwoordiging enigszins aan belang lijken te verliezen. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is het overigens niet altijd even gemakkelijk om studentenvertegenwoordigers te vinden. De visitatiecommissie kreeg de indruk dat deze vertegenwoordigers wat **geïsoleerd staan van hun eigen achterban**. De betrokkenheid van studenten kan verbeterd worden door (nog) meer belang aan de focusgroepen te geven.

Alumni en het **werkveld** zijn betrokken bij de kwaliteitszorg middels een klankbordgroep. Die bevat politici, bestuurders en vertegenwoordigers van allerlei maatschappelijke organisaties (de helft van de leden zijn alumni). Tot nog toe speelde de klankbordgroep een niet heel actieve rol, maar ze zal in de toekomst meer betrokken worden bij de opleidingen. Een enquête onder alumni in het kader van de zelfstudie leverde een zeer lage respons op (n=8), dit omdat er weinig degelijke contactgegevens voorhanden waren. Er bestaat geen alumniwerking op het niveau van de opleiding; de alumniwerking werd in 2014 overgedragen van de centrale academische overheid naar de faculteiten. Binnen de faculteit Sociale Wetenschappen staat nu wel een alumnivereniging in de steigers. Kort na publicatie van het zelfevaluatie-rapport besliste de opleiding een nieuwe alumni-enquête te organiseren, die veel bevredigender was qua respons (n=96).

Samenvattend stelt de commissie dat zowel het bachelor- als master-programma het mogelijk maken de beoogde leerresultaten te realiseren. In de cumulatief opgebouwde bachelor loopt een duidelijke methodologische lijn. De master kent een door studenten zeer geapprecieerde keuzevrijheid, die de commissie respecteert maar wel vraagt te bewaken in termen van focus. De 'opleidingen kunnen bogen op een kwalitatieve en erg betrokken staf. De beoogde koppeling tussen onderzoek en onderwijs wordt gerealiseerd. De commissie waardeert de strakke begeleiding van de masterproef. De studiebegeleiding en de onderwijsinfrastructuur zijn voor beide opleidingen goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor beide opleidingen als goed.

De commissie stelt vast dat bijna elk vak in de **bacheloropleiding** schriftelijk (doorgaans gesloten boek) geëxamineerd wordt. Dit betreft voor het merendeel open examenvragen, al worden verschillende vakken ook via multiple choice vragen getoetst. Vanaf de tweede bachelor speelt permanente evaluatie een belangrijke rol. Voor het Leeronderzoek (dat geldt als bachelorproef) krijgen studenten zowel een individuele (op basis van permanente evaluatie) als groepsscore (op het schriftelijk eindrapport en de presentatie). Beoordelaars maken gebruik van een vooropgestelde criterialijst en een waarderingsschaal. De studenten krijgen schriftelijke feedback te zien, en de begeleider kan beslissen om nog een afsluitende feedbacksessie te organiseren.

Er is een duidelijke variatie aan evaluatievormen in de **masteropleiding**. Naast schriftelijke en mondelinge examens is vooral permanente evaluatie vertegenwoordigd (11 van de 25 opleidingsonderdelen hebben geen examens). Voor verscheidene vakken moeten de studenten werkstukken schrijven. De commissie waardeert dat de voorbije jaren ook verschillende nieuwe toetsvormen geïmplementeerd werden, zoals self- en peer-assessment, portfolio's en vaardigheidstoetsen.

De visitatiecommissie stelt vast dat er aan een **toetsbeleid** gewerkt wordt. Docenten bepalen zelf hoe er wordt geëvalueerd, maar de Opleidingscommissie begeleidt deze keuzes wel en kan ook suggesties doen. Jaarlijks worden in de faculteit twee onderwijsdagen georganiseerd over het thema van de toetsing. De congruentietabellen (waarin aangegeven wordt in welke mate de evaluatievormen en -criteria van elk afzonderlijk opleidingsonderdeel afgestemd zijn op de leerdoelen en kerncompetenties) worden jaarlijks besproken in de Opleidingscommissie. De opleidingen noemen het uitwerken van verbeterleutels een 'prioritair actiepunt'. De visitatiecommissie zag zelf een steekproef van examenopgaven, en stelt vast dat deze op het toetsen van de competenties gericht zijn.

Van elke titularis van een opleidingsonderdeel wordt vereist dat hij/zij bij aanvang van het academiejaar de studenten meedeelt op welke wijze zij geëvalueerd worden en op welke wijze het examenresultaat bepaald wordt. De **communicatie** over de evaluatievormen verloopt in de eerste plaats

via de cursusinformatie in de ECTS fiches. Ook tijdens de lessen moeten docenten aan de studenten duidelijk maken hoe de toetsing zal verlopen. Volgens de studenten met wie de commissie sprak wordt hieraan voldaan. Voor de meeste vakken worden ook voorbeeldexamenvragen voorzien.

Naast de aandacht voor validiteit en betrouwbaarheid van de toetsing, hechten de opleidingen ook veel waarde aan **feedback**. Het merendeel van de opleidingsonderdelen die gebruikmaken van studieopdrachten of papers voorziet in een of meerdere momenten voor individuele en/of groepsfeedback.

De evaluatie van de **masterproef** gebeurt door de promotor (die zowel het proces als het eindresultaat beoordeelt) en een medebeoordelaar (alleen het eindresultaat). Na een mondelinge verdediging van de student kennen ze een eindcijfer toe, waarvoor ze beroep doen op een uniform evaluatieformulier en waarderingschaal. Bij een te groot verschil in beoordeling tussen promotor en medebeoordelaar wordt een derde lezer aangesteld. De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. De commissie vindt de kwaliteit van deze masterproeven degelijk. Het toegekende cijfer komt consequent overeen met het niveau. De masterproeven hebben een duidelijk stramien waarin de onderzoekslijn herkenbaar is. Enige keerzijde is dat dit soms wat ten koste lijkt te gaan van de creativiteit van de student. De commissie vond in de conclusies weinig aanbevelingen voor het beleid terug in de masterproeven, en dit ondanks de nadruk op het normatieve aspect in de doelstellingen (zie GWK 1)

Het **studierendement** van de **bachelor** ligt in de laatste vijf jaar rond 68% en is daarmee redelijk stabiel. De studieduur per instroomcohort is wel in dalende lijn (18% van de starters in 2010 behaalden het bachelordiploma). De opleidingsverantwoordelijken bestempelen het diplomarendement van de bachelor zelf als 'laag'.

Het **studierendement** van de **master** schommelt boven de 75 procent en is stabiel. Een kleine meerderheid van de studenten behaalt zijn/haar diploma na één jaar studie. Het aantal studenten dat uiteindelijk het diploma niet haalt stijgt wel, en wordt 'zorgwekkend' genoemd door de opleiding.

Uit een programma-evaluatie van 2013–2014 blijkt dat studenten positief zijn over de vraag of de bacheloropleiding erin slaagt hen de vooropgestelde

competenties te laten verwerven. Enkel met betrekking tot de vraag of bij hen een maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef tot stand werd gebracht, zijn de meningen wat 'verdeeld' volgens het zelfevaluatierapport.

Over het **tewerkstellingsprofiel** zijn geen exhaustieve gegevens bekend. Een alumnibevinging uit 2015 wees uit dat een vrij grote groep na de master een bijkomende opleiding volgt. Van de 96 respondenten had meer dan dertig procent onmiddellijk werk en voor 19% duurde het minder dan drie maanden. De grootste afnemers zijn de overheid/openbare diensten en 'onderwijs en vorming'. Een aanzienlijk aantal afgestudeerden komt terecht in de commerciële sector en consultancy. 39% van de afgestudeerden antwoordde dat hun baan 'volledig' of 'eerder wel' in het verlengde van het diploma ligt (soms is mede als gevolg van een bijkomende studie een baan gezocht die meer in het verlengde ligt van een ander diploma).

De alumni met wie de commissie sprak kijken tevreden terug naar hun opleiding. Ze benadrukken de analytische vaardigheden die ze hebben opgedaan, met die toevoeging dat ze vaak pas achteraf het belang daarvan inzagen. Nog volgens de alumni mag de opleiding die vaardigheden wat meer in de verf zetten, teneinde sollicitanten zelfverzekerder te maken.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerresultaten van beide opleidingen gerealiseerd worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven. Deze laatste tonen een duidelijk stramien waarin de onderzoekslijn zichtbaar is. De commissie waardeert de inspanningen voor de uitwerking van een toetsbeleid, alsmede het experimenteren met nieuwe toetsvormen. Er wordt veel waarde aan feedback (bijvoorbeeld bij studieopdrachten en papers) gehecht. De commissie stelde duidelijke tevredenheid bij de alumni vast met betrekking tot de genoten opleiding.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding bachelor Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Tracht het profiel en de identiteit van de opleidingen voldoende bekend te maken voor de buitenwereld, in casu het beroepenveld.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Overweeg of het bachelorprogramma niet meer praktische vaardigheden aan bod kan laten komen.
- Overweeg voor één of twee politicologische vakken in het eerste bachelorjaar werkgroepen in te voeren.
- Blijf de balans tussen focus en keuzevrijheid in het masterprogramma in het oog houden.
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsvernieuwing, met name in de richting van onderwijsondersteunende platformen.
- Geef verdere impulsen aan focusgroepen bij de interne kwaliteitszorg.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Tracht – in lijn met het profiel van de opleiding – het normatieve aspect meer in de masterproeven aan bod te laten komen.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Master Politieke Communicatie

SAMENVATTING

Master Politieke Communicatie

Universiteit Antwerpen

Op 24–26 februari 2015 werd de masteropleiding Politieke Communicatie van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De master Politieke Communicatie wil studenten vormen die politieke-communicatiefenomenen vanuit meerdere invalshoeken kritisch kunnen beschrijven, onderzoeken, toepassen en sturen. Studenten hanteren daarbij een sociaalwetenschappelijke benadering en moeten politieke communicatie in een internationaal-comparatieve context kunnen plaatsen.

Centraal in de opleiding staat naast het politiek gedrag van individuen, het collectief gedrag en het proces van openbare meningsvorming. Er is veel aandacht voor wat burgers, kiezers, demonstranten, sociale-bewegingsleiders, politici, partijleiders, journalisten, eindredacteurs etc. zeggen en doen, en wie ze zijn.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Het programma is modulair opgebouwd, bestaande uit drie fasen die steeds een verdere stap van specialisatie en verdieping impliceren. Tot Kerstmis krijgen de studenten via hoorcolleges een zicht op het brede domein van de politieke communicatie. Hiervoor zijn in het curriculum vier stamvakken gemarkeerd, waarvan studenten er minimaal drie opnemen. Het vierde hoorcollege kunnen ze (indien gewenst) opnemen uit een lijst van 6 keuzevakken.

Na de kerst kiezen de studenten voor twee domeinen waar ze zich via een zelf gekozen seminarie verder op toeleggen. De seminars zijn opgesplitst in blokken van methoden, theorie en praktijk. Er is ook een mogelijkheid tot het volgen van een stage. Na Pasen gaan de studenten voltijds aan de slag met hun masterproef, die vaak in het verlengde van één van de twee gekozen seminars ligt. Tussendoor, net voor de kerst en helemaal op het einde, krijgen de studenten een aantal korte en intensieve opleidingsonderdelen waarin hun methodologische en praktische vaardigheden worden bijgespijkerd.

Iets meer dan de helft van de vakken zijn hoorcolleges, die in veel gevallen ook individuele of groepsopdrachten omvatten.

Beoordeling en toetsing

Een meerderheid van de vakken wordt schriftelijk geëxamineerd, vaak in combinatie met permanente evaluatie. Voor diverse vakken moeten studenten schriftelijke werkstukken maken, sommige met mondelinge toelichting.

De masterproef moet individueel verdedigd worden voor een vakjury en collectief voorgesteld worden voor een praktijkjury van journalisten en politici die delibereert over de jaarlijkse thesisprijs.

Studenten worden vooraf correct ingelicht over de evaluatie. Voor de meeste vakken worden voorbeeldexamenvragen voorzien.

Begeleiding en ondersteuning

In de eerste week van het academiejaar wordt een infomoment georganiseerd voor nieuwe studenten. Eind januari is er een tweede infomoment wanneer de studenten moeten kiezen voor de keuzeseminaries.

De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster, die ook kan helpen bij studiemethode en -planning en bij studien of motivatieproblemen.

Nagenoeg alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement ligt rond de 90%. Het diploma heeft een sterk imago wat zich weerspiegelt in een gunstig arbeidsmarktperspectief.

Afgestudeerden komen in een breed scala van beroepen terecht, bijvoorbeeld bij de overheid, in het onderwijs, in de sociale sector, in de commerciële sector of in de politiek. Er bestaat een dynamische alumniwerking.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Politieke Communicatie

Universiteit Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de masteropleiding Politieke Communicatie aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding van 24 tot 26 februari 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleiding

De gevisiteerde opleiding is een programma van de faculteit Sociale Wetenschappen. De Onderwijscommissie Politieke en Sociale Wetenschappen draagt de eindverantwoordelijkheid voor de opleiding. Het onderwijs wordt verder bestuurd door de Opleidingscommissie Politieke Communicatie, voorgezeten door een duo voorzitters (een van het departement Communicatiewetenschappen en een van Politieke Wetenschappen).

De Universiteit Antwerpen is een relatief jonge instelling, het eindpunt van een geleidelijke institutionele integratie van drie aparte universitaire instellingen. Door de aanwezigheid van ampele expertise in politieke communicatie in de departementen Communicatiewetenschappen en Politieke Wetenschappen werd beslist om vanaf 2007 de master in de Politieke Communicatie in te richten.

In het academiejaar 2013–2014 waren 45 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleiding als goed.

De master Politieke Communicatie wil studenten vormen die, in de woorden van het zelfevaluatierapport, 'politieke-communicatiefenomenen vanuit meerdere invalshoeken kritisch kunnen beschrijven, onderzoeken, toepassen en sturen'. Studenten hanteren daarbij een sociaalwetenschappelijke benadering en moeten politieke communicatie in een internationaal-comparatieve context kunnen plaatsen. Centraal in de opleiding staat het **politek gedrag van individuen**. Er is veel aandacht voor wat burgers, kiezers, demonstranten, sociale-bewegingsleiders, politici, partijleiders, journalisten, eindredacteuren etc. zeggen en doen, en wie ze zijn.

Het beoogde eindniveau is geformuleerd als een lijst met **18 leerresultaten of 'kerncompetenties'**. Deze competenties zijn gegroepeerd in de categorieën *kennis*, *attitudes* en *vaardigheden*. 'Analytisch vermogen' is volgens het zelfevaluatierapport de allerbelangrijkste vaardigheid die de studenten mee krijgen: 'het kunnen uit elkaar rafelen van de sociale werkelijkheid in oorzaken en gevolgen, het vatten van die werkelijkheid in variabelen en de complexiteit van de sociale werkelijkheid en de veelheid van relaties tussen de variabelen appreciëren'.

De commissie stelt vast dat de doelstellingen in lijn zijn met het domeinspecifieke leerresultatenkader en het Vlaamse Kwalificatieraamwerk. Ze waardeert de nagestreefde competenties en het ambitieniveau van de opleiding. Er is een **duidelijk profiel**, waarvan zowel bij docenten als studenten een helder en overeenstemmend beeld bestaat. De opleidingsverantwoordelijken onderlijnen dat in (en zelfs buiten) Vlaanderen geen programma met vergelijkbaar profiel bestaat. Tijdens de visitatie werd benadrukt dat journalistieke opleidingen in Vlaanderen niet als concurrentie beschouwd mogen worden, maar veeleer complementair zijn; de master Politieke Communicatie is de theoretische bovenbouw of vervolmaking van de journalistieke professionele opleiding. In de praktijk komen ook heel wat afgestudeerde journalisten naar deze opleiding.

De opleiding heeft dus een **sterke identiteit** die, zo blijkt, over heel Vlaanderen studenten aantrekt. De keuze om de opleiding in het Nederlands te organiseren – voor een deel bepaald door Vlaamse taalwetgeving – heeft ook een positief effect op de aantrekking onder studenten uit Nederland

(waar alleen een Engelstalige opleiding politieke communicatie bestaat). De commissie waardeert die Nederlandstalige profilering. Dat er een eigen website van de opleiding bestaat komt haar zichtbaarheid ten goede.

De commissie is van oordeel dat de doelstellingen aansluiten bij de eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied gesteld worden, en daarmee dus **up-to-date** zijn. Dit blijkt onder andere uit de aandacht voor politieke psychologie, politieke consulting en mediabeleid. Een aspect waar wel meer aandacht naar kan uitgaan is crisis en conflict (rampen, rellen, gijzelingen, e.d.) en de rol van omgaan met de media daarin. Eventueel kan de opleiding zich ook meer focussen op de implicaties van nieuwe technologieën en neurologische ontwikkelingen op politiek gedrag.

Tijdens de visitatie is gebleken dat de opleiding bij het beoogde – op zich reeds vrij afgebakende – **werkveld** relatief goed bekend is. Wel kwam uit een reflectie door leden van het Adviescomité naar voor dat de opleidingsdoelstellingen ‘vanuit het werkveld toch eerder abstract’ worden bevonden. De commissie meent dat de opleiding nog meer kan meedenken vanuit arbeidsmarktperspectief.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleiding aan alle formele vereisten voldoen. De master Politieke Communicatie heeft een duidelijke identiteit en profileert zich als uitgesproken analytisch en onderzoeksggericht. De commissie heeft ook waardering voor de Nederlandstalige profilering van de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding als goed.

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Het programma is **modulair opgebouwd**, bestaande uit drie fasen die steeds een verdere stap van specialisatie en verdieping impliceren. Tot Kerstmis krijgen de studenten via hoorcolleges een zicht op het brede domein van de politieke communicatie. Hiervoor zijn in het curriculum vier **stamvakken** gemarkeerd, waarvan studenten er minimaal drie opnemen. Het vierde hoorcollege kunnen ze (indien gewenst) opnemen uit een lijst van 6 keuzevakken. Na de kerst kiezen de studenten voor twee domeinen waar ze zich via een zelf gekozen seminarie verder op toeleggen. Na Pasen

gaan ze dan voltijs aan de slag met hun masterproef (15 studiepunten), die vaak in het verlengde van één van de twee gekozen seminars ligt. Tussendoor, net voor de kerst en helemaal op het einde, krijgen de studenten een aantal korte en intensieve opleidingsonderdelen waarin hun methodologische en praktische vaardigheden worden bijgespijkerd.

De commissie vindt de keuze van opleidingsonderdelen relevant, ziet geen hiaten in het programma en waardeert de **duidelijke lijn in het onderwijsproces**. De studenten met wie de commissie sprak vinden het programma coherent, onderlijnend dat het een 'totaalbeeld' van de politieke communicatie geeft. Wel werd opgemerkt dat de eerste maanden van het academiejaar, met een maximum van vier hoorcolleges, vrij licht bevonden wordt. Voor wie als keuzevak 'Interest Groups' of 'Internationale Veiligheid' neemt – beide in het tweede semester gedoceerd – is de **studiedruk** zelfs nog beperkter. De commissie vraagt deze observatie ter harte te nemen.

De **seminaries** zijn opgesplitst in blokken van methoden, theorie en praktijk. Het methoden-seminarie 'Onderzoeksopzet en Methoden in Politieke Communicatie' is verplicht, evenals het praktijkseminarie 'Mediatraining'. De overige seminars zijn vrij te kiezen. Ze zijn opgesplitst in blokken van theoretische en praktijkseminaries, waarbij geldt dat studenten minstens één theoretisch seminarie volgen en maximaal één praktijkseminarie of stage. Te noteren valt dat de vier stamvakken elk een seminarie hebben dat er op aansluit (meestal gegeven door dezelfde docenten). Studenten zijn niet verplicht om het seminarie te volgen dat aansluit bij het betreffende hoorcollege.

De studenten met wie de commissie sprak waren niet unaniem tevreden over de seminars. Door sommigen werd opgemerkt dat deze te kort duren, niet echt diepgaand zijn en zich vaak beperken tot het 'repeteren' van wat de docent doet. De docenten delen die perceptie niet. De commissie ziet hier reden voor nader zelfonderzoek.

De facultatieve stage, de praktijkgerichte seminars (Politieke Consulting, New Media & Politics, European Negotiation Seminar) en het Seminarie Mediatraining moeten de **praktijkgerichte kant van de opleiding** ondersteunen. De opleiding benadrukt wel dat het sociaalwetenschappelijk en analytisch denken centraal blijven staan. Die balans is in orde volgens de commissie: de meeste (oud-)studenten met wie ze sprak waardeerden zowel de wetenschappelijke onderbouwing als de praktijkgerichtheid

van de opleiding. De **stagemogelijkheid** wordt positief ontvangen en de studenten die dit doen bevalt het goed. De commissie vindt de stage nuttig, maar stelt wel vragen bij de inpasbaarheid – zowel programmatorisch als in termen van studeerbaarheid – ervan.

De commissie beschouwt de **variatie aan werkvormen** als goed. Een meerderheid van de opleidingsonderdelen kent hoorcolleges, die in veel gevallen ook individuele of groepsopdrachten omvatten. Het zelf-evaluatierapport claimt dat zo goed als elk opleidingsonderdeel een ‘activerende’ vorm van onderwijs gebruikt, bijvoorbeeld een presentatie of een paper. Studenten bevestigen dit beeld voor wat de stamvakken betreft, maar sommige keuzevakken blijven traditioneel zonder veel interactie. Studenten beamen dat er globaal in de opleiding veel presentaties gegeven worden, maar vinden het wel jammer dat daar weinig discussie (met formatieve feedback) aan gekoppeld wordt. Globaal vindt de commissie dat inzake onderwijsvernieuwing, met name in de richting van ondersteunende platformen, vooruitgang kan geboekt worden.

Voor de **masterproef** kunnen studenten kiezen uit een lijst met onderwerpen, al wordt aangemoedigd om zelf voorstellen te doen. Vanaf het begin van het academiejaar wordt studenten gevraagd om met potentiële promotoren te praten. De onderwerpen moeten eind november binnen zijn. Sommige studenten vinden dat ze op dat moment het vakgebied nog niet grondig genoeg kennen om een doordachte keuze te maken. Ze zouden het daarom nuttig vinden mocht er voor de masterproefkeuze een ‘markt’ georganiseerd worden, zoals die nu al voor de seminars bestaat. De commissie signaleert dat de gekozen onderwerpen thematisch zeer divers zijn en niet altijd rechtstreeks in verband met de politieke communicatie staan; de scripties zouden ook in een opleiding politieke wetenschappen kunnen geschreven zijn. De commissie vindt dit een punt van aandacht.

Bij het begin van het academiejaar wordt een Leidraad Masterproef verspreid, met daarin onder meer verwachtingen, formele vereisten, deadlines en beoordelingscriteria. De begeleiding van de masterproef gebeurt door de individuele promotor. Studenten en promotor zitten doorgaans tussen de vijf en tien keer fysiek samen. Door de hoge werkdruk in het tweede semester wordt het werk aan de masterproef vaak uitgesteld. De commissie vindt dat een soort masterproefseminarie, waarin de studenten in groep samenkomen, tot nut kan zijn. Ze beveelt aan deze mogelijkheid te overwegen.

Gezien de eenjarige duur van de opleiding worden studenten niet aangemoedigd om naar het **buitenland** te gaan. Er zijn dus geen uitgaande Erasmusstudenten. Wel zijn er een paar studenten die in het kader van een stage en de daaraan verbonden masterproef een langer verblijf in het buitenland hebben georganiseerd.

Als **toelatingsvoorwaarden** voor de opleiding geldt een academisch bachelordiploma met voldoende vooropleiding (basispijlers) in (1) politieke wetenschappen, (2) communicatiewetenschappen en (3) methoden en statistiek. De facto, meldt het zelfevaluatierapport, komen studenten met een bachelor communicatiewetenschappen, politieke wetenschappen, sociologie, sociale wetenschappen en dergelijke zonder voorbereidingsprogramma binnen. Studenten met een ander sociaalwetenschappelijk bachelordiploma krijgen een voorbereidingsprogramma van maximaal 18 studiepunten en moeten hun kennis van (één van) de drie basispijlers bijspijkeren. De meesten nemen dat voorbereidingsprogramma op tijdens hun masteropleiding. De opleiding moet zich er bewust van zijn dat zo iets niet ideaal is in termen van studeerbaarheid.

Studenten met een bachelordiploma van het hoger professioneel onderwijs (professionele bachelor) volgen een volledig **schakeljaar** van 60 studiepunten. Studenten die het schakeljaar gevolgd hebben zijn daar positief over en stellen dat het een adequate voorbereiding op de master is.

Over de eerste zes jaren bedroeg het gemiddeld aantal inschrijvingen 43 studenten. 56% van de instroom heeft een vooropleiding gevolgd aan de Universiteit Antwerpen, 44% komt van elders (waaronder 20% uit Nederland). De – los van de Nederlandse studenten – beperkte diversiteit van de instroom wordt als een uitdaging bestempeld door de opleiding.

De commissie is tevreden over de **studiebegeleiding**. In de eerste week van het academiejaar wordt een infomoment georganiseerd voor nieuwe studenten. Eind januari is er een tweede infomoment wanneer de studenten moeten kiezen voor de keuzeseminaries. Beide infomomenten zijn in aanwezigheid van alle docenten. De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster die ter beschikking staat van de studenten Politieke Communicatie. Studenten kunnen bij haar terecht met informatieve en praktische vragen. Voor inhoudelijke vragen werkt zij in overleg met de opleidingsvoorzitters Politieke Communicatie. Volgens het zelfevaluatierapport is deze samenwerking zeer intens en op dagelijkse basis.

Vanuit het departement Politieke Wetenschappen zijn 2 voltijdse ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel), 1 ZAP BOF-lid (Bijzonder Onderzoeksfonds) en 1 AAP-lid (assisterend academisch personeel) direct deeltijds betrokken bij de opleiding. Vanuit het departement Communicatiewetenschappen zijn eveneens 3 voltijdse en 2 deeltijdse ZAP-leden en 1 AAP-lid direct betrokken. Vanuit beide departementen komt nog de zijdelingse expertise ingebracht door docenten van 'ontleende' vakken. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is de **omvang van de staf voldoende** om 'adequaat in een degelijk opleidingsaanbod te voorzien'. De visitatiecommissie onderschrijft dit.

De visitatiecommissie waardeert de sterke **onderzoeksgebondenheid van het onderwijs**. De docenten hebben directe expertise op het gebied van politieke communicatie en zijn actief in de belangrijkste internationale netwerken op hun gebied. De visitatiecommissie waardeert de staf zowel op vakinhoudelijk als onderwijskundig vlak. De alumni met wie de commissie sprak benadrukten de goede, persoonlijke band tussen docent en studenten. Op centraal niveau bestaat er een goed aanbod van onderwijsprofessionalisering, zowel voor docenten als assistenten. Deelname hieraan wordt actief aangemoedigd.

De commissie beschouwt de **onderwijsinfrastructuur** als goed. Nagenoeg alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen. In de bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen is er een aparte afdeling Politieke Wetenschappen, inclusief abonnementen op de belangrijkste tijdschriften. De collectie is goed uitgerust volgens de commissie. De bibliotheek is ook een werkplek met 850 zitplaatsen, lokalen voor groepswork en individuele studiecellen.

De vorige visitatiecommissie heeft weinig expliciete verbeterpunten aangegeven voor de master Politieke Communicatie. Aan aandachtspunten zoals het introduceren van een stage is wel gevolg gegeven. De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte in de Opleidingscommissie Politieke Communicatie. Daarin zitten alle ZAP-leden die in de opleiding doceren, beide AAP-leden die aan de twee onderzoeksgroepen in Politieke Communicatie zijn verbonden, alsook twee studentenvertegenwoordigers. Studenten evalueren zowel via formele studentenevaluaties als in jaarlijkse focusgroepen de individuele opleidingsonderdelen, maar ook de studiebelasting en de organisatie van de opleiding in haar geheel. Daarenboven zijn de contacten tussen studenten en docenten laagdrempelig, in die mate

zelfs dat de officiële studentenvertegenwoordiging enigszins aan belang lijkt te verliezen. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is het overigens niet altijd evident om studentenvertegenwoordigers te vinden. De visitatiecommissie kreeg de indruk dat deze vertegenwoordigers wat **geïsoleerd staan van hun eigen achterban**. De betrokkenheid van studenten kan verbeterd worden door (nog) meer belang aan de focusgroepen te geven.

Naar aanleiding van de visitatie werd een bevraging van **alumni** van de opleiding georganiseerd. 38 recente alumni beantwoordden deze vragenlijst, waarvan de resultaten gebruikt zijn om het zelfevaluatie-rapport te ondersteunen. Er bestaat geen alumniwerking op het niveau van de opleiding. Het **werkveld** is betrokken bij de opleiding middels een jaarlijks bijeenkomend Adviescomité. Dat heeft reeds, zoals in GKW 1 vermeld, gereflecteerd over doelstellingen en kerncompetenties van de opleiding.

Samenvattend meent de commissie dat het programma het de studenten mogelijk maakt de beoogde doelstellingen te realiseren. Het programma is thematisch homogeen en kenmerkt zich door een duidelijke focus op het analytische. Daarnaast is er oog voor het contact met de praktijk. De docenten hebben een goede expertise en hun aantal is adequaat. Het onderwijs is sterk onderzoeksgebonden. De commissie vindt de studiebegeleiding en onderwijsinfrastructuur van goede kwaliteit.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleiding als goed.

De commissie is tevreden over de variatie aan **toetsvormen**. Een meerderheid van de vakken wordt schriftelijk geëxamineerd, vaak in combinatie met permanente evaluatie. Er zijn drie opleidingsonderdelen waarvoor de toetsing *uitsluitend* gebeurt op basis van een klassiek schriftelijk of mondeling examen (het gaat hier telkens om keuzevakken ontleend aan de master Communicatiewetenschappen en dus veel studenten bevattend). Voor diverse opleidingsonderdelen moeten studenten schriftelijke werkstukken maken, sommige met mondelinge toelichting. De voorbije jaren werden ook verschillende nieuwe toetsvormen geïmplementeerd, zoals self- en peer-assessment, portfolio's en vaardigheidstoetsen.

Volgens het zelfevaluatie-rapport moeten docenten zelfkritisch nadenken over de congruentie tussen leerdoelen, leerinhouden, en de vorm en inhoud

van de toetsing. De commissie heeft tijdens het bezoek ervaren dat dit in de werkelijkheid gestalte krijgt. Docenten worden ondersteund door twee (jaarlijks georganiseerde) facultaire onderwijsdagen over het thema van de toetsing. De congruentietabellen (waarin aangegeven wordt in welke mate de evaluatievormen en -criteria van elk afzonderlijk opleidingsonderdeel afgestemd zijn op de leerdoelen en kerncompetenties) worden jaarlijks besproken in de Opleidingscommissie. Het uitwerken van verbeterleutels wordt als een 'prioritair actiepunt' aangehaald. De visitatiecommissie concludeert dat er aan een **toetsbeleid** gewerkt wordt. Ze zag voorafgaand aan haar bezoek een aantal examenvragen in die ze van degelijk niveau vindt en afgestemd op de toetsing van de beoogde leerresultaten. De studenten met wie de commissie sprak maakten wel een kwalitatief onderscheid tussen enerzijds de toetsing van de stamvakken (die zij als goed bevindt) en anderzijds van verschillende keuzevakken (die zij als te schools bevindt).

Van elke titularis van een opleidingsonderdeel wordt vereist dat hij/zij bij aanvang van het academiejaar de studenten mededeelt op welke wijze zij geëvalueerd worden en op welke wijze het examenresultaat bepaald wordt. De **communicatie over de evaluatievormen** verloopt in de eerste plaats via de cursusinformatie in de ECTS fiches. Ook tijdens de lessen moeten docenten aan de studenten duidelijk maken hoe de toetsing zal verlopen. Voor de meeste vakken worden ook voorbeeldexamenvragen voorzien.

De opleiding hecht belang aan **feedback** voor studenten. Het merendeel van de opleidingsonderdelen die gebruikmaken van studieopdrachten of papers voorziet in een of meerdere momenten voor individuele en/of groepsfeedback. Sommige studenten vinden de feedback op examens en papers niet ver genoeg (inhoudelijk) doorgedreven: er is feedback, maar in hun ogen te weinig gericht op het verbeteren. Hierbij dient wel aangestipt dat die klacht voornamelijk van studenten uit een andere onderwijscultuur (in casu, Nederlandse) kwam, terwijl Vlaamse studenten het minder problematisch vonden.

De **masterproeven** worden door twee lezers (een promotor en een mede-beoordelaar) gelezen en, na een mondelinge verdediging, beoordeeld. De evaluatoren gebruiken een standaardevaluatieformulier van de faculteit. Bovenop de individuele beoordeling die voor 15 van de 20 punten meetelt, verdedigen de studenten hun thesis ook ten aanzien van alle docenten Politieke Communicatie. Deze tweede oefening telt mee voor 5 van de 20

punten en gebeurt aan de hand van een eigen formulier van de opleiding. Door de dubbele beoordeling, benadrukt het zelfevaluatierapport, stijgt de intersubjectiviteit van het eindpunt en is er een collectieve kwaliteitscontrole van de volledige opleiding op alle masterproeven.

De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. De commissie vindt de kwaliteit van deze masterproeven op niveau. Het toegekende cijfer komt consequent overeen met het niveau. De masterproeven hebben een duidelijk stramien waarin de onderzoekslijn herkenbaar is. Zoals in GKW 2 al aangehaald, komen de onderwerpen van de masterproeven wel niet altijd overeen met het profiel van de opleiding.

In 2013–2014 werd een externe benchmarking van drie recente masterproeven ondernomen. Ook volgens deze test lagen de officiële en externe punten niet ver uit elkaar. De commissie waardeert dat de opleiding in de toekomst vaker wil gebruik maken van dergelijke externe benchmarking. Jaarlijks wordt in de junizittijd een thesisprijs Politieke Communicatie georganiseerd. De jury hiervan bestaat uit leden van het Adviescomité. Dat de thesisprijs alleen in juni wordt uitgereikt vindt de commissie een goede manier om tijdig afwerken te stimuleren.

De data aangeleverd door het DHO geven aan dat het **studierendement** rond de 90% ligt in de laatste vijf jaren. In de startjaren van de opleiding haalde een meerderheid van de studenten – minimaal 80% – het diploma binnen één jaar. Dat aantal is daarna gedaald, maar ook het aantal studenten dat uiteindelijk het diploma niet haalt is gestegen. De opleidingsverantwoordelijken wijten deze negatieve trend aan het groeiend aandeel deeltijdse studenten.

De alumni met wie de commissie sprak keken tevreden terug op de opleiding. Ze onderlijnen dat het diploma hen geholpen heeft om een adequate job te vinden, en dat ze in de uitoefening daarvan het nut van de opleiding (communiceren, mediatraining, ...) ervaren. In de perceptie van de alumni heeft een diploma Politieke Communicatie een sterker imago dan een diploma politieke wetenschappen. De alumni-enquête van de opleiding (zie *supra*) bevestigt dit beeld: een meerderheid van de respondenten (68%) kon aan de slag binnen de drie maanden en na een jaar had 97% een baan. Alumni komen in een breed scala van beroepen terecht, bijvoorbeeld bij de overheid (24%), in het onderwijs (19%), in de sociale sector (14%) of in de commerciële sector (8%). Een nipte meerderheid (53%)

zegt een baan te hebben in het verlengde van zijn opleiding (bijvoorbeeld als communicatiemedewerker). De commissie concludeert dat het **arbeidsmarktperspectief** bevredigend is. Wel valt op dat bijna niemand als onderzoeker gaat werken, terwijl de opleiding zich als uitgesproken onderzoeksgericht bestempelt.

Samenvattend meent de commissie dat de beoogde leerresultaten van de opleiding behaald worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsingen van de masterproeven. De toetsvormen zijn gevarieerd en de opleiding is een volwaardig toetsbeleid aan het uitwerken. In het kader van kwaliteitscontrole is de opleiding begonnen met een externe benchmarking van masterproeven. Tijdens het bezoek is gebleken dat het diploma een sterk imago draagt in het beroepenveld. Het arbeidsmarktperspectief voor afgestudeerden is gunstig.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Politieke Communicatie conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Bewaak dat de studiedruk evenredig verdeeld is over het volledige jaar.
- Onderzoek de opmerkingen van sommige studenten over het niveau van de seminaries.
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsvernieuwing, met name in de richting van onderwijsondersteunende platformen.
- Overweeg de introductie van een masterproefseminarie.
- Geef verdere impulsen aan focusgroepen bij de interne kwaliteitszorg.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Ga na of de thesisonderwerpen voldoende verband blijven houden met politieke communicatie.

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Master Internationale Betrekkingen en Diplomatie

SAMENVATTING

Master Internationale Betrekkingen en Diplomatie Universiteit Antwerpen

Op 24–26 februari 2015 werd de masteropleiding Internationale Betrekkingen en Diplomatie van de Universiteit Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wil studenten vormen die internationale politieke fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een interdisciplinaire benadering. Afgestudeerden moeten in staat zijn om internationale politieke fenomenen in kaart te brengen, te verstaan en te analyseren. Ze moeten patronen in het gedrag van staten en andere internationale actoren kunnen ontdekken en er plausibele verklaringen voor kunnen geven.

De ‘diplomatie’ in de naam kan enige verwarring wekken, aangezien deze opleiding geen rechtstreekse toegang verschaft tot het diplomatieke corps, maar wel voorbereidt op functies met diplomatieke vereisten in een breed internationaal beroepenveld.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen de vakken 'Theorieën van de Internationale Betrekkingen' en 'Diplomatie en Onderhandelen'. De keuzeruimte biedt veel en relevante mogelijkheden om de kennis uit te diepen. De masterproef omvat 15 studiepunten.

Interactieve hoorcolleges staan centraal in de opleiding, en tijdens de contactmomenten worden ook andere werkvormen gehanteerd als oefeningen, praktijkopdrachten, casussen en vaardigheidstrainingen. Bij het plichtvak 'Diplomatie en Onderhandelen' hoort een tweedaagse simulatie in een rollenspel, bijvoorbeeld in de VN Veiligheidsraad.

Diverse vakken worden in het Engels gedoceerd. Extra-curriculair is er een jaarlijkse Genève-reis, een bezoek aan de NAVO en een reis naar Israël-Palestina.

Beoordeling en toetsing

Er is een grote variatie aan toetsvormen, met naast schriftelijke en mondelinge examens ook alternatieven als werkstukken en presentaties. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Studenten worden vooraf correct ingelicht over de evaluatie. Voor de meeste vakken worden voorbeeldexamenvragen voorzien.

Begeleiding en ondersteuning

De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse studietrajectbegeleidster, die ook kan helpen bij studiemethode en -planning en bij studie- of motivatieproblemen.

Nagenoeg alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt tussen de 70 en 80%. Ongeveer de helft van de studenten doet er één jaar over om het diploma te behalen.

Afgestudeerden komen in een brede waaier van functies en in erg uiteenlopende sectoren terecht. Twee sectoren steken erbovenuit: 'openbare

diensten/overheid' en 'onderwijs en onderzoek'. Daarnaast komen ook veel studenten in de privésector terecht. Het aandeel afgestudeerden dat in een internationale organisatie terecht komt, is klein. Wel vindt een aanmerkelijk deel van de oud-studenten een functie met een internationaal karakter.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Internationale Betrekkingen en Diplomatie

Universiteit Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de master-na-masteropleiding Internationale Betrekkingen en Diplomatie (verder IBD genoemd) aan de Universiteit Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding van 24 tot 26 februari 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden zo goed mogelijk onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op

opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleiding

De gevisiteerde opleiding is een programma van de faculteit Sociale Wetenschappen. De Onderwijscommissie Politieke en Sociale Wetenschappen draagt de eindverantwoordelijkheid voor de opleiding. Het onderwijs wordt verder bestuurd door de Opleidingscommissie van de Master IBD.

De Universiteit Antwerpen is een relatief jonge instelling, het eindpunt van een geleidelijke institutionele integratie van drie aparte universitaire instellingen. De master IBD bestaat reeds (onder een andere naam) sinds 1987 aan de toenmalige UIA. Vanaf het academiejaar 2004–2005 werd de opleiding omgevormd tot een master-na-master.

In het academiejaar 2013–2014 waren 159 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleiding als goed.

De master IBD wil studenten vormen die, in de woorden van het zelf-evaluatierapport, ‘internationale politieke fenomenen kritisch kunnen onderzoeken, beschrijven, toepassen en sturen vanuit een interdisciplinaire benadering’. Afgestudeerden moeten in staat zijn om **internationale politieke fenomenen** in kaart te brengen, te verstaan en te analyseren. Ze moeten patronen in het gedrag van staten en andere internationale

actoren kunnen ontdekken en er plausibele verklaringen voor kunnen geven. Het beoogde eindniveau is geformuleerd als een lijst met 9 leerresultaten of 'kerncompetenties'.

De opleiding stipt in haar zelfevaluatie summier een vergelijking aan met gelijkaardige opleidingen internationale politiek in het buitenland, maar heeft geen expliciete benchmarkoefening gedaan. De opleiding profileert zich wel duidelijk op het gebied van **diplomatie en onderhandelen**. Dit komt tot uiting in de kerncompetenties, die bijna allemaal verwijzen naar ofwel het diplomatieke of het onderhandelingsmatige aspect.

De commissie stelt verder vast dat de doelstellingen in lijn zijn met het domeinspecifieke leerresultatenkader en het Vlaamse Kwalificatieraamwerk. Ze waardeert de nagestreefde competenties en het **hoge intellectuele niveau**; zo moet een afgestudeerde master in staat zijn 'een inhoudelijke bijdrage te leveren aan de voorbereiding en uitvoering van internationale onderhandelingen'. De commissie waardeert ook het normatieve aspect in de doelstellingen.

Het nagestreefde profiel is **helder** en wordt gedragen door zowel de staf als de studenten. Wel kan (bij de buitenwereld, bij potentiële studenten) de 'diplomatie' in de naam van de opleiding enige verwarring wekken, aangezien niet de pretentie bestaat een universitaire opleiding voor de diplomatieke dienst te zijn. Het zelfevaluatierapport onderlijnt immers dat vooral generieke competenties ('probleemoplossende en praktische vaardigheden' die afgestudeerden 'inzetbaar maken in uiteenlopende beroepen, zowel in de publieke als de private sector') centraal staan. In de **communicatie** moet dus een zekere voorzichtigheid betracht worden. Tijdens haar bezoek merkte de commissie immers dat veel studenten expliciet een 'internationale' carrière voor ogen hebben, bijvoorbeeld in de diplomatie, de EU of internationale instellingen. Uit het tewerkstellingsprofiel (zie GKW 3) blijkt evenwel dat slechts een beperkt deel hierin effectief terecht komt.

De opleiding heeft zich vooralsnog als **Nederlandstalig** geprofileerd, hoewel het master-na-master statuut een volledig Engelstalig programma zou toelaten.¹ De opleiding heeft in 2014 overigens een dossier ingediend om de master-na-master om te vormen tot een (initiële) master, waar

1 40% van het totale vakkenpakket wordt weliswaar in het Engels gedoceerd, maar via keuze van opleidingsonderdelen kan men een bijna volledig Nederlandstalig programma volgen.

strengere taaleisen gelden. De commissie is van oordeel dat, wanneer studenten in internationale (publieke, semi-publieke, private) organisaties tewerkgesteld willen worden, gebruik van de Engelse taal in de opleiding sterk aan te bevelen is.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleiding aan alle formele vereisten voldoen. Er is een duidelijk profiel en de commissie heeft veel waardering voor de hoge intellectuele ambities die daarbij gesteld worden. In de communicatie moet wel duidelijk gemaakt worden waar de opleiding precies voor staat, met name als het gaat om de arbeidsmarktperspectieven. De commissie beveelt aan de eigenheid van het profiel te blijven benadrukken, inclusief de 'beperkingen' daarvan.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding als goed.

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Het programma bestaat uit twee politicologische plichtvakken voor 15 studiepunten, twee basisvakken uit ondersteunende – respectievelijk juridisch en economische – domeinen² voor 12 studiepunten, drie uitdiepende keuzevakken uit een aanbod van 16 opleidingsonderdelen en een masterproef ter waarde van 15 studiepunten. De twee politicologische stamvakken zijn 'Theorieën van de Internationale Betrekkingen' en 'Diplomatie en Onderhandelen'.

De commissie is tevreden over de **opbouw van het curriculum**. De verhouding tussen verplicht programma en keuzeruimte is goed. De keuzeruimte zelf biedt veel en relevante mogelijkheden en wordt om die reden gewaardeerd door de studenten. De keuzevakken zijn van hoog niveau en worden in sommige gevallen op exclusieve basis voor studenten IBD (plus Erasmusstudenten) gegeven. De commissie waardeert de aandacht voor actuele studieobjecten als de Midden-Oosten-problematiek, intelligence en ethiek. Wel moet, gezien de huidige context van internationale financiële stromingen, overwogen worden het opleidingsonderdeel 'Politics of International Finance' verplicht te maken. De opleidingsverantwoordelijken zelf duiden milieu- en energieproblematiek als een lacune aan.

² Studenten die een opleidingsonderdeel uit dit interdisciplinaire basispakket reeds gevolgd hebben, vervangen dit opleidingsonderdeel door een extra keuze-opleidingsonderdeel.

Aan het begin van het jaar is een infosessie voorzien waarin studenten geholpen worden bij het kiezen van vakken. Er is bewust voor gekozen om **keuzevakken niet te clusteren** in functie van het onderwerp. De commissie beveelt aan dit toch te doen, maar dan op facultatieve basis, in de vorm van 'voorkeurstrajecten'. Dit laat een betere horizontale samenhang toe, zonder studenten met specifieke interesses van hun keuzevrijheid te beroven.

De commissie beschouwt de **variatie aan werkvormen** als goed. Hoorcolleges – in de mate van het mogelijke interactief – blijven centraal, maar tijdens de contactmomenten worden ook andere werkvormen gehanteerd als oefeningen, praktijkopdrachten, casussen en vaardigheidstrainingen. In het plichtvak 'Diplomatie en Onderhandelen' is een tweedaagse simulatie waarbij de student actief deelneemt aan een rollenspel – bijvoorbeeld in de VN Veiligheidsraad – na verschillende lessen en oefeningen. Een twaalfstal studenten hebben de mogelijkheid om deze tweedaagse simulatie door een driedaagse interuniversitaire Model United Nations simulatie te vervangen. Studenten vinden deze simulaties een grote sterkte van het programma, en de commissie onderschrijft dit. Globaal vindt de commissie wel dat inzake onderwijsvernieuwing, met name in de richting van ondersteunende platformen, vooruitgang kan geboekt worden. Uit de gesprekken met studenten en alumni bleek dat sommigen het programma niet praktijkgericht genoeg vinden. Ook de opleiding is zich daar, blijkens het zelfevaluatie-rapport, van bewust. Anderzijds blijft haar voornaamste doelstelling kritische analisten te vormen op basis van kennis, inzicht en attitude. De commissie beveelt aan om, per vak, nog beter uit te leggen aan de studenten welke **vaardigheden** erin worden aangeleerd of toegepast. Ze begrijpt dat inpassing van een stage in een eenjarig programma quasi onmogelijk is en pleit er derhalve ook niet voor.

De opleidingspoort studenten aan zelf een onderwerp voor hun **masterproef** te kiezen. Er is evenwel ook een lijst beschikbaar. De begeleiding gebeurt grotendeels individueel door de promotor, maar docenten kunnen ervoor kiezen bepaalde overlegmomenten collectief te organiseren. De frequentie en aard van de begeleiding varieert naargelang promotor, onderwerp en benadering, maar er zijn een aantal vaste deadlines. Zo moet na de kerstvakantie het onderzoeksopzet ingediend worden. De commissie waardeert dat de hele procedure, van onderwerpkeuze over begeleiding tot evaluatie, gedetailleerd wordt beschreven in de 'Leidraad Masterproef' die bij het begin van het jaar toegelicht wordt in een speciaal college.

De opleiding is door haar profiel en inhoud expliciet internationaal gericht. **Internationalisering** wordt ook op andere manieren ingebed. Zo is er een – voor een eenjarige opleiding – relatief hoge studentenmobiliteit met jaarlijks een tiental uitgaande Erasmus-studenten. Diverse vakken (40% van het totale pakket) worden in het Engels gedoceerd. Extracurriculair is er een jaarlijkse Genève-reis, een bezoek aan de NAVO en een reis naar Israël-Palestina. Studenten en alumni zijn erg te spreken over deze activiteiten; met name de Genèvereis wordt als een eye-opener bestempeld.

De **toelatingsvoorwaarden** zijn transparant. Masters in de Politieke Wetenschappen en EU Studies hebben rechtstreeks toegang tot de opleiding. Er worden verschillende voorbereidingsprogramma's voorzien al naargelang de vooropleiding, variërend in omvang van één opleidingsonderdeel tot een pakket van 60 studiepunten. Het aantal inschrijvingen is tot het academiejaar 2011–2012 stelselmatig toegenomen, en daarna gestagneerd. De opleiding is in grote mate een **zij-instroom master**, studenten komen voornamelijk uit andere faculteiten dan Sociale Wetenschappen. Voor de opleidingsverantwoordelijken betekent deze **diversiteit van de instroom** een troef, in de zin dat tijdens interactiemomenten verschillende perspectieven aan bod kunnen komen. Overigens valt op dat veel studenten van buiten de Universiteit Antwerpen komen.

Vanaf het academiejaar 2014–2015 is het **voorbereidingsprogramma voor de meeste studenten uitgebreid** met 'Onderzoeksmethoden in de Internationale Betrekkingen', een vak dat zij-instromers aanleert hoe een politiek-wetenschappelijk onderzoeksdesign op te zetten en een overzicht geeft van de meest gebruikte onderzoeksmethoden bij het schrijven van de masterproef. De commissie vindt die introductie een correcte beslissing; uit haar gesprekken met de alumni bleek dat studenten zonder sociaalwetenschappelijke vooropleiding in het verleden minder vertrouwd waren met de methodologie van hun masterproef.

Het onderwijs wordt gedragen door 16 ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel) en 5 AAP-leden (assisterend academisch personeel). De commissie meent dat de student-staf ratio hiermee in orde is. De visitatiecommissie waardeert de sterke **onderzoeksgebondenheid van het onderwijs**. Het onderwijs wordt verschaft door docenten met ruime internationale, onderzoeks- en/of praktijkervaring. Sommige keuzevakken worden gegeven door gastprofessoren omwille van hun specifieke expertise. De studenten zijn erg te spreken over hun lesgevers, en de commissie deelt die

appreciatie: ze waardeert de staf zowel op vakinhoudelijk als onderwijskundig vlak. Ook het enthousiasme van de docenten is opmerkelijk en het feit dat ze bereid zijn telkens weer het curriculum aan te passen als de actualiteit dat vraagt. In de evaluatiecriteria van het ZAP is de **onderwijskundige professionalisering** een basiscriterium. Op centraal niveau bestaat er een docenten- en assistentenopleiding. Deelname hieraan wordt actief aangemoedigd.

De faculteit Sociale Wetenschappen heeft een voltijdse **studietrajectbegeleidster** die ook ter beschikking staat van de studenten IBD. Studenten kunnen bij haar terecht met informatieve en praktische vragen. Studenten meldden de commissie geen ernstige studie-belemmerende factoren. Toch signaleren zowel het zelfevaluatie-rapport als de DHO-cijfers een gemiddelde drop-out van 30%. Een verklaring hiervoor wordt niet gegeven. Doordat 'Onderzoeksmethoden in de Internationale Betrekkingen' (uit het voorbereidingsprogramma) samen met het reguliere programma wordt gevolgd, meent de commissie wel dat dit een negatieve invloed kan hebben op de studiedruk voor zij-instromers in het eerste semester.

De commissie beschouwt de **onderwijsinfrastructuur** als goed. Nagenoeg alle lessen vinden plaats op dezelfde locatie in Antwerpen, in een recent gebouw met goed geoutilleerde leslokalen. In de bibliotheek voor Humane en Sociale Wetenschappen is er een aparte afdeling Politieke Wetenschappen, inclusief abonnementen op de belangrijkste tijdschriften. De collectie is goed uitgerust volgens de commissie. De bibliotheek is ook een werkplek met 850 zitplaatsen, lokalen voor groepswork en individuele studiecellen.

Naar aanleiding van de visitatie in 2007 heeft de opleiding een verbeterplan geïmplementeerd. Dit staat beschreven in het zelfevaluatie-rapport. De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte in de Opleidingscommissie IBD. Daarin zitten alle ZAP-leden, vertegenwoordigers van het AAP en studenten. Studenten evalueren zowel via formele studentenevaluaties als in jaarlijkse focusgroepen de individuele opleidingsonderdelen, maar ook de studiebelasting en de organisatie van de opleiding in haar geheel. Overigens zijn de contacten tussen studenten en docenten laagdrempelig, in die mate zelfs dat de officiële studentenvertegenwoordiging enigszins aan belang lijkt te verliezen. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is het overigens niet altijd evident om studentenvertegenwoordigers te vinden. De visitatiecommissie kreeg de indruk dat deze vertegenwoordigers wat **geïsoleerd staan van hun eigen achterban**. De betrokkenheid van studenten

ten kan verbeterd worden door (nog) meer belang aan de focusgroepen te geven.

Om het overleg met **alumni** en het **werkveld** te versterken, is een Klankbordgroep opgericht. Deze is ondertussen twee maal samengekomen en heeft reeds geresulteerd in concrete verbeteracties. Er bestaat geen alumniwerking op het niveau van de opleiding.

Samenvattend meent de commissie dat het programma het de studenten mogelijk maakt de beoogde doelstellingen te realiseren. Het programma is goed opgebouwd met een stevige basis aan kernvakken en een relevant aanbod keuzevakken. Aanbevolen wordt wel deze laatste (op facultatieve basis) te clusteren. De commissie waardeert de deskundigheid en betrokkenheid van het personeel. Het onderwijs is sterk onderzoeksgebonden. Er zijn duidelijke toelatingsvoorwaarden met een adequaat voorbereidingsprogramma. De onderwijsinfrastructuur is goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleiding als goed.

De commissie is tevreden over de variatie aan **toetsvormen**. Schriftelijke en mondelinge examens worden ingezet om kennis en inzicht van studenten te toetsen. Om ook attitudes en vaardigheden te toetsen, verkiezen de meeste docenten alternatieve toetsvormen (al dan niet in combinatie met een schriftelijk examen). Alternatieve toetsvormen zijn onder meer mondelinge examens, schriftelijke werkstukken, presentaties en permanente evaluatie. De voorbije jaren werden ook verschillende vernieuwende toetsvormen geïmplementeerd, zoals zelfevaluatie, portfolio's en vaardigheidstoetsen.

Volgens het zelfevaluatierapport moeten docenten zelfkritisch nadenken over de congruentie tussen leerdoelen, leerinhouden, en de vorm en inhoud van de toetsing. De commissie heeft tijdens het bezoek ervaren dat dit in de werkelijkheid gestalte krijgt. Docenten worden ondersteund door twee (jaarlijks georganiseerde) facultaire onderwijsdagen over het thema van de toetsing. De congruentietabellen (waarin aangegeven wordt in welke mate de evaluatievormen en -criteria van elk afzonderlijk opleidingsonderdeel afgestemd zijn op de leerdoelen en kerncompetenties)

worden jaarlijks besproken in de Opleidingscommissie. Het uitwerken van verbeterleutels wordt als een 'prioritair actiepunt' aangehaald. De visitatiecommissie concludeert op basis van deze elementen dat er aan een **toetsbeleid** gewerkt wordt. Ze zag voorafgaand aan haar bezoek een aantal examenvragen in en vindt deze adequaat en afgestemd op de toetsing van de beoogde leerresultaten.

De opleiding hecht belang aan **feedback** naar studenten. Het merendeel van de opleidingsonderdelen die gebruikmaken van studieopdrachten voorziet in een of meerdere momenten voor individuele en/of groepsfeedback.

De **evaluatie van de masterproef** bestaat uit enerzijds een beoordeling van de scriptie zelf door de promotor en een door de opleiding aangestelde medebeoordelaar, en anderzijds een mondelinge verdediging in aanwezigheid van de promotor en medebeoordelaar. Een gestandaardiseerd evaluatieformulier geeft de evaluatiecriteria weer. Voor het bepalen van het eindcijfer bestaat een door de faculteit opgestelde waarderingsschaal. Bij een te groot verschil in beoordeling tussen promotor en medebeoordelaar wordt een derde lezer aangesteld.

De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. De commissie vindt de kwaliteit van deze masterproeven degelijk. Het toegekende cijfer komt grotendeels overeen met het niveau. De commissie is ook gefrappeerd door de variëteit aan (maatschappelijk relevante) onderwerpen. Sommige masterproeven blijven wel nog te beschrijvend. In 2013–2014 werd door de opleiding een externe benchmarking van masterproeven ondernomen. Ook volgens deze test lagen de officiële en externe punten niet ver uit elkaar.

De data aangeleverd door het DHO geven aan dat het **studierendement** gemiddeld tussen de 70 en 80 procent schommelt. Van alle studenten die de opleiding aanvangen behaalt ca. 70% het diploma. Aangevuld met eigen cijfers van de faculteit, blijkt dat ongeveer de helft van de afgestudeerden er één jaar over gedaan heeft. 20% deed er anderhalf of twee jaar over; zeer weinig studenten deden er langer over dan twee jaar.

Om de stap naar de **arbeidsmarkt** te faciliteren wordt jaarlijks een bijeenkomst met de stagemester van de FOD Buitenlandse Zaken georganiseerd ter voorbereiding van het diplomatiek examen en de diplomatieke carrière. Voorts wordt er jaarlijks een sessie georganiseerd over stages

en werk in de internationale politiek, waarbij alumni vertellen over hun werkervaring. Ook binnen opleidingsonderdelen zijn er vaak gastlezingen door praktijkmensen, die de studenten ook inlichten over het werk in hun specifieke sector.

Ondanks deze aandacht voor het werkveld 'buitenlandse dienst' blijkt het aandeel studenten dat in een functie met internationaal karakter terecht komt bescheiden. Uit een recente alumnibevraging van de opleiding blijkt dat de meerderheid van de alumni (75% van de respondenten) op vrij korte termijn (na minder dan één jaar) een job vindt, zij het **in een brede waaier van functies en in erg uiteenlopende sectoren**. Twee sectoren steken erbovenuit: 'openbare diensten/overheid' en 'onderwijs en onderzoek'. Daarnaast komen ook veel studenten in de privésector terecht (financiële, commerciële sector, consultancy). De alumni met wie de commissie sprak keken relatief tevreden terug op de opleiding. Wel signaleerden ze dat, ondanks de generieke competenties van de opleiding, de specifieke naam van het diploma wel eens op scepsis van potentiële werkgevers kan rekenen.

Samenvattend meent de commissie dat de beoogde leerresultaten van de opleiding behaald worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven. De toetsvormen zijn gevarieerd en de opleiding is een volwaardig toetsbeleid aan het uitwerken. In het kader van kwaliteitscontrole is de opleiding begonnen met een externe benchmarking van masterproeven. De opleiding doet inspanningen om de stap naar de arbeidsmarkt te faciliteren. Alumni zijn tevreden over de opleiding en komen in een brede waaier van functies en sectoren terecht, zij het niet noodzakelijk in buitenlandse dienst.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding Internationale Betrekkingen en Diplomatie conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Maak in de communicatie voldoende duidelijk waar de opleiding voor staat, met name als het gaat om de arbeidsmarktperspectieven.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Overweeg het opleidingsonderdeel 'Politics of International Finance' een verplicht karakter te geven.
- Overweeg de keuzevakken (op facultatieve basis) te clusteren in de vorm van voorkeustrajecten.
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsvernieuwing, met name in de richting van onderwijsondersteunende platformen.
- Leg de studenten voldoende uit welke vaardigheden in elk vak worden aangeleerd of toegepast.
- Geef verdere impulsen aan focusgroepen bij de interne kwaliteitszorg.

IOB, UNIVERSITEIT ANTWERPEN

Master Globalisation & Development,
Master Governance & Development
and Master Development Evaluation &
Management

SUMMARY

Master Development Evaluation & Management IOB, Universiteit Antwerpen

From 24–25 March 2015, the Master in Development Evaluation & Management at IOB has been evaluated in the framework of an educational assessment by a peer review panel of independent experts. In this summary which describes a snapshot, the main findings of the panel are listed.

Profile of the programme

The programme builds on applied research in the field of Development Studies, engaging in policy-oriented research. The programme does not aim at offering ‘training’ packages, but rather provide professionals with a genuine academic background and advanced research skills that are necessary and useful in the professional development field.

The target groups are mid-career development professionals from developing countries and developed countries with an operational interest in development issues. It is expected that those professionals contribute to building much-needed relationships among different sectors of the development arena.

The programme focuses on the opportunities and limitations of national and local actors involved in poverty reduction and development interventions. The term ‘management’ is operationalised in terms of a focus on the

governance of development interventions. Graduates learn in this master's programme about the ways in which formal and informal stakeholders can influence processes and outcomes of development interventions.

Programme

The programme counts 60 ECTS and consists of one year. The first module is a joint module, and the following three modules are programme-specific. The first module provides a contemporary overview of development concepts and theories, and insight and knowledge into different research traditions and methods relevant to development studies.

From Module II onwards, a more applied approach towards the core themes of the programmes is scheduled. Through the choice of a specific track, students have the ability to specialise in a topic and research approach. At the end of Modules II and III, students write and present an end-of-module paper. Module IV is the master's thesis.

Teaching methods are ranging from ex cathedra lectures to student's presentations, peer-to-peer learning, conference debates and simulation exercises. In Module I the emphasis is on knowledge acquisition, with standard lectures as the primary teaching method. As the thematic Modules II and III involve much smaller classes, there is more room for debate, assignments and exercises.

Students may choose between three types of master's thesis: (1) a study based on desk research only, making use of scientific literature and available data to develop a thorough analysis of a selected topic; (2) a study combining desk research and fieldwork; and (3) a study based on desk research and an internship with an NGO or a bilateral or multilateral donor organisation.

Evaluation and testing

In most courses there is a system of permanent evaluation, with oral and written assignments, and – to a lesser extent – oral and written exams. If a large course unit is only assessed through a final exam, exercises and discussions are included in the course design as possibilities for formative self-assessment. Discussion skills are assessed through permanent evaluation as well, with the teacher assessing a student's participation in class discussions, debates and Q&A sessions. The master's thesis has to be defended in public.

All course information sheets contain information on the type of assessment, the criteria, the weight, the timing, and possibilities for feedback. For some courses, examples of exam questions or paper topics are included. After each assessment the lecturers organise individual or collective feedback moments or post general comments on Blackboard.

Services and student guidance

For students who are not native speakers of English, an opportunity is offered for a residential five-week tailor-made course, in order to bring their academic English reading, writing and speaking skills up to the required level.

All students are invited to follow two online pre-courses where they can gauge through a self-test to what extent their knowledge is up to requirements. The remedial actions and guidance with regard to language continues throughout the first semester, with specific classes and feedback. Crash courses on economics and Excel are also included, as well as tutorial sessions for 'Research Methods I'.

All classrooms have the material and electronic provisions necessary for the specific course.

Study success and professional opportunities

The percentage of graduates that complete the programme within one year is ranging between 72–94%.

The majority of the IOB students have prior professional experience. According to a survey, 33% of the alumni pursue another study (or a PhD) after graduating. 78% of the VLIR-UOS scholarship holders return home and are in most cases employed in a higher position by their former employer.

SUMMARY

Master Globalisation and Development IOB, Universiteit Antwerpen

From 24–25 March 2015, the Master in Globalisation and Development at IOB has been evaluated in the framework of an educational assessment by a peer review panel of independent experts. In this summary which describes a snapshot, the main findings of the panel are listed.

Profile of the programme

The programmes build on applied research in the field of Development Studies, engaging in policy-oriented research. The programme does not aim at offering ‘training’ packages, but rather provide professionals with a genuine academic background and advanced research skills that are necessary and useful in the professional development field.

The target groups are mid-career development professionals from developing countries and developed countries with an operational interest in development issues. It is expected that those professionals contribute to building much-needed relationships among different sectors of the development arena.

The Globalisation and Development programme approaches the phenomenon of globalisation from an eclectic perspective, considering both the opportunities it creates and threats it poses to development and poverty alleviation in low and middle-income countries, both at the national and the local level.

Programme

The programme counts 60 ECTS and consists of one year. The first module is a joint module, and the following three modules are programme-specific. The first module provides a contemporary overview of development concepts and theories, and insight and knowledge into different research traditions and methods relevant to development studies.

From Module II onwards, a more applied approach towards the core themes of the programmes is scheduled. Through the choice of a specific track, students have the ability to specialise in a topic and research approach. At the end of Modules II and III, students write and present an end-of-module paper. Module IV is the master’s thesis.

Teaching methods are ranging from ex cathedra lectures to student's presentations, peer-to-peer learning, conference debates and simulation exercises. In Module I the emphasis is on knowledge acquisition, with standard lectures as the primary teaching method. As the thematic Modules II and III involve much smaller classes, there is more room for debate, assignments and exercises.

Students may choose between three types of master's thesis: (1) a study based on desk research only, making use of scientific literature and available data to develop a thorough analysis of a selected topic; (2) a study combining desk research and fieldwork; and (3) a study based on desk research and an internship with an NGO or a bilateral or multilateral donor organisation.

Evaluation and testing

In most courses there is a system of permanent evaluation, with oral and written assignments, and – to a lesser extent – oral and written exams. If a large course unit is only assessed through a final exam, exercises and discussions are included in the course design as possibilities for formative self-assessment. Discussion skills are assessed through permanent evaluation as well, with the teacher assessing a student's participation in class discussions, debates and Q&A sessions. The master's thesis has to be defended in public.

All course information sheets contain information on the type of assessment, the criteria, the weight, the timing, and possibilities for feedback. For some courses, examples of exam questions or paper topics are included. After each assessment the lecturers organise individual or collective feedback moments or post general comments on Blackboard.

Services and student guidance

For students who are not native speakers of English, an opportunity is offered for a residential five-week tailor-made course, in order to bring their academic English reading, writing and speaking skills up to the required level.

All students are invited to follow two online pre-courses where they can gauge through a self-test to what extent their knowledge is up to requirements. The remedial actions and guidance with regard to language

continues throughout the first semester, with specific classes and feedback. Crash courses on economics and Excel are also included, as well as tutorial sessions for 'Research Methods I'.

All classrooms have the material and electronic provisions necessary for the specific course.

Study success and professional opportunities

The percentage of graduates that complete the programme within one year is ranging between 85–94%.

The majority of the IOB students have prior professional experience. According to a survey, 33% of the alumni pursue another study (or a PhD) after graduating. 78% of the VLIR-UOS scholarship holders return home and are in most cases employed in a higher position by their former employer.

SUMMARY

Master Governance and Development

IOB, Universiteit Antwerpen

From 24–25 March 2015, the Master in Governance and Development at IOB has been evaluated in the framework of an educational assessment by a peer review panel of independent experts. In this summary which describes a snapshot, the main findings of the panel are listed.

Profile of the programme

The programme builds on applied research in the field of Development Studies, engaging in policy-oriented research. The programme does not aim at offering 'training' packages, but rather provide professionals with a genuine academic background and advanced research skills that are necessary and useful in the professional development field.

The target groups are mid-career development professionals from developing countries and developed countries with an operational interest in development issues. It is expected that those professionals contribute to building much-needed relationships among different sectors of the development arena.

The Globalisation and Development programme analyses governance problems and possible responses, with due consideration of the specific historical pathways of individual countries, as well as of the interactions between dynamics at the state level and at the local and societal level. It also addresses the impact of global developments.

Programme

The programme counts 60 ECTS and consists of one year. The first module is a joint module, and the following three modules are programme-specific. The first module provides a contemporary overview of development concepts and theories, and insight and knowledge into different research traditions and methods relevant to development studies.

From Module II onwards, a more applied approach towards the core themes of the programmes is scheduled. Through the choice of a specific track, students have the ability to specialise in a topic and research approach. At the end of Modules II and III, students write and present an end-of-module paper. Module IV is the master's thesis.

Teaching methods are ranging from ex cathedra lectures to student's presentations, peer-to-peer learning, conference debates and simulation exercises. In Module I the emphasis is on knowledge acquisition, with standard lectures as the primary teaching method. As the thematic Modules II and III involve much smaller classes, there is more room for debate, assignments and exercises.

Students may choose between three types of master's thesis: (1) a study based on desk research only, making use of scientific literature and available data to develop a thorough analysis of a selected topic; (2) a study combining desk research and fieldwork; and (3) a study based on desk research and an internship with an NGO or a bilateral or multilateral donor organisation.

Evaluation and testing

In most courses there is a system of permanent evaluation, with oral and written assignments, and – to a lesser extent – oral and written exams. If a large course unit is only assessed through a final exam, exercises and discussions are included in the course design as possibilities for formative self-assessment. Discussion skills are assessed through permanent evaluation as well, with the teacher assessing a student's participation in class discussions, debates and Q&A sessions. The master's thesis has to be defended in public.

All course information sheets contain information on the type of assessment, the criteria, the weight, the timing, and possibilities for feedback. For some courses, examples of exam questions or paper topics are included. After each assessment the lecturers organise individual or collective feedback moments or post general comments on Blackboard.

Services and student guidance

For students who are not native speakers of English, an opportunity is offered for a residential five-week tailor-made course, in order to bring their academic English reading, writing and speaking skills up to the required level.

All students are invited to follow two online pre-courses where they can gauge through a self-test to what extent their knowledge is up to requirements. The remedial actions and guidance with regard to language continues throughout the first semester, with specific classes and

feedback. Crash courses on economics and Excel are also included, as well as tutorial sessions for 'Research Methods I'.

All classrooms have the material and electronic provisions necessary for the specific course.

Study success and professional opportunities

The percentage of graduates that complete the programme within one year is ranging between 78–100%.

The majority of the IOB students have prior professional experience. According to a survey, 33% of the alumni pursue another study (or a PhD) after graduating. 78% of the VLIR-UOS scholarship holders return home and are in most cases employed in a higher position by their former employer.

ASSESSMENT REPORT

Master Globalisation & Development, Governance & Development and Development Evaluation & Management IOB, Universiteit Antwerpen

Introduction

This report concerns the Master in Globalisation and Development, the Master in Governance and Development and the Master in Development Evaluation and Management, all at the Institute of Development Policy and Management of the University of Antwerp (UAntwerp). The assessment panel visited the study programmes on 24 and 25 March 2015.

The panel assesses the study programme on the basis of the three generic quality standards (GQSs) of the VLUHR programme assessment framework. This framework is designed to fulfil the accreditation requirements set by the NVAO. For each generic quality standard, the panel gives a weighted and motivated judgement on a four-point scale: unsatisfactory, satisfactory, good or excellent. In the assessment of generic quality assurance, the concept of 'generic quality' indicates that the GQS is in place and that the programme – or a specific mode of the programme – meets the quality level that can reasonably be expected, from an international perspective, of a master's programme in higher education. The score 'satisfactory' indicates that the programme meets the generic quality because it demonstrates an acceptable level for the particular GQS. If the study programme scores 'good', the programme systematically exceeds the generic quality for that standard. If the programme scores 'excellent', it achieves well above the generic quality for the particular GQS and serves as an (inter)national example. The score 'unsatisfactory' indicates that the programme does not attain the generic quality for that particular GQS.

The panel's opinions are supported by facts and analyses. The panel makes clear how it has reached its opinion. It also expresses a final opinion on the quality of the programmes as a whole, also according to the same four-point scale. Judgements and recommendations relate to the programmes with all subordinate modes or majors, unless stated otherwise.

The panel assesses the quality of the programmes as it has been established at the time of the site visit. The panel has based its judgement on the self-evaluation report and the information that arose from the interviews with the programme management, lecturers, students, alumni and personnel responsible at programme level for internal quality assurance,

internationalisation, study guidance and student tutoring. The panel has also examined the course materials, master's theses, assignments and standard answering formats and numerous relevant reports available. For the student success rate, the panel has relied on the data provided by the Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO). The panel has also visited specific educational facilities such as classrooms and the library.

In addition to its judgement, the panel also formulates recommendations with respect to quality improvement. In this manner, the panel wants to help improve the quality of the programme. The recommendations are included in the relevant sections of the respective generic quality standards. At the end of the report an overview is given of improvement suggestions.

Context of the study programmes

The Institute of Development Policy and Management (hereafter 'IOB') is an autonomous institute of the UAntwerp, established in 2001, and separately funded on the basis of a five-year contract by the Flemish Government. The IOB is a multidisciplinary institute involved in the triple function of academic teaching, scientific research and service to the community in the area of economic, political and social aspects of development policy and management. It combines the expertise in development studies of specialists from a number of previously separate entities within the UAntwerp.

The three master's programmes to be assessed are recognised as International Course Programmes (ICPs) by VLIR-UOS. They are all advanced master's (master-after-master) programmes.

During the academic year 2013–2014, 21 students were enrolled on the Master in Globalisation and Development programme, 22 in the Master in Governance and Development programme and 36 in the Master in Development Evaluation and Management programme.

Generic quality standard 1 - Targeted Outcome Level

The assessment panel evaluates the targeted outcome level of all programmes as good.

According to the self-evaluation report, the three programmes build on applied research in the field of Development Studies, engaging in **policy-oriented research**. The programmes do not aim at offering ‘training’ packages, but rather provide professionals with a genuine academic background and advanced research skills that are necessary and useful in the professional development field.

The **target groups** are mid-career development professionals from developing countries and developed countries with an operational interest in development issues. It is expected that those professionals contribute to building much-needed relationships among different sectors of the development arena.

Thematically each programme has its own content and strength. **Globalisation and Development** approaches the phenomenon of globalisation from an eclectic perspective, considering both the opportunities it creates and threats it poses to development and poverty alleviation in low and middle-income countries, both at the national and the local level. **Governance and Development** analyses governance problems and possible responses, with due consideration of the specific historical pathways of individual countries, as well as of the interactions between dynamics at the state level and at the local and societal level. It also addresses the impact of global developments. **Development Evaluation and Management** focuses on the opportunities and limitations of national and local actors involved in poverty reduction and development interventions. The term ‘management’ is operationalised in terms of a focus on the governance of development interventions. Graduates learn in this master’s programme about the ways in which formal and informal stakeholders can influence processes and outcomes of development interventions.

The programme profiles have been translated into a set of 11 learning outcomes. 8 of the 11 learning outcomes are common. These **joint learning outcomes** state, among other things, that graduates should have achieved ‘a basis in both qualitative and quantitative research whilst specialising in one of both’. They must be able to produce ‘scientifically founded (policy) documents, literature reviews, papers and dissertations’, as well as explore

divergent policy alternatives. The programme management also stresses that graduates should be able to work within a multicultural environment.

The assessment panel believes that the share of common learning outcomes is rather high, and therefore recommends that the different focuses of the three IOB programmes should be made more visible in the learning goals. Apart from this, the panel finds the intended learning outcomes of all programmes clear, relevant and **well articulated**. All learning outcomes are in line with the Flemish Qualification Structure. Because of its unique position in Flanders, the programme-specific learning outcomes are identical to the discipline-specific learning outcomes.

The assessment panel finds all learning outcomes in line with the current state of the art in development studies. The learning outcomes have also been **internationally benchmarked** with the standards and criteria of EADI (European Association of Development Research and Training Institutes). According to the self-evaluation report, this exercise has shown ‘that the learning outcomes of the IOB Master programmes are very much linked with the EADI criteria for Development Studies’. Only on one point – the learning outcome with regard to communication – does the IOB offer slightly less than what is suggested by EADI. On the other hand, the IOB joint learning outcomes relating to a professional attitude and functioning within a multicultural environment go beyond what EADI specifies.

The IOB organises regular **feedback processes** with alumni to evaluate whether the programmes deliver the necessary competences for the labour market, and to keep track of developments in the professional field. The assessment panel values this approach, but would also welcome closer involvement of employers in the further development of the learning outcomes. This involvement would include employers in both the Western and the non-Western world. At the same time, the panel recognises that achieving such closer involvement is a challenge with practical problems.

With regard to the learning outcomes, the self-evaluation report indicates that the IOB could improve some of its **communication** strategies. This especially holds true for *Development Evaluation and Management*, which does not intend to offer a training package, although it is sometimes perceived that way (this misconception was ‘confirmed’ in the assessment panel’s interview with alumni). During the site visit the panel learned that most students know about the programmes through acquaintances (including alumni), but apart from this international visibility seems still limited.

In conclusion, the panel finds that the learning outcomes of all programmes comply with all formal requirements. The learning outcomes are in line with the current state of the art in development studies. In addition, the learning goals are well articulated, relevant and at an advanced master's level. They have been internationally benchmarked and are regularly evaluated by alumni. In this respect, the involvement of employers could still be strengthened.

Generic quality standard 2 - Learning Process

The assessment panel evaluates the learning process of all programmes as good.

All programmes count 60 ECTS and consist of one year. Each of the three programmes has a similar **modular structure**. The first module is a joint module, and the following three modules are programme-specific. The first module (18 ECTS) provides a contemporary overview of development concepts and theories, and insight and knowledge into different research traditions and methods relevant to development studies. From Module II onwards, a more applied approach towards the core themes of the programmes is scheduled. Through the choice of a specific track, students have the ability to specialise in a topic and research approach. Depending on this choice, students have the opportunity to mix with students from other programmes in the third module. At the end of Modules II and III (both 12 ECTS), students write and present an end-of-module paper. Module IV is the master's thesis (18 ECTS).

In Module I all students follow a 'Theories of Development' course, as well as two 'Research Methods' courses. In 'Research Methods I', students are introduced to quantitative data analysis. In 'Research Methods II', students have to select 6 credits from a total of 3 quantitative and 5 qualitative units (with the obligation to choose at least 1 qualitative unit). The assessment panel appreciates the attention paid to theory and methods in Module I, as well as the fact that students are trained in **both quantitative and qualitative methods**. Interestingly, even the students with a 'dislike' of statistics all agree on the importance of quantitative methodology.

The assessment panel finds the structure of the three programmes **coherent**. The modular structure, in particular Module I, succeeds in bringing students from very different backgrounds to the same level. It is also clear to the panel that, although the difference is only 12 ECTS, all

three programmes have a different focus, providing training in distinctive competences.

As a minor point, students stress that there is a lack of theory from outside Europe and the US, i.e. a **non-Western perspective**. During the site visit, some students signalled that especially Module I is lacking a global overview, 'something overarching about the different schools'. Critical theory is treated in a later stage of the programme, but the panel recommends that it should be included in Module I too. Overall, the staff should ensure that the literature is well balanced in terms of different perspectives.

Overall, the panel finds that there is a good variety of **teaching methods**, ranging from ex cathedra lectures to student's presentations, peer-to-peer learning, conference debates and simulation exercises. In Module I the emphasis is on knowledge acquisition, with standard lectures as the primary teaching method. As the thematic Modules II and III involve much smaller classes, there is more room for debate, assignments and exercises.

Students may choose between three types of **master's thesis**: (1) a study based on desk research only, making use of scientific literature and available data to develop a thorough analysis of a selected topic; (2) a study combining desk research and fieldwork; and (3) a study based on desk research and an internship with an NGO or a bilateral or multilateral donor organisation. The purpose of the internship is to write a dissertation and gain a better understanding of the selected topic, not to write an internship report. The assessment panel appreciates the fact that nearly all thesis topics are applied to the home country of the students. Due to funding problems, only a minority of the students (20% on average) are able to conduct fieldwork abroad.

Extensive and rigorous **guidelines** have been developed in order to assist students in writing the thesis. These guidelines provide students with a chronological overview and assessment criteria. Students are not expected to define their topic of research already in Module I. Supervisors communicate potential thesis topics during the year. The tutors of Modules II and III also hold brainstorm sessions with students on possible thesis topics. During the 2014–2015 academic year, a speed-dating round between students and staff members was introduced, during which research interests and potential topics are exchanged. At the end of Module III, students must have found a supervisor. According to the self-evaluation report, many

students already have a professional background in the development sector, and know from the start of the programme in which direction their thesis will go. This was confirmed during the site visit.

In 2007, the assessment panel qualified the **workload** in the former IOB programmes as unsatisfactory. The panel also advised that the workload should be balanced out more evenly over the year. According to the programme managers, they now continuously monitor the workload of students. If necessary, course content and assignments are adapted. During the site visit the current assessment panel learned that the workload is intensive but bearable. This intensive study load is seen as something positive, giving the students a 'sense of accomplishment'. The pace is high (with many deadlines) but this creates a positive dynamic. However, the **timeframe** of the programme itself is considered 'very tight'. Especially with regard to the master's thesis, students experience time management problems. In this respect, they criticise the fact that the actual thesis writing starts in the last module. The programme management should try to remedy this.

The assessment panel is impressed with the IOB's **intake policy**. The selection process is stringent and elaborate. In order to be eligible to study one of the three programmes, applicants must hold a university degree of at least four years of study in Social Sciences (Economics, Political Science, Sociology, International Relations, or related disciplines), preferably at master's level, with good study results. Relevant professional experience is considered an advantage in the selection process. The applicants must be proficient in English.

Applicants are assessed academically by a selection committee composed of academic staff. The academic selection is based on five selection criteria: (1) appropriateness of the applicant's field of study; (2) quality of education and results/grades obtained; (3) relevance of the applicant's professional experience or, if applicable, relevance of experience in the South; (4) motivation of the applicant; (5) matching (does the content of the programme match the expectations of the applicant?). After the academic selection, based on the five selection criteria, there is a second tier of selection in which a balance across the master programmes is strived for in terms of gender, country, region and continents.

Since 2007–2008, the IOB has received on average of 849 applications per year, with an average admission rate of 38%. The student population has

almost doubled from its level in 2007–08. On average (2007–2014) half of the master students are female, though there is some year-to-year variability. This is also partly due to the VLIR-UOS scholarship policy of striving towards a gender balance in the attribution of the scholarships. The most common countries of origin of the students in recent years have been Ethiopia, Uganda, Bangladesh and Vietnam. The distribution among the three programmes varies somewhat from year to year, but overall Development Evaluation and Management attracts most students, usually followed by Governance and Development.

Besides containing a wide diversity of nationalities, classes also include students with different disciplinary backgrounds in social sciences and from various working environments. The **diversity of the student group** and **intercultural contacts** are seen as an asset by the students. In this respect, it might be appropriate to bring the share of students from the Global North (ca. 25%) more in balance with the group of students from the Global South (ca. 75%).

Whereas in 2007, more than two-thirds of the students had a VLIR-UOS scholarship, in 2013 only 41% depended on VLIR-UOS for financial support. Not only has the percentage of self-supporting students almost doubled, but the percentage of students with other kinds of scholarships (Erasmus, government scholarships) has also increased significantly.

During the site visit, students stressed the excellent communication (even before arriving in Belgium) by the programme management. As most students arrive at the IOB without family and friends or any acquaintance with Belgium, the IOB tries to ensure their social well-being. Every year, a student is recruited to support incoming students in finding housing. Practical **support** is concentrated in the first week of the academic year. During this introduction week, students get information on health insurance, registration with the local authorities, banking, etc.

During the site visit it became clear that students are positive about the **guidance and feedback** they receive. For students who are not native speakers of English, an opportunity is offered for a residential five-week tailor-made course, in order to bring their academic English reading, writing and speaking skills up to the required level. All students are invited to follow two online pre-courses ('Language and culture' and 'Introduction to Quantitative data analysis'), where they can gauge through a self-test to what extent their knowledge is up to requirements. The remedial actions

and guidance with regard to language continues throughout the first semester, with specific classes and feedback. Crash courses on economics and Excel are also included, as well as tutorial sessions for 'Research Methods I'.

Although Blackboard is still mainly used as a communication platform, the IOB has invested in other forms of **electronic learning**, such as preparatory e-courses (cf. *supra*).

All courses are taught by a team of **lecturers**, with one of the members of the course team taking the role of coordinator. An important function at the course level is the tutor, a member of the assisting staff who is the first contact person for students. Given the modular structure of the three programmes, it is difficult to assign teaching staff to specific master's programmes, but on average each programme will have three to four full-time lecturers and three full-time assistants at its disposal. The IOB employs a total of 11.5 lecturers and 9 assistants. According to the self-evaluation report, the student/staff ratio is about 6 to 1.

The assessment panel finds the **staff quality** good in terms of both teaching skills and expertise in the discipline. All lecturers have published widely on the subject(s) they teach at both the domestic and the international level. Furthermore, lecturers are given the opportunity and stimulated to do field research, which has a positive effect on the link between research and teaching. Students appreciate the availability and personal approach of their teachers. Incoming staff with limited teaching experience are 'invited and motivated' to follow the assistant or teacher training programmes offered by the university. There is also an offer of short-term education professionalisation courses.

Few teachers have a non-European background. Both the staff and the students see this 'geographic imbalance' as a challenge, stressing the need for more teachers with a non-Western background in order to balance the Western and non-Western perspectives. As long as this imbalance remains, the assessment panel recommends inviting experts from a Southern background to give **guest lectures**. To limit the costs, the panel recommends that people working in neighbouring countries should be invited.

The assessment panel finds the **educational infrastructure** good. Because of the large group of students, during Module I classrooms are booked in

the proximity of the IOB building. From Module II onwards, most courses are held in the main building of the institute. All classrooms have the material and electronic provisions necessary for the specific course.

The IOB has its own, adequate **library** collection classified in a separate reading room in the library of humanities and social sciences of the university. The library has about 100 subscriptions to scientific journals, most of which are available electronically. The reading room collection includes about 9,500 books, while an older part of the collection is classified in the stockroom of the library.

In its self-evaluation report the IOB has listed an overview of **improvement measures** taken after the 2007 assessment. The content, format and context of all three master's programmes have undergone significant changes since 2007. The current assessment panel appreciates the open analysis of existing strengths and weaknesses in the self-evaluation.

Given the autonomous status of the IOB within the University of Antwerp, it has the advantage of more flexibility but also greater responsibility for organising its own **quality assurance**. The most important role within quality assurance is reserved for the Educational Commission (OWC). The OWC is composed of, among others, all course coordinators, assisting staff with a teaching duty and two student representatives. The OWC meets at least four times a year. Next to this, all courses and lecturers are evaluated at least every three years through a student survey. Focus group discussions are organised after each module.

Apart from the two students in the OWC, there are three additional student representatives: a student president (or chair) and one student representative for each programme. In 2012 the IOB appointed a part-time **alumni** coordinator. Several initiatives were started up, ranging from networking activities to research seminars and information exchange. An online alumni platform has also been created. Although an alumni survey is sent out every four years, the response rate is rather low and the panel finds that contacts with alumni could be intensified further. In this regard, the IOB has started organising in-country focus groups: in February 2014 the first in-country focus group was organised in Uganda, where 27 alumni participated in the meeting.

In conclusion, the assessment panel finds that the content and structure of all three programmes enable the students to achieve the learning

outcomes. The panel appreciates in particular the student-centred, activating and competence-driven approach, ensuring that students from very different backgrounds are brought to the same level. Staff quality and staff numbers are good. The panel is also impressed with the variety of teaching methods, the intake policy and the educational infrastructure.

Generic quality standard 3 - Outcome Level Achieved

The assessment panel evaluates the outcome level achieved of all programmes as good.

The assessment panel appreciates the variation in **evaluation methods**. In most courses there is a system of permanent evaluation, with oral and written assignments, and – to a lesser extent – oral and written exams. If a large course unit is only assessed through a final exam, exercises and discussions are included in the course design as possibilities for formative self-assessment. Discussion skills are assessed through permanent evaluation as well, with the teacher assessing a student's participation in class discussions, debates and Q&A sessions.

Several evaluation methods deal exclusively with particular programmes. In line with the learning outcomes, students of *Governance and Development* are assessed (through a simulation game) on negotiation competences. In *Development Evaluation and Management* students learn specific methods to study and evaluate (dimensions and aspects of) development and development interventions, which are assessed through application exercises in the form of an assignment, a presentation or paper. In *Globalisation and Development*, students learn quantitative tools to analyse the impact of globalisation, which are assessed through home assignments and an exam using criteria that assess the ability to apply concepts and to analyse critically.

The self-evaluation report outlines the development of an **assessment policy**, supported by the OWC or Education Commission. The OWC guarantees harmonised requirements, evaluation criteria and procedures. The panel appreciates the recent introduction of 'assessment sheets' that are composed by the lecturer of a specific course unit and aggregating information about its assessment. While the primary objective of the assessment sheet is an increase in the overall quality of assessment, a secondary objective is to stimulate lecturers to reflect on the quality of their assessments.

The panel finds the **transparency** of the assessment good. All course information sheets contain information on the type of assessment, the criteria, the weight, the timing, and possibilities for feedback. For some courses, examples of exam questions or paper topics are included. After each assessment the lecturers organise individual or collective feedback moments or post general comments on Blackboard (e.g. a model answer or a list of common mistakes). After each module, the academic calendar includes a feedback week, during which the staff are encouraged to organise feedback and students to ask for it. Three ombudspersons – one per master's programme – are assigned to act as liaisons and mediators in the event of examination-related problems.

During the site visit, students expressed no complaints about the organisation or communication of assignments. Nevertheless, they would like to have more (formative) **feedback** on written assignments, especially before starting the second end-of-module paper ('to know if we are on the right track').

The written output of the **master's thesis** (70%) is evaluated by a jury consisting of at least three persons, usually two senior staff members (including the supervisor) and one junior staff member. The panel appreciates the fact that a standardised thesis assessment sheet (also used for the end-of-module papers) is available. Subsequently, the student will be invited to a public presentation (20%). Finally, the student's learning attitudes and learning process are assessed by the supervisor only (10%).

Prior to the site visit, the assessment panel read a selection of 12 master's theses. Overall the panel finds the quality satisfactory and consistent with the grades awarded. The theses that were read by the panel make adequate use of scientific literature but almost never apply quantitative methods. Given the profile of the programmes (see GQS 1) this is not problematic, but nevertheless the panel recommends that the analysis of larger data sets should be encouraged, as these are common in development studies.

In a 2014 alumni survey, about 90% of all (155) respondents claimed to be satisfied or very satisfied about the education at the IOB. This positive view was reflected in the interview of the assessment panel with recent alumni of all three programmes. Alumni highlight – among other things – the multidisciplinary perspective, the exchange of ideas and the introduction to various research methods. Foreign IOB graduates take home a lot of knowledge and experience, which gives them additional leverage for

future career options. Belgian graduates feel well prepared for a job in the development sector. Some alumni of *Development Evaluation and Management* claimed that there was too much focus on research instead of professional abilities. As explained in GQS 1, this seems to be rather a problem of communication.

The majority of the IOB students have prior **professional experience**. In the above-mentioned survey, 93% of alumni mentioned that the IOB education prepared them at least adequately for their subsequent career, while slightly over half found themselves to be more than adequately prepared. In order to be fully prepared for their professional challenges after graduation, 66% of the alumni would like to add the following topics and/or skills: more quantitative research methods, more hands-on training – especially on monitoring and evaluation -, and more attention towards environmental challenges, policy analysis, and Asia.

According to the above-mentioned survey, 33% of the alumni pursued another study (8% a PhD) after graduating from one of the IOB programmes. The same alumni survey reveals that 78% of the VLIR-UOS scholarship holders **return home** and are in most cases employed in a higher position by their former employer. The majority of the remaining 22% were studying for a PhD study and residing (employed) in another developing country. The panel finds these figures good, but draws attention to the high concentration of alumni in some countries (Ethiopia for example). It might be a starting point to organise regional hubs where this type of programme will be partly organised.

The **diploma output** is good. The percentage of graduates that complete the programmes within one year is fairly high, ranging between 72–94% for *Development Evaluation and Management*, 78–100% for *Governance and Development* and 85–94% for *Globalisation and Development*. According to the self-evaluation report, the failure of between 10%-20% of students each academic year is mostly associated with the master's thesis and with the more quantitatively-oriented methodological units.

The assessment panel did not find information in the self-evaluation report regarding pass rates for ICP students compared with regular students. During the site visit however these figures were made available on demand, and handed over to the panel. The data presented to the panel clearly show that the pass rates of scholarship students are not only higher, but that in general they also perform better than non-scholarship students.

In conclusion, the assessment panel finds that the learning outcomes are achieved. There is a good variety of evaluation methods. The system of assessment, testing and examination of students is well defined, controlled and communicated in good time to students. Introducing more feedback on written assignments remains an issue for some students. The master's theses make adequate use of scientific literature. The diploma output is good. Nearly all alumni find that the programme prepared them well for their subsequent career. A large majority of the VLIR-UOS scholarship holders return home and are in most cases employed in a higher position by their former employer.

Final judgement of the assessment panel

Generic quality standard 1 – Targeted Outcome Level	G
Generic quality standard 2 – Learning Process	G
Generic quality standard 3 – Outcome Level Achieved	G

As generic quality standard 1 is evaluated as good, generic quality standard 2 is evaluated as good, and generic quality standard 3 is evaluated as good, according to the decision rules, the final judgement of the assessment panel on the Master in Globalisation and Development is good.

Generic quality standard 1 – Targeted Outcome Level	G
Generic quality standard 2 – Learning Process	G
Generic quality standard 3 – Outcome Level Achieved	G

As generic quality standard 1 is evaluated as good, generic quality standard 2 is evaluated as good, and generic quality standard 3 is evaluated as good, according to the decision rules, the final judgement of the assessment panel on the Master in in Governance and Development is good.

Generic quality standard 1 – Targeted Outcome Level	G
Generic quality standard 2 – Learning Process	G
Generic quality standard 3 – Outcome Level Achieved	G

As generic quality standard 1 is evaluated as good, generic quality standard 2 is evaluated as good, and generic quality standard 3 is evaluated as good, according to the decision rules, the final judgement of the assessment panel on the Master in Development Evaluation and Management is good.

Summary of the recommendations for further improvement of the study programme

Generic Quality Standard 1 – Targeted Outcome Level

- Make the different focus of the three IOB programmes more visible in the learning goals.
- Involve employers in both the Western and non-Western world in the future development of the learning outcomes.

Generic Quality Standard 2 – Learning Process

- Include critical theory in Module I.
- Consider starting the thesis writing at an earlier stage of the programme in order to avoid time management problems for students.
- Try bringing the proportion of Western students more in balance with the group of non-Western students.
- Invite more experts from a Southern background to give guest lectures.

Generic Quality Standard 3 – Outcome Level Achieved

- Introduce more feedback on written assignments.
- Stimulate the analysis of larger data sets in the master's theses.
- Consider organising regional hubs where the same type of programme could be organised.

VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen

SAMENVATTING

Bachelor Politieke Wetenschappen Vrije Universiteit Brussel

Op 3-4 maart 2015 werd de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De bacheloropleiding leidt in de eerste plaats 'generalisten' op. Dit veronderstelt een goed begrip van en vertrouwdheid met de basisbegrippen en theorieën van de politieke wetenschappen. Gestreefd wordt naar een gecontextualiseerde visie waarin de totstandkoming en ontwikkeling van politicologische inzichten onderzocht worden, maar waarbij studenten uiteindelijk ook moeten kunnen reflecteren over actuele vraagstukken. Tevens moeten studenten inzicht kunnen verwerven in de verbandingen tussen de politieke wetenschappen en aanverwante vakgebieden.

Programma

De opleiding omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. Het eerste jaar is gemeenschappelijk voor alle studenten en telt in hoofdzaak

inleidende vakken. Studenten zitten het hele eerste jaar samen met de studenten Sociologie.

Hoewel het accent ligt op wetenschappelijk onderbouwde kennisverwerving, is er ook aandacht voor onderzoeksmethoden en -vaardigheden. Zo schrijven de studenten in het derde jaar een bachelorpaper.

Het hoorcollege is het meest aanwezig in het eerste bachelorjaar. Vanaf het tweede bachelorjaar neemt het aandeel werkcolleges toe. Studenten kunnen ook een stage volgen maar de begeleiding daarvan is niet optimaal.

Beoordeling en toetsing

In het eerste bachelorjaar is het schriftelijk examen zowat de standaard. In het tweede en derde bachelorjaar neemt de frequentie van de schriftelijke examens af, en neemt de variatie toe (met meer mondelinge examens en individuele werkstukken).

Alle studenten hebben recht op inzage van en feedback over de evaluatie.

Begeleiding en ondersteuning

Alle studenten kunnen beroep doen op een facultaire studietrajectbegeleider die hen helpt bij het opstellen van individuele leertrajecten.

De opleiding is gehuisvest op een centrale campus in Etterbeek. De leslokalen zijn adequaat uitgerust.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt rond de 60–65%. De bachelor is in de eerste plaats gericht op doorstroom naar een masteropleiding.

SAMENVATTING

Master Politieke Wetenschappen

Vrije Universiteit Brussel

Op 3-4 maart 2015 werd de masteropleiding Politieke Wetenschappen van de Vrije Universiteit Brussel, in het kader van een onderwijsvisiteatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

In de masteropleiding wordt van de studenten verwacht dat ze autonoom politiek-wetenschappelijke vragen kunnen stellen en beantwoorden en dat ze zich kunnen verdiepen in een deeldomein uit de politieke wetenschappen. Afhankelijk van het gekozen deeldomein kan de student zich profileren op het vlak van de politieke analyse/theorie/filosofie, een lokale dan wel meer internationaal georiënteerde keuze maken of zich specifiek richten op de Europese instellingen en samenleving.

Programma

De masteropleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Studenten kunnen voor 36 studiepunten kiezen uit drie deeldomeinen: 'Lokale, Nationale en Internationale Politiek', 'Europese Instellingen en Samenleving', 'Politieke Analyse, Theorie en Filosofie'. Studenten mogen deze 36 studiepunten inzetten op één deeldomein, dan wel spreiden over verschillende domeinen. Los van het gekozen domein nemen studenten 3 studiepunten op uit een aantal methodologische vakken. Een masterproef van 15 studiepunten bekroont de opleiding.

De opleiding maakt in hoge mate gebruik van interactieve hoorcolleges waarin mondelinge vaardigheden geoefend worden. Ook actieve werkvormen (met veel aandacht voor discussie) en zelfstudieopdrachten worden in ruime mate ingezet.

Het volledige masterprogramma kan ook als werkstudentenvariant gevolgd worden. In de regel vindt het onderwijs hier plaats na 17 uur en eventueel op zaterdag.

Beoordeling en toetsing

Er is een grote variatie aan evaluatievormen. Voor bijna elk vak moet daarenboven een werkstuk en/of verslag geschreven worden. De masterproef dient mondeling verdedigd te worden.

Alle studenten hebben recht op inzage van en feedback over de evaluatie.

Begeleiding en ondersteuning

Alle studenten kunnen beroep doen op een facultaire studietrajectbegeleider die hen helpt bij het opstellen van individuele leertrajecten.

De opleiding is gehuisvest op een centrale campus in Etterbeek. De leslokalen zijn adequaat uitgerust.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt rond de 70–78%. Sinds 2009 halen 50–60% van alle masterstudenten hun diploma in één jaar.

Een meerderheid van de afgestudeerden is tewerkgesteld in openbare of overheidsdiensten, in door de overheid gesubsidieerde organisaties en in het onderwijs.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen

Vrije Universiteit Brussel

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleidingen bachelor en master Politieke Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel (hierna VUB genoemd). De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 3 tot 4 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleidingen

De opleidingen Politieke Wetenschappen bestaan sedert de oprichting van de VUB in 1970. De meest recente programmaheroriëntatie kwam er met de implementatie van de bachelor- en masterprogramma's die in het academiejaar 2003–2004 een aanvang nam en in 2007–2008 werd voltooid.

Thans worden de gevisiteerde opleidingen ingericht door de Faculteit Economische en Sociale Wetenschappen en Solvay Business School (ES). De Opleidingsraad Politieke Wetenschappen vormt het belangrijkste orgaan met betrekking tot het onderwijsbeleid van de opleidingen.

In het academiejaar 2013–2014 waren 200 studenten ingeschreven in de bacheloropleiding, en 136 in de masteropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor beide opleidingen als goed.

In de woorden van het zelfevaluatierapport willen de bachelor- en masteropleiding studenten een geïntegreerd inzicht bieden 'in de processen, actoren en instellingen die een cruciale rol spelen bij het sturen en besturen van zowel de binnenlandse als internationale samenleving'.

De **bacheloropleiding** leidt in de eerste plaats 'generalisten' op. Dit veronderstelt een goed begrip van en vertrouwdheid met de basisbegrippen en theorieën van de politieke wetenschappen. Gestreefd wordt naar een

gecontextualiseerde visie waarin de totstandkoming en ontwikkeling van politicologische inzichten onderzocht worden, maar waarbij studenten uiteindelijk ook moeten kunnen reflecteren over actuele vraagstukken. Tevens moeten studenten inzicht kunnen verwerven in de verbandingen tussen de politieke wetenschappen en aanverwante vakgebieden.

In de **masteropleiding** wordt van de studenten verwacht dat ze de competenties uit de bachelor op een hoger niveau beheersen, dat ze autonoom politiek-wetenschappelijke vragen kunnen stellen en beantwoorden en dat ze zich kunnen verdiepen in een deeldomein uit de politieke wetenschappen. Afhankelijk van het gekozen deeldomein kan de student zich profileren op het vlak van de politieke analyse/theorie/filosofie, een lokale dan wel meer internationaal georiënteerde keuze maken of zich specifiek richten op de Europese instellingen en samenleving.

De doelstellingen van bachelor en master zijn vertaald in **20 respectievelijk 16 leerresultaten**, telkens gegroepeerd in 'kennis en inzicht', 'vaardigheden' en 'attitudes'. De commissie stelt vast dat deze leerresultaten goed uitgewerkt zijn, binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk passen en overeenkomen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader.

Voor beide opleidingen geldt dat de doelstellingen globaal aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied gesteld worden. De bachelor en master beogen weliswaar weinig op het gebied van de studie van het openbaar bestuur in de zin van wat de bestuurskunde ('public administration') daar allemaal te bieden heeft, maar de commissie ziet dit als een te verantwoorden keuze.

De commissie waardeert dat zowel de bachelor als de master de centrale **VUB-filosofie** van een op humanistische waarden (als autonomie en gelijkwaardigheid) gerichte instelling onderschrijven. Een specifiek aspect van dit profiel is het inzetten op gelijke onderwijskansen en sociale promotie. Door onderwijs op maat en intense begeleiding poogt men ook studenten met een zwakkere sociale en academische achtergrond aan boord te houden. De bewuste keuze voor een **werkstudentenvariant** (in het masterprogramma) past in dit profiel.

Een bevraging van alumni¹ heeft uitgewezen dat de **studenten bekend zijn met de doelstellingen**. Voor een meerderheid van de alumni (55%) was dat

1 Ter voorbereiding van de visitatie werden 78 alumni bereikt via een online survey.

al het geval vóór ze aan de opleiding begonnen. Uit de gesprekken van de commissie met studenten bleek dat bepaalde accenten van de opleiding (internationale relaties, de gerichtheid op 'het puur politieke', Brussel als Europese hoofdstad) zeker als aantrekkingspool fungeren. De opleiding zelf meent dat de ligging van Brussel nog beter kan benut worden.

Volgens het zelfevaluatierapport vinden alumni dat 'competenties die nodig zijn op de arbeidsmarkt' nog meer nadruk mogen krijgen. Het **beroepsprofiel** is nadrukkelijk gericht op wetenschappelijke onderzoekers (9 van de 16 leerresultaten van de master verwijzen expliciet naar onderzoek) met een kritische attitude, die zich niet 'door politieke of levensbeschouwelijke dogma's' laten leiden. Weliswaar wil men in de toekomst ook meer beleidsanalytisch en -evaluatief georiënteerden afleveren aan de markt. De commissie stemt daarmee in.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van bachelor en master aan alle formele vereisten voldoen. De leerresultaten zijn goed uitgewerkt. Methodologie en onderzoek, een kritische en onderzoekende houding vanwege de student, staan centraal in beide opleidingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor beide opleidingen als goed.

De **bacheloropleiding** omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. Het eerste jaar, gemeenschappelijk voor alle studenten, telt in hoofdzaak inleidende vakken aangevuld met werkcolleges. Dit aanvangsjaar valt inhoudelijk volledig samen met de eerste module in de bachelor Sociologie. Tot en met 2014–2015 konden studenten in hun tweede en derde bachelor voor 24 studiepunten een minor volgen (Communicatie, Geschiedenis, Rechten, Sociale Geografie, Sociologie, Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen). Men heeft ervoor gekozen het minorensysteem af te schaffen en de opleiding meer politicologisch in te vullen.

De commissie ondersteunt het **schrappen van de minoren**. Studenten vinden deze minoren op zich aantrekkelijk, maar niet altijd even diepgaand en ook soms problemen met roostering meebrengend. Weliswaar zal door de afschaffing de keuzevrijheid verminderen, maar als winst geldt dat de leerresultaten aantoonbaar beter kunnen worden bereikt. De

invoering vanaf 2015–16 van een vak als ‘Politieke Psychologie & Publiek opinieonderzoek’ zal de oriëntatie van de opleiding op kernthema’s van de politicologie versterken.

Hoewel het accent in de bachelorjaren ligt op wetenschappelijk onderbouwde kennisverwerving, heeft de commissie veel waardering voor de aandacht die besteed wordt aan **onderzoeksmethoden en -vaardigheden**. Via hoor- en werkcolleges verwerven studenten vanaf het eerste jaar de basisvaardigheden voor politicologisch onderzoek. Vanaf 2015–16 wordt het curriculum nog uitgebreid met een ‘Werkcollege onderzoeksmethoden voor de politieke wetenschappen’. De leerlijn Onderzoek & Rapportering loopt door tot in het derde bachelorjaar, uitmondend in een ‘Paper Politieke Wetenschappen’. Studenten werken hiervoor onder begeleiding in een klein team (maximaal 5 studenten) rond een gemeenschappelijk onderwerp. In 2015–16 vervalt deze paper, maar zullen studenten een volwaardige bachelorpaper schrijven.

Binnen het kader van de ‘Paper Politieke Wetenschappen’ kunnen studenten een **stage volgen in een organisatie of als parlementair medewerker**. Professoren moedigen stages niet expliciet aan, omdat ze deze als een eigen initiatief van de student beschouwen. Studenten moeten hun stageplaats – weliswaar in samenspraak en met de hulp van de stagecoördinator – zelf zoeken. Na afloop moeten ze een stageverslag en een onderzoekspaper indienen. De commissie stelde vast dat de stage weinig succes kent en met een slechte reputatie onder studenten kampt. Informatievoorziening, organisatie en begeleiding worden als minimaal ervaren. Studenten signaleerden ook dat ze lessen missen terwijl de stage loopt. De opleidingsverantwoordelijken gaven niettemin aan dat ze, ook na invoering van de bachelorpaper, de stagemogelijkheid willen behouden. De commissie waardeert de aanwezigheid van een facultatieve stage in het bachelorprogramma, maar de handhaving daarvan vereist beduidend meer aandacht en begeleiding.

De **masteropleiding** omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Studenten kunnen er voor 36 studiepunten opleidingsonderdelen kiezen uit drie deeldomeinen: ‘Lokale, Nationale en Internationale Politiek’, ‘Europese Instellingen en Samenleving’, ‘Politieke Analyse, Theorie en Filosofie’. Studenten mogen deze 36 studiepunten inzetten op één deeldomein, dan wel spreiden over verschillende domeinen. Los van het gekozen domein nemen studenten 3 studiepunten op uit een aantal methodologische vakken. Een masterproef van 15 studiepunten bekroont de opleiding.

In functie hiervan volgen alle studenten in het eerste semester het opleidingsonderdeel 'Onderzoeksdesign voor de masterproef'.

Door de grote keuzemogelijkheid hebben de masterstudenten een minder sterk groepsgevoel dan in de bacheloropleiding. De meningen onder studenten en alumni over de **keuzevrijheid** zijn verdeeld. Sommigen waarderen de kennismaking met veel verschillende invalshoeken, terwijl anderen een gebrek aan specialisatie ervaren (door een oud-student als een 'buffet-gevoel' omschreven). De commissie beveelt aan de cohesie van het masterprogramma niet te verwaarlozen. Overigens erkent de programmaleiding dit zorgpunt, en heeft ze bijvoorbeeld reeds het vakkenpakket gestroomlijnd in de huidige drie deeldomeinen. Hoewel de opleidingsverantwoordelijken blijven uitgaan van de maturiteit van de studenten om zelf hun keuzevakken te bepalen, willen ze het masterprogramma in de toekomst nog meer samenhang geven.

Voor de **masterproef** kunnen studenten een onderwerp uit een lijst kiezen of zelf een voorstel aandragen. De commissie waardeert dat de onderwerpen vaak maatschappelijk zeer relevant zijn en ingaan op actuele vraagstukken. Uiterlijk op 1 december dienen de onderwerpen en de promotor definitief bepaald te zijn, al gebeurt die keuze in de praktijk vaak eerder. De opleiding wil de formele keuze overigens vervroegen. De promotor begeleidt, maar stuurt niet. Zijn belangrijkste taak ligt volgens het zelfevaluatierapport in 'het enthousiasmeren, het inspireren en waar nodig ook feedback bezorgen'. Wat opvolging betreft ligt het initiatief volledig bij de student. De opleidingsverantwoordelijkheden signaleerden dat deze benadering, hoewel bewust gekozen, ook zijn keerzijde heeft. Ze zien immers dat sommige studenten vanaf het tweede semester 'het spoor bijster raken'. Dan moeten ze zelfstandig stappen zetten en is er niets meer geformaliseerd.

Studenten worden geacht in het tweede semester een **onderzoeksmodule** te kiezen die past bij het thema en de methoden van onderzoek bij hun masterproef. De opleidingsverantwoordelijken geven zelf aan dat de afstemming van de onderzoeksmodule op de masterproef verfijsd kan worden. De modules vallen te laat en worden, volgens het zelfevaluatierapport, 'soms met verkeerde verwachtingen gevolgd'. In de toekomst wil de opleiding meer verschillende onderzoeksmodules aanbieden en meer oog hebben voor de diversiteit aan onderzoeksparadigma's en -strategieën. De commissie vindt dit een stap in de goede richting.

De commissie is tevreden over de **variatie aan werkvormen** in beide opleidingen. Het 'klassieke' hoorcollege is het meest aanwezig in het eerste bachelorjaar. Studenten zitten hierbij samen in relatief grote groepen met studenten van andere opleidingen. Vanaf het tweede bachelorjaar wordt, samen met de toename van eigen opleidingsonderdelen, deze werkvorm vervangen door meer interactieve hoorcolleges. Eveneens vanaf de tweede bachelor neemt het aandeel werkcolleges toe. De master maakt in hoge mate gebruik van interactieve hoorcolleges waarin mondelinge vaardigheden geoefend worden. Ook actieve werkvormen (met veel aandacht voor discussie) en zelfstudieopdrachten worden in ruime mate ingezet. Studenten en alumni bevestigden dat ze, met name vanaf het tweede bachelorjaar, steeds meer gestimuleerd worden tot **interactie** in de lessen. De commissie waardeert verder dat de opleidingen initiatieven nemen tot *blended learning* en *online teaching*. Die **onderwijsvernieuwend** mogelijkheden kunnen – ook voor wat betreft het elektronische leerplatform – nog verder geëxploreerd worden.

Tot en met 2014–15 werden het bachelor- en masterprogramma in een **werkstudentenvariant** aangeboden. Alleen de master zal hiermee voortgaan. De werkstudentenvariant wijkt qua werkvormen af van het basisstramien van het reguliere dagprogramma. In de regel vindt het onderwijs plaats na 17 uur en eventueel op zaterdag. Docenten kiezen, in functie van de groep en de te behalen leerresultaten, soms voor gecomprimeerde hoorcolleges, waarbij binnen een korter tijdsbestek de hoofdlijnen van de cursus worden behandeld. Ook kiezen docenten steeds vaker voor het laten opnemen van hun colleges voor de dagstudenten, waarna dit aanbod online wordt gezet. Het zelfevaluatierapport stelt – op basis van bevestigingen – dat werkstudenten over het algemeen tevreden zijn over de aanpak van het programma, het uurrooster en de combineerbaarheid met hun werk.

Een diploma van het secundair onderwijs geeft **toegang tot de bacheloropleiding**. De laatste vijf jaren schreven zich jaarlijks gemiddeld 50 generatiestudenten in. Het totale aantal inschrijvingen voor de bachelor piekte op 266 in 2010–2011 en is de laatste academiejaren gedaald tot 200 in 2013–2014. Een aanzienlijk deel van de studenten heeft een andere taalachtergrond dan het Nederlands. Volgens het zelfevaluatierapport komen de politicologen-in-spe, in vergelijking met andere VUB-studenten, binnen met 'een relatief zwakke voorbereiding voor academische studies en soms met een aantal socio-economische uitdagingen'. Op infodagen en 'sid-in's' moedigt de opleiding toekomstige studenten derhalve aan de in september

georganiseerde brugcursus 'Kwantitatieve technieken' te volgen om hun basiskennis wiskunde op te frissen of aan te vullen. De deelname hieraan van studenten Politieke Wetenschappen is wel zeer gering. De commissie waardeert deze brugcursus en beveelt aan te onderzoeken hoe er meer studenten voor kunnen bereikt worden. De opleiding zelf streeft ernaar de participatie te verhogen door betere coördinatie met het organiserende Studiebegeleidingscentrum. In het kader van een goede studievoorzichting vindt de commissie ook een oriënterende (facultatieve) ingangstoets voor potentiële studenten rond wiskunde en methoden en technieken het overwegen waard.

Naast de reguliere doorstroom kan men via een **voorbereidings-** (voor studenten met universitaire voorstudie) of een **schakelprogramma** (voor studenten zonder universitaire voorstudie) aan de masteropleiding beginnen. In de praktijk zijn deze programma's inhoudelijk gelijk. Beide worden ook in werkstudentenvariant aangeboden. Een meerderheid van de schakelstudenten komt uit journalistieke vooropleidingen, de opleiding sociaal werk en de lerarenopleidingen. Vanaf 2014–15 is het schakelprogramma uitgebreid van 60 naar 66 studiepunten, en vanaf 2015–16 zal het ook op methodologisch vlak versterkt worden. De commissie vindt dit een goed voornemen. Bij schakelstudenten werd immers een tekort met betrekking tot academisch schrijven en methodologische vaardigheden aangetroffen.

Tot en met het academiejaar 2012–13 werd het enkel aan bachelorstudenten toegestaan om deel te nemen aan het Erasmusprogramma. Sinds 2013–14 wordt het ook aan masterstudenten toegelaten om één semester deel te nemen aan een uitwisseling. Volgens het zelfevaluatierapport lijken studenten evenwel 'nog niet overtuigd van het nut van dergelijke uitwisselingen'. **Internationalisering**, zo wordt gesteld, 'was en blijft' een aandachtspunt voor de opleiding. Ook de zogenaamde internationalisering 'at home' kan versterkt worden door bijvoorbeeld de internationale dimensie van de Brusselse context meer te benutten.

De commissie is van mening dat beide opleidingen over **voldoende personeel** beschikken om het onderwijs gestalte te geven. Niettemin moet, gegeven het aantal studenten, bewaakt worden dat er geen ondergrens bereikt wordt. De vakgroep Politieke Wetenschappen beschikt over 19 ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel; samen goed zijn voor 9.75 VTE), 2 voltijdse leden van het AAP (assisterend academisch personeel) en 1 voltijdse doctor-assistent. Negen van de ZAP'ers hebben een aanstelling

die voltijds is of die meer dan 0.75 bedraagt; de andere aanstellingen zijn deeltijds. De opleidingen staan trouwens voor een bijzonder ingrijpende personeelsverandering: in de volgende vijf jaar gaan zeven ZAP'ers op pensioen of treden mogelijk vervroegd uit. De vakgroep streeft ernaar om met 9 voltijdse ZAP-leden het veld van de politicologie zo goed mogelijk te blijven bestrijken. Daarnaast kunnen de programma's beroep doen op aangeleverd onderwijs vanuit andere opleidingen.

Voor leden van het AAP geldt dat ze 40% van hun tijd kunnen besteden aan onderwijs. Het zelfevaluatie-rapport noemt de onderwijsinbreng van het AAP 'een belangrijke steunpilaar' van de programma's. Uit de gesprekken ter plaatse bleek evenwel dat de **omkadering van assistenten** bij hun onderwijstaak erg varieert, van intensief tot minimaal. De invulling per vak is een afspraak tussen assistent en titularis en wordt niet centraal aangestuurd. De commissie vindt een gelijkere belasting wenselijk. Wel is er op centraal niveau een regulier cursusaanbod rond diverse didactische thema's, maar deelname hieraan is niet verplicht voor het assisterend personeel. Alle nieuw aangestelde ZAP-leden moeten wel in een onderwijsprofessionaliseringstraject stappen.

Studenten loven de **gedrevenheid** en **toegankelijkheid** van hun docenten, een beeld waar de commissie zich na haar bezoek ten volle in herkent. Globaal is de commissie tevreden over de vakinhoudelijke en onderwijskundige kwaliteit van de staf. De onderwijskundige aanpak wordt breed gedragen door het personeel. De commissie waardeert ook dat bestaande expertises zoveel mogelijk in het onderwijs worden benut.

Volgens het zelfevaluatie-rapport geven studenten aan dat er grote verschillen bestaan qua studietijd tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Ook aan de commissie meldden bachelor- en masterstudenten dat de studielast per opleidingsonderdeel significant kan verschillen, zij het dat de **begrote en reële studieduur** in hun ogen globaal wel overeenkomen.

Alle studenten kunnen beroep doen op een facultaire **studietrajectbegeleider** die hen helpt bij het opstellen van individuele leertrajecten. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is individuele studiebegeleiding in het eerste bachelorjaar, gezien het grote aantal studenten, geen sinecure. Juist in dit eerste jaar zitten opmerkelijk veel opleidingsonderdelen met een laag slaagpercentage, dikwijls behorend tot aanpalende disciplines en in grote groepen gedoceerd door docenten van een andere opleiding. Voor

de opleidingsonderdelen die de opleiding Politieke Wetenschappen zelf aanbiedt wordt geprobeerd via werkcolleges studenten te motiveren en bij te sturen. De **vroege 'uitval' van studenten** baart de opleiding niettemin zorgen, maar het is niet altijd gemakkelijk deze groep te bereiken. In het tweede en derde bachelorjaar is het studierendement veel positiever.

De commissie beschouwt de **onderwijsinfrastructuur** als adequaat. De opleidingen zijn gehuisvest op een centrale campus in Etterbeek (Brussel), vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. De leslokalen zijn adequaat uitgerust. De boekencollectie wordt in de Centrale Bibliotheek gecentraliseerd. Hier zijn ook meerdere studieruimten voorzien, waaronder verschillende seminarieruimten. De VUB-studenten hebben volledige toegang tot de bibliotheek van de naburige Université Libre de Bruxelles (ULB).

In hun zelfevaluatie hebben de opleidingen beschreven hoe aanbevelingen van de vorige visitatie zijn verwerkt. De commissie stelt vast dat dit tot diverse verbeteracties geleid heeft. Ze waardeert ook de toon van het zelfevaluatierapport, waarin verbeterpunten open op tafel worden gelegd. De **interne kwaliteitszorg** krijgt onder meer gestalte in de Opleidingsraad Politieke Wetenschappen, bestaande uit 4 leden van het ZAP, 1 AAP-lid, een zeer ruime afvaardiging van studenten (met een aparte vertegenwoordiger voor de werkstudenten) en een vertegenwoordiger van de alumni. Aan de commissie onderstreepte een van de studentenvertegenwoordigers dat ze voldoende inspraak hebben in de discussies. Wel is de interactie tussen vertegenwoordiger en studenten niet erg intensief, omdat veel studenten rechtstreeks naar hun docent stappen. Op centraal niveau worden de studenten op regelmatige basis (online) over de kwaliteit van het onderwijs bevroegd, maar de deelname hieraan is uiterst laag. De opleidingsverantwoordelijken zijn daarom tot de conclusie gekomen dat focusgroepen effectiever zijn. De visitatiecommissie ondersteunt dit.

De visitatiecommissie uit 2007 beval aan de **betrokkenheid van alumni** bij de interne kwaliteitszorg te versterken, alsmede structureel overleg met het beroepenveld op te starten. Een eigen alumnivereniging bestaat nog steeds niet. Wel worden nu op centraal niveau alumni-enquêtes georganiseerd, zijn alumni betrokken geweest bij focusgroepen en maakt zoals hoger vermeld een alumnus deel uit van de Opleidingsraad.

Samenvattend stelt de commissie dat zowel het bachelor- als masterprogramma het mogelijk maken de beoogde leerresultaten te realiseren.

De commissie waardeert de aandacht voor onderzoeksmethoden en -vaardigheden in de bachelor, en vindt het positief dat het bachelorprogramma nog meer politicologisch zal ingevuld worden. Het masterprogramma kenmerkt zich door een grote keuzevrijheid waarbij de coherentie in het oog moet gehouden worden (en waarvoor de commissie signalen heeft gekregen dat dit zal gebeuren). De commissie zag een toegewijde staf. Er is een goede variatie aan werkvormen en met name vanaf het tweede bachelorjaar steeds meer interactie in de lessen. Het werkstudentenprogramma voor de master is goed vormgegeven.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor beide opleidingen als goed.

De commissie is tevreden over de **variatie aan evaluatievormen**. Het schriftelijk examen met open vragen is de meest voorkomende evaluatievorm, maar deze wordt door de opleiding heen met een afnemende frequentie ingezet. In het eerste bachelorjaar van het modeltraject is het schriftelijk examen zowat de standaard. Deze 'voorkeur' is grotendeels een gevolg van het grote aantal studenten dat moet geëvalueerd worden. In het tweede en derde bachelorjaar neemt de frequentie van de schriftelijke examens af, en neemt de variatie toe: verschillende opleidingsonderdelen gebruiken mondelinge examens, maar er worden ook combinaties aangeboden van mondelinge en schriftelijke examens en van individuele werkstukken (die desgevallend ook mondeling gepresenteerd worden). In de masteropleiding moet voor bijna elk opleidingsonderdeel een werkstuk en/of verslag geschreven worden.

Voorafgaand aan haar bezoek heeft de commissie een selectie van examenvragen van bachelor en master kunnen inzien. Ze beschouwt het niveau van de toetsing als goed. Studenten formuleerden aan de commissie geen klachten over het examengebeuren. Alle studenten hebben recht op inzage van en **feedback** over de evaluatie.

In aanloop van de visitatie werd een grondige doorlichting van de evaluatievormen uitgevoerd. Aan alle docenten werd gevraagd om over de plaats en de functie van hun opleidingsonderdelen te reflecteren. Resultaten daarvan werden nadien zowel op individuele als collectieve basis besproken. De commissie waardeert deze uitgebreide reflectie die de opleidingen op weg naar een permanent **toetsbeleid** kan zetten.

Studenten dienen hun **masterproef** mondeling te verdedigen. De jury bestaat uit de promotor en twee lezers. Het eindcijfer komt tot stand na deliberatie tussen de drie juryleden. Daarbij primeert het schriftelijke werkstuk, maar wordt ook rekening gehouden met de mondelinge presentatie. Het eindoordeel is niet automatisch de optelsom van de waarderungen, maar het resultaat van een gezamenlijk overleg. Hierbij kunnen de juryleden zich laten leiden door een beoordelingstemplate met criteria. Een gestandaardiseerd evaluatieformulier is voorhanden, maar de evaluatiecriteria daarin zijn niet volledig uitgekristalliseerd. De commissie insisteert op een (geüniformiseerde) schriftelijke vaststelling van de beoordeling.

De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. De masterproeven passen over het algemeen binnen het profiel van de opleiding en sluiten dus aan op de wenselijke competenties. De commissie vindt de kwaliteit van de masterproeven degelijk. Het toegekende cijfer komt consequent overeen met het niveau. Sommige masterproeven blijven wel overwegend descriptief.

Over het **tewerkstellingsprofiel** zijn geen exhaustieve gegevens bekend. Wel blijkt uit een alumni-enquête² dat 78% van de respondenten binnen één jaar een betaalde functie vond. De sectoren van tewerkstelling zijn heel divers, maar de meerderheid is tewerkgesteld in openbare diensten of in overheidsdiensten, in door de overheid gesubsidieerde organisaties en in het onderwijs. Ruim 8 op de 10 bevroagen stelt dat het niveau van hun functie overeenstemt met het niveau van de gevolgde opleiding. Opvallend is dat slechts een kleine minderheid (5%) aangaf dat het diploma een vereiste was voor de huidige functie, terwijl 38,5% stelde dat het diploma geen absolute of formele vereiste was, maar wel strekte tot aanbeveling. In focusgroepen met alumni kwam dan weer het negatieve imago van politieke wetenschappen op de arbeidsmarkt aan de orde. De alumni met wie de commissie sprak keken tevreden naar hun studie terug, met een overigens opmerkelijk gevoel van identificatie met de opleiding.

Het studierendement van de bacheloropleiding schommelde de voorbije jaren rond de 60–65%. Hiermee ligt de VUB iets achter op het landelijk gemiddelde. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is dit te verklaren door de bredere instroom (dan elders) en het aandeel werkstudenten in de

² Zie voetnoot 1.

opleiding. De meerderheid van bachelordiploma's wordt behaald na een studieduur van meer dan drie jaar. In de masteropleiding schommelde het studierendement de voorbije jaren rond de 70–78%. Het **slaagpercentage** in het masterprogramma is dus beduidend hoger dan in het bachelorprogramma. Toch is er een blijvende vertraging in de aflevering van de masterproef voor zowel dag- als werkstudenten. Sinds 2009 halen 50–60% van alle masterstudenten hun diploma in één jaar.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerresultaten van beide opleidingen gerealiseerd worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven. Er is een goede variatie aan evaluatievormen, met graduele afname (na de eerste bachelor) van schriftelijke examens. De commissie stelt ook vast dat de opleidingen naar een permanent toetsbeleid evolueren. Alumni kijken tevreden terug op de studie en blijven zich sterk identificeren met de opleiding.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding bachelor Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Intensiveer de aandacht voor en begeleiding van de stage in de bachelor.
- Probeer het masterprogramma verder te stroomlijnen.
- Zet de experimenten met onderwijsvernieuwende mogelijkheden verder.
- Probeer meer studenten te bereiken voor de brugcursus 'Kwantitatieve technieken'.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Voorzie in een (geüniformiseerde) schriftelijke vaststelling van de beoordeling van de masterproef.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie

SAMENVATTING

Bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie Katholieke Universiteit Leuven

Op 17 maart 2015 werd de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen & Sociologie van de Katholieke Universiteit Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

In de bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie krijgen studenten een brede sociaalwetenschappelijke vorming. Van daaruit worden ze gevormd in de politieke wetenschappen of de sociologie.

Programma

De opleiding omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. In het eerste jaar worden vooral inleidende en omkaderende vakken aangeboden. Daarna moeten studenten voor de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen of Sociologie kiezen. In de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen kunnen studenten een stage van 27 dagen volgen. Bij Sociologie ontbreekt die mogelijkheid.

In het eerste jaar worden hoofdzakelijk hoorcolleges gegeven. In de afstudeerrichtingen is het hoorcollege minder dominant maar nog steeds belangrijk. Veel hoorcolleges staan ook open voor studenten van andere opleidingen, wat voor grote groepen zorgt. In sommige colleges wordt geëxperimenteerd met een digitaal stelsysteem.

In de beide afstudeerrichtingen leren studenten een onderzoekspaper schrijven en worden ze getraind in presentatievaardigheden. Dit wordt in kleinere studentengroepen georganiseerd. Studenten moeten ook zelfstandig (in groep of individueel) opdrachten uitvoeren.

Beoordeling en toetsing

In het eerste jaar worden hoofdzakelijk schriftelijke examens afgenomen. In het tweede en derde bachelorjaar worden schriftelijke examens vaak vervangen door of gecombineerd met vormen van permanente evaluatie, zoals papers. De beoordeling van de stage gebeurt door twee partijen: de stage titularis en de stagebegeleider op de werkvloed.

Studenten worden correct geïnformeerd over de evaluatie. In het eerste bachelorjaar bestaat de mogelijkheid van proefexamens. Voor elk vak voorzien de docenten een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking.

Begeleiding en ondersteuning

Studenten in het eerste jaar kunnen terecht bij de (twee) studiebegeleiders van het monitoraat. Bij alle eerstejaarsvakken worden oefensessies opgezet met kleine groepjes studenten. De sessies gaan in op studiemethode en studieplanning. Studenten kunnen ook individueel terecht bij de studiebegeleiders. Sedert enige jaren is een systeem van studententutoren die eerstejaars studenten begeleiden gangbaar.

De lessen vinden plaats op één centrale campus. Vlakbij ligt het leercentrum AGORA met ruime openingstijden en veel gelegenheid tot zelfstudie.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement ligt gemiddeld op 70%. Verschillen tussen de afstudeerrichtingen zijn er gemiddeld nauwelijks. De bacheloropleiding is in de eerste plaats gericht op doorstroom naar een masteropleiding.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie

Katholieke Universiteit Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie aan de Katholieke Universiteit Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 17 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleidingen

De bachelor in de Politieke Wetenschappen en de Sociologie maakt deel uit van de Faculteit Sociale Wetenschappen. De bachelor wordt voornamelijk gedragen door onderzoekers uit vier onderzoekseenheden: het Centrum voor Politicologie (CP), Leuven International and European Studies (LINES), het Instituut voor de Overheid (IO) en het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CeSO).

Na de bachelor-master hervorming in 2004–2005 werd de oude kandidaatsopleiding uitgedoofd. Tot en met 2012–2013 had de opleiding een andere naam, te weten de bachelor in de Politieke en Sociale Wetenschappen.

In het academiejaar 2013–2014 waren 378 studenten ingeschreven in de bacheloropleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleiding als goed.

Volgens het zelfevaluatierapport is de bachelor een ‘polyvalente opleiding’ waarin studenten een **brede sociaalwetenschappelijke vorming** krijgen en van daaruit worden gevormd in de politieke wetenschappen of de sociologie. Studenten worden vanuit het breed perspectief gevormd in de driehoek Theorie-Onderzoek-Beleid, waarbij deze drie componenten zowel apart als op een geïntegreerde manier worden aangeboden.

Dit uitgangspunt is vertaald in **20 leerresultaten**, op hun beurt opgedeeld in een vierdelige structuur: Theorie, Onderzoek, Beleid, Algemene academische vorming. Voor de doelstellingen rond onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen Sociologie en Politieke Wetenschappen: bachelors uit de afstudeerrichting Sociologie moeten een grondige kennis hebben van zowel kwantitatieve als kwalitatieve methoden; de bachelors uit de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen moeten een grondige kennis van één van beide hebben.

De commissie stelt vast dat de leerresultaten goed uitgewerkt zijn, binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk passen en overeenkomen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. Ze waardeert dat de doelstellingen van de opleiding concreter zijn dan die van het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. De doelstellingen zijn eveneens afgestemd op de eisen van de internationale wetenschapsbeoefening.

De commissie respecteert de keuze voor een gemeenschappelijke bachelor, maar vraagt wel te bewaken dat dit geen repercussies voor het **profiel** en de **zichtbaarheid** van de opleiding heeft. Door het volledig gemeenschappelijke eerste jaar (zie GKW 2) kunnen studenten zich aan het einde van de bachelor immers (nog) geen all-round politicologen of sociologen noemen. Dat kan consequenties hebben voor het identiteitsgevoel van de studenten.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de bachelor aan alle formele vereisten voldoen. Ze waardeert dat de doelstellingen van de opleiding concreter zijn dan die van het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. Studenten worden vanuit een breed perspectief gevormd.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding als voldoende.

De opleiding omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar of 'studiefasen'. In het eerste semester van fase 1 volgen studenten een inleidend vak 'Politicologie' en 'Sociologie' waarin ze kennismaken met de kernbegrippen en basisinzichten uit beide disciplines. Nog in het eerste semester en verder in het tweede semester wordt hun perspectief verbreed aan de hand van een aantal omkaderende vakken. Ook fundamentele van onderzoek krijgen vorm in de eerste fase: 'Initiatie in de onderzoekspraktijk', 'Methoden en technieken' en 'Sociale statistiek' reiken basiskennis en -vaardigheden aan met betrekking tot sociaalwetenschappelijk onderzoek en sociale statistiek.

Tegenover de commissie benadrukten de studenten dat ze tijdens de **eerste fase** voldoende contact krijgen met zowel de politieke wetenschappen als de sociologie, hen aldus in staat stellend om een gemotiveerde keuze tussen beide disciplines te maken. Inderdaad moet er, na afronding van de eerste fase, voor de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen dan wel Sociologie gekozen worden. In de **tweede en derde fase** worden de studenten ondergedompeld in de gekozen afstudeerrichting, maar blijft er een gemeenschappelijk deel van 41 studiepunten. Dit deel bevat onder meer cursussen academisch Frans en Engels en de vakken 'Sociale en Politieke Wijsbegeerte' en 'Religie, zingeving en levensbeschouwing'. Dat laatste wordt, als onderdeel van het verplichte programma, door de commissie als minder prioritair gezien. Op zich vinden studenten het wel een interessant vak.

De visitatiecommissie vindt het gemeenschappelijk vakkenpakket coherent, maar beveelt toch aan iets meer identiteitsgebonden vakken te programmeren. De ruimte hiervoor kan gevonden worden op het vlak van taal en wijsbegeerte. Hoewel de commissie erkent dat de voornoemde taal- en wijsbegeertevakken toegespitst zijn op politieke wetenschappen en sociologie, moet overwogen worden hun hoeveelheid studiepunten in te krimpen of de vakken naar een keuzegedeelte te verplaatsen.

De **afstudeerrichting Politieke Wetenschappen** heeft een verplicht en een keuzegedeelte. In het verplicht gedeelte gaat met vakken als 'Politieke geschiedenis van België' en 'Internationale politiek sinds 1945' aandacht uit naar het historisch kader. Het 'Practicum politieke wetenschappen' bouwt

verder aan onderzoeksvaardigheden. Studenten volgen verplicht het vak 'Data-analyse: analyse van afhankelijkheid' en kiezen tussen de methodologische vakken 'Data-analyse: datareductie' en 'Kwalitatieve onderzoeksmethoden'. Ze oefenen zich dus óf in technieken van datareductie óf in kwalitatieve methoden van verzameling en reductie van gegevens. Volgens de visitatiecommissie moeten alle studenten in staat worden gesteld om beide te volgen; dat kan door ze alle twee explicieter dan nu het geval is als keuzevak aan te bieden, zodat het duidelijker wordt voor studenten dat ze beide vakken kunnen opnemen. Verder kiezen de studenten twee seminars uit een aanbod van zes. Ook is er in de derde fase een **facultatieve stage** van 12 studiepunten opgenomen. Het stageaanbod bestaat onder meer uit plaatsen bij politieke partijen, federale overheidsdiensten, Vlaamse departementen/ministeries, provinciebesturen, intercommunes, kranten en tijdschriften, uitgeverijen, ngo's en internationale organisaties. De stageperiode zelf omvat 27 dagen. De studenten worden opgevolgd door een stagebegeleider (op de werkplek zelf) en een stagecoördinator (een assistent).

De **afstudeerrichting Sociologie** heeft eveneens een verplicht en een keuze gedeelte. In tegenstelling tot bij Politieke Wetenschappen zijn de vakken 'Data-analyse: datareductie' en 'Kwalitatieve onderzoeksmethoden' hier allebei verplicht. Ook verschillend met de andere afstudeerrichting is de major-minorstructuur in de derde fase. Uit een aanbod van vijf majors (Cultuur en religie, Gezin en bevolking, Gezondheid, Arbeid en organisatie, Sociaal beleid) kiezen studenten er één en verdiepen zich in een sociologisch vakgebied dat hen interesseert. In het 'Practicum' worden wetenschappelijke schrijf- en presentatievaardigheden aangeleerd en leren studenten een onderzoekspaper schrijven. Aan het 'Seminarie sociologie' en 'Seminarie gezinssociologie'¹ is een individuele bachelorpaper over een zelfgekozen thema gekoppeld. Een stage is niet opgenomen.

Studenten zijn overwegend tevreden over de inhoud van het bachelorprogramma. Zowel in de KONDOR-bevraging (zie *infra*) als het gesprek met de commissie gaven de studenten aan dat **maatschappelijk relevante** vraagstukken aan bod komen en vakken gelinkt worden aan de actualiteit. Studenten Politieke Wetenschappen vinden in het bijzonder de aandacht voor internationale politiek (inclusief gastlessen) interessant. Wel vinden studenten dat het programma hen niet genoeg in contact brengt met

1 Studenten die de major *Gezin en bevolking* volgen, kunnen kiezen tussen het 'Seminarie gezinssociologie' en het 'Seminarie sociologie'. Studenten die een andere major volgen, nemen verplicht het laatste opleidingsonderdeel op.

(competenties relevant voor) het werkveld. De **stage** is pas in het academiejaar 2014–2015 ingevoerd; de commissie leerde van de opleidingsverantwoordelijken dat ze nog meer gestroomlijnd kan worden. De commissie zelf vraagt een betere inbedding van de stage in het programma. Opname van een stage in de afstudeerrichting Sociologie kan volgens de commissie interessant zijn, maar dan mag dit niet ten koste gaan van andere vakspecifieke lessen.

In het gesprek met de commissie gaven studenten aan veelvuldig – en reeds vanaf de eerste fase – in **contact met het onderzoek** te komen. In de KONDOR-bevraging (zie *infra*) gaf een grote meerderheid van de studenten aan dat ze hebben geleerd wetenschappelijke bronnen te raadplegen (96%), wetenschappelijke methoden en technieken te gebruiken (96%) en over onderzoeksresultaten te rapporteren (96%), dat het opleidingsprogramma erop gericht is de waarde van onderzoeksresultaten kritisch in te schatten (96%) en voldoende aandacht besteedt aan het bespreken en analyseren van onderzoeksresultaten (96%). In de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen hebben de seminaries een expliciete onderzoeksfocus, al vermeldt het zelfevaluatie rapport dat die ‘nog niet in alle gevallen even goed uitgebouwd’ is. De visitatiecommissie vraagt de opleiding dit ter harte te nemen. In de afstudeerrichting Politieke Wetenschappen schrijven studenten geen bachelorproef, maar een paper voor elk van de twee gekozen seminaries. In tegenstelling tot wat het zelfevaluatie rapport beweert, ervaren studenten deze papers niet als een sluitstuk van de leerlijn onderzoeksvaardigheden; ze zien het als een afzonderlijke taak voor één bepaald opleidingsonderdeel zonder synthetiserend aspect.

In de KONDOR-bevraging (zie *infra*) gaf een meerderheid van de studenten aan dat de vakinhouden door het opleidingsprogramma heen op elkaar verder bouwen (88%) en dat er geen storende overlap is tussen opleidingsonderdelen (65%). Studenten vinden het zelf kunnen vormgeven van hun programma en het ‘proeven’ van verschillende disciplines aantrekkelijk. De commissie waardeert dit uitgangspunt, maar beveelt wel aan dat alle studenten – zowel in de afstudeerrichting Sociologie als Politieke Wetenschappen – in een afsluitend werkstuk kunnen aantonen dat zij de gehele onderzoekscyclus overzien en dat een dergelijk werkstuk zoveel mogelijk de verworven competenties in de bachelor weerspiegelt.

Volgens het zelfevaluatie rapport worden bij de selectie van **werkvormen** de doelstellingen van het opleidingsonderdeel en de leerresultaten van de opleiding voor ogen gehouden. In het gemeenschappelijke eerste jaar

nemen hoorcolleges, al dan niet aangevuld met een extra modaliteit, veruit de grootste plaats in. In de afstudeerrichtingen is het hoorcollege minder dominant maar nog steeds belangrijk. Veel hoorcolleges staan ook open voor studenten van andere opleidingen, wat de studentenpopulatie heterogeen maakt. Studenten met wie de commissie sprak gaven aan dat dit de diepgang niet bevordert. Om de verschillende studentengroepen op hetzelfde niveau te krijgen wordt soms te veel leerstof herkauwd. De grootte biedt ook **minder ruimte voor discussie** in de lessen. Wel wordt in sommige colleges geëxperimenteerd met een digitaal stelsysteem dat de antwoorden van studenten visualiseert.

Zowel in het 'Practicum' bij Sociologie als in het 'Practicum politieke wetenschappen' (allebei in fase 2) leren studenten een onderzoekspaper schrijven en worden ze getraind in presentatievaardigheden. Deze **practica** worden in kleinere studentengroepen georganiseerd, met gebruik van peer-instruction en peer-feedback, hetgeen bevorderlijk kan zijn voor de identificatie met het vakgebied. Ten slotte moeten studenten ook zelfstandig (in groep of individueel) **opdrachten** uitvoeren. Deze werkvorm wordt altijd in combinatie met een collegereeks ingezet, via dewelke de student het nodige inzicht verwerft in functie van de uitvoering van de opdracht.

De commissie vindt de gebruikte werkvormen adequaat maar beveelt meer ruimte voor practica en werkgroepen aan. De KONDOR-bevraging (zie *infra*) geeft aan dat voor 40% van de studenten de variatie in werkvormen voor verbetering vatbaar is. De opleidingsverantwoordelijken benadrukken dat ze docenten warm maken voor het gebruik van **digitale toepassingen**, maar het enthousiasme voor *blended learning* is beperkter (het onderwijs moet een classroom-functie behouden). In het zelfevaluatie-rapport wordt vastgesteld dat, wat het elektronische leerplatform Toledo betreft, een aantal docenten zich beperken tot het ter beschikking stellen van studiemateriaal. Globaal vindt de commissie dat inzake onderwijsvernieuwing, met name in de richting van ondersteunende platformen, meer vooruitgang kan geboekt worden.

De **studeerbaarheid van de opleiding** wordt bewaakt in de POC's (Permanente Onderwijscommissies, zie *infra*) of vanuit de KONDOR-bevraging (zie *infra*). In de POC's werden geen problemen ter zake gemeld, met uitzondering van de bachelorpaper, waarvoor ook in de KONDOR-bevraging een probleem inzake studeerbaarheid werd gesignaleerd en waarvoor een aantal maatregelen inzake begeleiding zullen worden doorgevoerd.

Studenten signaleerden aan de commissie dat het **aantal toegekende studiepunten** voor een bepaald vak niet altijd in verhouding staat tot de effectieve studietijd. Globaal evenwel wordt er volgens hen een juiste balans bereikt. Door het volgen van keuzevakken en (bij Sociologie) de majors, plus het feit dat het aantal studiepunten per vak tamelijk varieert, kunnen ook de semesters als ongelijk ervaren worden. Studenten zien dat evenwel als inherent aan de keuzevrijheid (die ze niet willen opgeven). Het wordt studenten ook toegestaan een programma samen te stellen met meer dan 180 studiepunten, indien dit door het samenstellen van hun vakkenpakket zo uitpakt.

Drop-out van studenten manifesteert zich grotendeels tussen het eerste en tweede jaar. Niettemin signaleert het zelfevaluatierapport ook een 'relatief grote' drop-out na het tweede jaar studie. De commissie vindt dit opvallend en dringt aan op een gedegen onderzoek. Een kwart tot een derde van de studenten bij wie zich een drop-out manifesteert, is nog aan een tweede jaar begonnen, maar stopt na afloop daarvan.

Een diploma van het secundair onderwijs geeft **toegang tot de opleiding**. Instromers krijgen op de eerste dag van het academiejaar een infosessie door de decaan en de studiebegeleiders. De commissie waardeert dat studenten bij de start van het academiejaar een taalvaardigheidstest kunnen afleggen. Deze test heeft een signaalfunctie: studenten die onder de 60% scoren krijgen een taaltraject aangeboden. Tijdens de eerste weken van het academiejaar nodigen de studiebegeleiders (zie *infra*) alle studenten uit voor een kennismakingsgesprek en organiseren zij een sessie over studeren op academisch niveau. In het kader van een goede studievoorlichting vindt de commissie ook een oriënterende (facultatieve) ingangstoets voor potentiële studenten rond wiskunde en methoden en technieken het overwegen waard.

De commissie is tevreden over de initiatieven met betrekking tot studiebegeleiding. Studenten uit de eerste bachelorfase kunnen terecht bij de (twee) studiebegeleiders van het **monitoraat**. Bij alle opleidingsonderdelen van de eerste bachelorfase worden oefensessies opgezet met kleine groepjes studenten. De sessies gaan in op studiemethode en studieplanning, en worden door de studenten gewaardeerd. Studenten kunnen ook individueel terecht bij de studiebegeleiders. Die laatste bundelen al hun tips op een facultaire website rond studiemethode, studieplanning en aanpak van examens. Studenten uit de hogere fasen van de bacheloropleiding kunnen terecht bij de facultaire **studietrajectbegeleider** die studenten

begeleidt bij het maken van keuzes met betrekking tot het studietraject en het opvolgen van de studievoortgang (tot dit doel is ook een online studievoortgangsdossier geïntroduceerd). Sedert enige jaren is een systeem van studenten-tutores die eerstejaars studenten begeleiden gangbaar aan de faculteit.

Volgens het zelfevaluatierapport verzorgen 49 professoren (42,05 FTE) het overgrote deel van het onderwijs. Aan dit professorenkorps zijn 18 assistenten gekoppeld, waarvan 12 medewerkers in een statuut dat hen 50% vrijstelt voor promotieonderzoek. Daarnaast zijn er 51 onderzoeksmedewerkers actief; zij worden sporadisch ingezet voor onderwijsondersteuning. Het resterende deel van het onderwijs wordt verzorgd door docenten uit belendende disciplines binnen en buiten de faculteit. De commissie meent dat de **kwantiteit van het personeel** en de student/staf ratio hiermee voldoen.

De visitatiecommissie stelt vast dat het docentenkorps over een ruime, internationaal erkende onderzoeksexpertise beschikt alsmede een grote diversiteit aan vakinhoudelijke deskundigheid. Volgens de opleidingsverantwoordelijken bestaat er op dit moment al een vrij ruim aanbod aan lezingen, maar zijn die te weinig geïntegreerd in de vakken zelf. De ambitie leeft om op systematischer basis (buitenlandse) **gastdocenten** te gaan uitnodigen. De commissie moedigt dit sterk aan.

Bij de centrale onderwijsdiensten bestaat een ruim en divers **professionaliseringsaanbod** voor lesgevers. Volgens het zelfevaluatierapport heeft een groot deel van het professorenkorps reeds een dergelijke opleiding genoten. De commissie beveelt sterk aan dat deelname hieraan voor assistenten ook verplicht wordt. In 2014–15 werd het 'onderwijsportfolio' geïntroduceerd aan de KU Leuven, een instrument waarin docenten een beschrijving geven van en reflecteren over hun onderwijsinspanningen en -realisaties.

Studenten kunnen in de derde bachelorfase (maar niet in de master) één semester deelnemen aan een **buitenlands opleidingsprogramma**. Jaarlijks nemen gemiddeld 32 studenten hieraan deel. De opleidingsverantwoordelijken vinden dit zelf een te mager resultaat. Studenten worden voorts aangemoedigd om een *summer course* te volgen aan een buitenlandse instelling.

De commissie beschouwt de **materiële voorzieningen** als goed. Studenten volgen doorgaans les op één centrale campus. De onderwijsinfrastructuur

is up-to-date. De faculteitsbibliotheek is eveneens gehuisvest op de eigen campus. Het vlakbij gelegen leercentrum AGORA heeft veel faciliteiten, ruime openingstijden en een flexibele infrastructuur, en biedt ampele gelegenheid tot zelfstudie.

In het zelfevaluatie-rapport wordt uitgelegd welke **verbeteracties sinds vorige visitaties** ondernomen zijn. De commissie acht de vorige aanbevelingen naar behoren opgevolgd. Daarenboven zijn de voorbije jaren diverse verbeteracties ingevoerd los van voornoemde aanbevelingen; men denke aan de invoering van een stage en bachelorpaper en de omvorming tot een major-minorstructuur in de afstudeerrichting Sociologie.

De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte in de Permanente Onderwijscommissies (POC) 'eerste bachelor', 'politieke wetenschappen' en 'sociologie'. In deze respectieve adviesorganen zetelen – onder coördinatie van een programmadirecteur – de docenten en een vertegenwoordiging van de studenten en assistenten. De keuze voor een aparte POC voor de eerste bachelorfase spruit voort uit de grote gemeenschappelijkheid van die eerste fase en de noodzaak van een specifieke benadering van de (grote) groep generatiestudenten. De visitatiecommissie onderschrijft die redenering. De studentenvertegenwoordigers signaleerden aan de commissie dat hun stem gehoord wordt en dat ze zelf onderwerpen kunnen aankaarten.

Studenten kunnen eveneens hun stem kwijt via een tweejaarlijks georganiseerde online bevraging over afzonderlijke opleidingsonderdelen. De responsgraad hiervoor ligt evenwel slechts rond de 35%. Afstuderenden van de bachelor werden in 2013 ook bevraagd in een KONDOR-opleidingsevaluatie, die zich focust op de kwaliteit van de opleiding en de randvoorwaarden waarbinnen deze aangeboden wordt. Hier lag de statistische relevantie hoger (een responsgraad van net geen 50%) en heeft het zelfevaluatie-rapport er ruim gebruik van gemaakt. In 2014 bracht de opleiding (eenmalig) focusgroepen samen met **alumni** en **werkveldvertegenwoordigers**, waarin gereflecteerd werd over de opleiding in al zijn aspecten. Dit zou systematischer moeten worden uitgebouwd. Er bestaat een alumnivereniging op het niveau van de faculteit, maar niet van de opleiding zelf.

Samenvattend meent de commissie dat het programma de doelstellingen weet te realiseren. Een gemeenschappelijke basis brengt studenten in contact met zowel politieke wetenschappen als sociologie. Het programma

heeft een expliciete onderzoeksfocus en laat maatschappelijk relevante vraagstukken aan bod komen. Hoewel de werkvormen geselecteerd worden op basis van de leerresultaten, ervaren studenten soms te massaal bevolkte hoorcolleges en beveelt de commissie meer ruimte voor practica en werkgroepen aan. De onderwijsinfrastructuur en de kwaliteit van het personeel zijn goed. Er is eveneens een goed aanbod aan studiebegeleiding, al manifesteert zich een relatief grote uitval van studenten na het tweede jaar studie. Hoewel het programma als geheel zeker voldoet, beveelt de commissie vooral een strakkere regie aan op het totale vakkenaanbod. Op die manier kan de in GKW 1 vermelde Leuvense 'driehoek' nog beter uit de verf komen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleiding als goed.

In de eerste fase van de opleiding ligt de focus op het verwerven van basiskennis, basisinzicht en basisvaardigheden. Er wordt dan ook hoofdzakelijk geëvalueerd aan de hand van schriftelijke examens. Omdat in fase 2 en 3 meer van studenten wordt verwacht dat ze creatief omspringen met kennisinhouden, worden schriftelijke examens vaak vervangen door of gecombineerd met vormen van permanente evaluatie. Hierbij geldt de paper als meest voorkomende evaluatievorm. Andere vormen van permanente evaluatie zijn: presentatie, medewerking tijdens contactmomenten en peer assessment.

In de KONDOR-bevraging (zie *supra*) gaf een meerderheid (70%) van de studenten aan dat er in het opleidingsprogramma **voldoende variatie** is in evaluatievormen. De visitatiecommissie onderschrijft dit. Eveneens een meerderheid (84%) van de studenten vindt dat ze door de verschillende evaluatievormen hebben kunnen aantonen de leerstof en vaardigheden te beheersen. Tijdens de visitatie bleek wel dat studenten niet gelukkig zijn met het grote aandeel meerkeuzevragen bij schriftelijke examens (die over alle fasen heen gemeten ongeveer voor één derde uit meerkeuzevragen bestaan).

De commissie stelt vast dat de opleiding aan een volwaardig **toetsbeleid** timmert. De POC's (zie *supra*) bewaken dat het geheel van evaluatievormen een divers en coherent geheel vormen dat bijdraagt aan het geheel van

leerresultaten van de opleiding. Het Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) biedt docenten hierbij inhoudelijke ondersteuning aan. De commissie waardeert dat recent een project rond toetsmatrijzen in de faculteit is gestart. Voor de bachelorpaper is een beoordelingsrooster (zie *infra*) ingevoerd. Docenten zijn verplicht voor alle evaluaties een verbeterleutel te voorzien en ze worden daarbij ondersteund. Voorafgaand aan haar bezoek heeft de commissie een selectie aan examenvragen ingekeken. Ze vindt de **uitgebreide toepassing van verbeterleutels** indrukwekkend, maar wijst er wel op dat deze de creativiteit van de studenten niet mogen inperken.

De commissie is tevreden over de **validiteit, betrouwbaarheid en transparantie** van de evaluatie. In de KONDOR-bevraging (zie *supra*) gaf een meerderheid (90%) aan dat de verwachtingen van de opleiding met betrekking tot de evaluatie vooraf duidelijk worden gecommuniceerd. De commissie waardeert dat in de eerste bachelorfase jaarlijks een profexamen georganiseerd wordt. Alle docenten voorzien voor elk opleidingsonderdeel een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking. Volgens het zelfevaluatierapport maken vooral studenten die geen voldoende halen hier gebruik van. Docenten wordt aangemoedigd om minstens één tussentijds feedbackmoment te voorzien bij elke vorm van permanente evaluatie.

De commissie waardeert dat voor de **bachelorpaper** een gestandaardiseerd beoordelingsrooster is ingevoerd. Dit wordt niet enkel ingezet als tool bij de beoordeling maar vormt het referentiepunt voor de briefing en begeleiding van studenten door promotoren en assessoren.

De beoordeling van de **stage** gebeurt door twee partijen: de stagetitularis (de academisch eindverantwoordelijke over het opleidingsonderdeel) en de stagebegeleider op de werkvloer. De stagetitularis beoordeelt het stageportfolio en de voorstelling ervan (11/20), en of de student diverse randcriteria in acht neemt (3/20). De stagebegeleider beoordeelt de werking van de student tijdens de stage en motiveert deze beoordeling aan de hand van een evaluatieformulier met richtlijnen en evaluatiecriteria (6/20). Vermits de stage pas in het academiejaar 2014–2015 werd ingevoerd, kan de commissie nog geen uitspraken doen over het behaalde niveau ervan.

Het **studierendement** is sinds de vorige visitatie stabiel en ligt gemiddeld op 70%. Verschillen tussen de afstudeerrichtingen zijn er gemiddeld nau-

welijks. Het studierendement van de generatiestudenten ligt gemiddeld op 62%.

De bacheloropleiding is in de eerste plaats gericht op doorstroom naar een (doorgaans altijd Leuvense) masteropleiding. Minder dan 2% verlaat de KU Leuven na het behalen van het bachelordiploma.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerresultaten van de opleiding gerealiseerd worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, een inhoudelijke beoordeling van werkstukken en papers, alsmede de kwaliteit van de toetsing. De evaluatie is valide en transparant, en biedt mogelijkheden tot feedback voor de studenten. Er is vastgesteld dat de opleiding aan een systematisch toetsbeleid werkt en daartoe de nodige initiatieven ontplooit.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding bachelor Politieke Wetenschappen & Sociologie conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1

- Bewaak dat de keuze voor een gemeenschappelijke bachelor niet nadelig is voor het identiteitsgevoel van de studenten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2

- Betracht een sterkere regie op het vakkenaanbod, en overweeg hierbij meer identiteitsgebonden vakken in het gemeenschappelijke vakkenpakket op te nemen.
- Bied de vakken 'Data-analyse: datareductie' en 'Kwalitatieve onderzoeksmethoden' expliciet als keuzemogelijkheid aan, zodat het duidelijker wordt voor studenten dat ze beide vakken kunnen opnemen.
- Overweeg de invoering van een volwaardige bachelorproef.
- Zorg voor een betere stroomlijning en inbedding van de stage.
- Creëer meer ruimte voor practica en werkgroepen.
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsvernieuwing, met name in de richting van onderwijsondersteunende platformen.
- Onderzoek de oorzaken voor de relatief grote drop-out na het tweede jaar studie.
- Overweeg een verplichte deelname van het assisterend personeel aan activiteiten van onderwijsprofessionalisering.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master Vergelijkende en Internationale Politiek

SAMENVATTING

Master Vergelijkende en Internationale Politiek Katholieke Universiteit Leuven

Op 18–20 maart 2015 werd de masteropleiding Vergelijkende en Internationale Politiek van de Katholieke Universiteit Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding is gericht op het ontwikkelen van deskundigheid binnen de politicologie, de Europese politiek en de internationale politiek. Daarbij wordt belang gehecht aan het ontwikkelen van een vergelijkende ingesteldheid waarbij de studenten cases van verschillende landen en bestuursniveaus analyseren en verschillende methodologische en theoretische perspectieven aangereikt krijgen.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Studenten kiezen één major uit de volgende drie: 'Politicologie', 'Internationale Politiek' en 'Europese Politiek'. Alle studenten tijdens het eerste semester het vak 'Research Methods in Political Science'. De masterproef omvat 18

studiepunten. De resterende 12 à 16 studiepunten worden aangevuld met keuzevakken.

Voor nagenoeg alle vakken wordt een beroep gedaan op hoorcolleges. In bijna de helft van de vakken moet een individuele opdracht (een paper of essay) geschreven worden. De studentengroep is groot en heterogeen. Docenten moeten daardoor veel tijd besteden aan het inleiden en herhalen van leerstof.

Beoordeling en toetsing

Er is een grote variatie aan evaluatievormen: zowel schriftelijke als mondelinge examens komen aan bod, alsook papers, presentaties en werkstukken. 10% van de vakken wordt beoordeeld op basis van permanente evaluatie zonder examens. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Studenten worden correct geïnformeerd over de evaluatie. Voor elk vak voorzien de docenten een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking.

Begeleiding en ondersteuning

Aan het begin van het academiejaar vindt een infosessie plaats waarin praktische en inhoudelijke informatie aan de studenten wordt megedeeld. Met vragen over hun studietraject en studievoortgang kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider.

De meeste lessen vinden plaats op één centrale campus. Vlakbij ligt het leercentrum AGORA met ruime openingstijden en veel gelegenheid tot zelfstudie.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

De opleiding kent een gemiddeld studierendement van 78%. Steeds meer studenten doen er langer over dan het voorziene jaar om hun diploma te behalen. Het afronden van de masterproef blijkt een belangrijke reden voor deze vertraging.

De meeste afgestudeerden vinden werk binnen de publieke sector. Door het algemene karakter van de opleiding voelen vele alumni zich nog niet gespecialiseerd genoeg. Mede om deze reden opteert een derde van de afgestudeerden ervoor nog een andere universitaire studie aan te vatten.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Vergelijkende en Internationale Politiek

Katholieke Universiteit Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de masteropleiding Vergelijkende en Internationale Politiek aan de Katholieke Universiteit Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding van 18 tot 20 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleiding

De master in de Vergelijkende en Internationale Politiek maakt deel uit van de Faculteit Sociale Wetenschappen. De opleiding wordt aangeboden door drie onderzoekseenheden: het Centrum voor Politicologie (CP), Leuven International and European Studies (LINES) en het Instituut voor de Overheid (IO).

De wortels van deze opleiding liggen in de licentiaatsopleiding in de Politieke Wetenschappen en de Aanvullende Studie in de Internationale Betrekkingen en Conflictbeheersing (AIB). De samensmelting van deze opleidingen verliep parallel met de omvorming van de kandidatuur-licentiestructuur (2+2) tot de BaMa-structuur (3+1). Bijgevolg werd gezocht naar een aansluiting met de driejarige bacheloropleiding Politieke Wetenschappen en Sociologie.

In het academiejaar 2013–2014 waren 189 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleiding als goed.

De master in de Vergelijkende en Internationale Politiek noemt zichzelf een onderzoeksgebaseerde opleiding, gericht op het ontwikkelen van deskundigheid binnen **de politicologie, de Europese politiek en de internationale politiek**. De opleiding heeft een expliciete oriëntatie naar de analyse van maatschappelijke structuren en beleidsprocessen op de verschillende beleidsniveaus binnen de ruimere Europese en internationale context. Hierbij wordt belang gehecht aan het ontwikkelen van een vergelijkende ingesteldheid waarbij de studenten cases van verschillende landen en bestuursniveaus analyseren en verschillende methodologische en theoretische perspectieven aangereikt krijgen.

Bovenstaand profiel is op degelijke wijze uitgewerkt in een lijst van **17 leerresultaten**, verdeeld over vier categorieën: ‘de deskundige’, ‘de onderzoeker’, ‘de politiek analist’ en ‘algemene vaardigheden’. De ‘deskundige’ moet onder meer concrete maatschappelijke fenomenen kunnen duiden en verklaren. De ‘onderzoeker’ dient een onderzoeksontwerp te kunnen opstellen alsook ‘een volledige empirische cyclus (zowel m.b.v. kwantitatieve als kwalitatieve methoden) doorlopen om een antwoord op de onderzoeksvragen te formuleren’. Als ‘politiek analist’ moeten afgestudeerden een wetenschappelijk onderbouwde en creatieve bijdrage kunnen leveren aan het beleid.

Deze leerresultaten passen binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk en komen overeen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. Volgens het zelfevaluatie-rapport richt de opleiding zich op ‘een breed beroepenveld en niet op enkele specifiek geprofileerde beroepen’. De commissie vindt het **uitstroomprofiel** van de opleiding (de drie rollen van ‘deskundige’, ‘onderzoeker’ en ‘politiek analist’) zeer ambitieus. De doelstellingen zijn ook in lijn met wat in internationaal opzicht in het vakgebied ervan verwacht wordt. De opleiding heeft in haar zelfevaluatie geen benchmarkoefening gedaan, maar het profiel en de leerresultaten zijn wel in een focusgroep afgetoetst met domeinexperten, alumni, studenten en het werkveld. In de toekomst wil de opleiding minder focussen op Westerse denkkaders en perspectieven, en studenten meer kennis laten verwerven over concurrerende doctrines.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleiding aan alle formele vereisten voldoen. Het profiel is goed uitgewerkt in leerresultaten. De commissie beschouwt het uitstroomprofiel met zijn rollen van ‘deskundige’, ‘onderzoeker’ en ‘politiek analist’ als zeer ambitieus.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding als voldoende.

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Studenten kiezen één major uit de volgende drie: ‘Politicalologie’, ‘Internationale politiek’ en ‘Europese politiek’. Binnen elke major worden vier vakken gevolgd: twee verplichte en twee keuzevakken (uit een lijst van drie). Alle studenten volgen tijdens het eerste semester het methodologische opleidingsonderdeel ‘Research Methods in Political Science’. De masterproef omvat 18 studiepunten. De resterende studiepunten (minimum 12, maximum 16) vullen studenten aan met keuzevakken uit een omvangrijke lijst van 36 opleidingsonderdelen.

De commissie meent dat de keuzevrijheid en het wat **hybride karakter** van het programma niet toelaten om een directe relatie te garanderen met de drie (in GKW 1 geschetste) rollen van ‘deskundige’, ‘onderzoeker’ en ‘politiek analist’. De opleiding moet daarom meer sturing aanbrengen bij het selecteren van de keuzemogelijkheden. De commissie heeft tijdens het bezoek ook geconstateerd dat diverse keuzevakken een (weliswaar nuttig) encyclopedisch overzicht bieden die het programma als geheel niet diepgaand en uitdagend genoeg maken. De commissie raadt aan om de (inhoudelijke) zwaarte van de opleidingsonderdelen nader te bekijken. Verder baart het ontbreken van een substantiële oefening in de toepassing van **kwantitatieve sociaalwetenschappelijke methoden** van onderzoek de commissie zorgen. Kennis en begrip van kwantitatief op te zetten onderzoek, en/of analyse en/of interpretatie van onderzoeksgegevens over veel eenheden (veel landen in de wereld), zijn immers van belang om tegemoet te komen aan de onder GKW 1 geschetste rol van ‘onderzoeker’ waartoe het programma wenst op te leiden.

Houders van een academisch diploma uit het domein van de politieke en sociale wetenschappen worden rechtstreeks tot de opleiding toegelaten.

Academische bachelors uit een aantal andere studierichtingen – bijvoorbeeld Rechten, Wijsbegeerte en Geschiedenis – kunnen via een **voorbereidingsprogramma** instromen. Dit programma telde tot en met 2014–2015 een omvang van 23 studiepunten. In het nieuwe voorbereidingsprogramma wordt een onderscheid gemaakt tussen academische bachelors (30 à 35 studiepunten) en academische masters (25 à 29 studiepunten). Professionele bachelors uit een aantal andere studierichtingen kunnen een **schakelprogramma** van 60 studiepunten volgen om de opleiding aan te vangen. Op basis van de bevindingen tijdens haar bezoek stelt de commissie in vraag of de voorbereidings- en schakelprogramma's wel voldoende om de zij-instroom op een adequaat niveau te brengen.

Sinds het academiejaar 2008–2009 volgen jaarlijks gemiddeld 228 studenten het reguliere programma, waarvan gemiddeld 17 via een schakelprogramma en 60 via een voorbereidingsprogramma. Ongeveer de helft van alle instromers (51%) komt uit een opleiding in het domein van de politieke wetenschappen of sociologie. Daarnaast kent de opleiding een belangrijke toevloed (34%) van studenten die hun vooropleiding binnen de groep Humane Wetenschappen hebben gevolgd, waaronder opleidingen Letteren en Rechtsgeleerdheid. Ongeveer 30% van de instromers is in het bezit van een masterdiploma.

De instroom zorgt in de ogen van de commissie voor een erg **heterogene populatie van studenten**. De kwaliteiten van de instromers verschillen qua disciplinaire herkomst, inhoudelijke oriëntatie en methodologische en onderzoek-methodische bagage. Deze heterogeniteit valt mogelijk positief te duiden en kan voor studenten verrijkend zijn. De commissie heeft evenwel vastgesteld dat de zij-instroom – ondanks de voorbereidings- en schakelprogramma's – leidt tot een zekere nivellering. Docenten moeten te veel tijd besteden aan het inleiden/herhalen van leerstof en verschillende vakken worden als encyclopedisch ervaren. Afhankelijk van de vooropleiding wordt bijvoorbeeld 'Research Methods in Political Science' als een herhalingsoefening uit de bachelor in onderzoeksmethodologie gezien.

De impressie bij lesgevers met wie de commissie sprak is dat de zij-instromers gemotiveerd zijn, maar soms met een achterstand starten. Een zekere **verbreding en bijkomende inleiding** tijdens de eerste lessen wordt dan ook – 'uit didactische oogpunt' – noodzakelijk geacht. Een van de docenten organiseert hiervoor zelfs een aparte 'crash course'. Zij-instromers kunnen daarenboven gebruik maken van de oefensessies

van het monitoraat uit de eerste bachelor Politieke Wetenschappen en Sociologie. Van alumni komt bijvoorbeeld de suggestie om aparte tutorials voor zij-instromers te organiseren, opdat de lessen meteen in de diepte kunnen gaan.

Volgens de KONDOR-bevraging (zie *infra*) vindt 65% van de studenten dat er voldoende **variatie in werkvormen** is. Voor nagenoeg alle opleidingsonderdelen wordt evenwel een beroep gedaan op het klassieke hoorcollege. De studentengroepen worden hierbij vaak als (te) groot ervaren, al trachten verschillende docenten de hoorcolleges zo interactief mogelijk te maken en moet in 17 van de 38 opleidingsonderdelen een individuele opdracht (een paper of essay) gemaakt worden. De commissie waardeert de nadruk op interactie in de hoorcolleges, maar vindt volwaardige – kleine – werkgroepen een geschikter vehikel om studenten tot discussie te brengen.

De vorige visitatiecommissie beval aan (mits enig voorbehoud) een **stage** te organiseren. Dit blijkt binnen het tijdsbestek van één academiejaar niet haalbaar. Hoewel niet gehonoreerd in termen van credits, wordt het volgen van een vrijwillige studiegerelateerde stage wel aangemoedigd. Een student die zo'n stage volgde gaf evenwel aan dat het weinig gefaciliteerd wordt en men er lessen door mist. De visitatiecommissie onderschrijft dat een stage in een eenjarig masterprogramma nauwelijks te organiseren valt en wil deze dan ook niet aanbevelen.

Aan het begin van het academiejaar krijgen de studenten tijdens een infosessie informatie over de timing en verwachtingen van de **masterproef**. De facultaire website en het elektronische leerplatform stellen een handleiding beschikbaar met informatie over doelstellingen, verloop, beoordelingscriteria en formele vereisten. Het onderwerp van de masterproef moet verband houden met de opleiding in zijn geheel, of met één of meerdere opleidingsonderdelen binnen de opleiding. Een ZAP-lid treedt op als promotor en begeleidt de student bij het uitwerken van de masterproef. Assistenten kunnen ook officieel als assessor in de begeleiding worden ingeschakeld. Volgens de KONDOR-bevraging (zie *infra*) geeft 70% van de studenten aan goed begeleid te worden doorheen het masterproefproces. Aan de commissie verklaarden studenten dat de begeleiding van de masterproef sterk verschilt naargelang de promotor. De verantwoordelijkheid om (formatieve) feedback te vragen ligt volledig bij hen. Alumni met wie de commissie sprak ervoeren dat de begeleiding aan kwaliteit inboet door het grote aantal masterproeven dat sommige

promotoren krijgen toegewezen. Een evenwichtigere verdeling is wenselijk volgens de commissie.

Volgens het zelfevaluatierapport bestaat het opleidingsteam uit 14 ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel) en 5 gastprofessoren die ondersteund worden door 11 AAP'ers (assisterend academisch personeel) en 26 BAP'ers (bijzonder academisch personeel). In 7 van de 37 opleidingsonderdelen komen experts uit de (beleids-)praktijk lezingen geven. De commissie meent dat de **kwantiteit van het personeel** en de student/staf ratio hiermee voldoen. Het docentenkorps beschikt over een ruime, internationaal erkende onderzoeksexpertise en een grote diversiteit aan vakinhoudelijke deskundigheid. Bij de centrale onderwijsdiensten bestaat een ruim en divers professionaliseringsaanbod voor lesgevers. Het is niet bekend in hoeverre docenten van deze opleiding hiervan gebruik maakten, maar studenten gaven alleszins aan dat de **onderwijskwaliteit** voldoet en dat er globaal 'heel verzorgd' lesgegeven wordt. Studenten waarderen in het bijzonder de ruime praktijkervaring van hun docenten.

De commissie is tevreden over de facultaire en universitaire **studiebegeleiding**. Hierover zijn geen negatieve signalen opgevangen. Aan het begin van het academiejaar vindt een infosessie plaats waarin praktische en inhoudelijke informatie aan de studenten wordt meegedeeld. Ook de verschillende opleidingsonderdelen en het stappenplan voor de masterproef worden hier voorgesteld. Met vragen over hun studietraject en studievoortgang kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider. Voor algemene informatie over de opleiding kunnen ze een beroep doen op de programmaverantwoordelijke.

Volgens de KONDOR-bevraging (zie *infra*) vindt een meerderheid van de studenten (70%) de **studiebelasting** 'aanvaardbaar' en oordeelt ze dat de te leveren inspanningen overeenstemmen met de toegewezen studiepunten. Dit beeld werd bevestigd in het gesprek van de commissie met de studenten. Toch signaleert het zelfevaluatierapport een trend van studieduurvertraging, vooral te wijten aan vertraging bij de masterproef (zie GKW 3). De **drop-out** van studenten is de voorbije jaren gevoelig gedaald. Niettemin stopte in het academiejaar 2011–2012 nog altijd bijna 20% van de studenten met de opleiding. Het zelfevaluatierapport levert hier geen verklaring voor, maar stelt wel onderzoek naar mogelijke oorzaken in het vooruitzicht.

Internationalisering in de vorm van uitgaande mobiliteit is beperkt aanwezig in de opleiding. Vooralsnog wordt gekozen voor een aantal andere initiatieven om een internationale dimensie te integreren. Zo is er de mogelijkheid om in het kader van de masterproef veldonderzoek uit te voeren in een ontwikkelingsland. Studenten kunnen ook deelnemen aan Chinese Summer Schools. Ze verklaren die mogelijkheid interessant te vinden maar wel erg prijzig.

De commissie beschouwt de **materiële voorzieningen** als goed. Studenten volgen doorgaans les op één centrale campus. De onderwijsinfrastructuur is up-to-date. De faculteitsbibliotheek is eveneens gehuisvest op de eigen campus. Het vlakbij gelegen leercentrum AGORA, met ruime openingstijden en een flexibele infrastructuur, biedt ampele gelegenheid tot zelfstudie.

Het zelfevaluatie rapport beschrijft hoe de aanbevelingen van de vorige commissie zijn opgevolgd. De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte in de Permanente Onderwijscommissie (POC) Politieke Wetenschappen. Hierin zetelen – onder coördinatie van een programmadirecteur – de docenten en een vertegenwoordiging van studenten en assistenten. Er wordt zes keer per jaar vergaderd. Studenten verklaren tevreden te zijn over de inbreng die ze er hebben. Ze kunnen eveneens hun stem kwijt via een tweejaarlijks georganiseerde online bevraging over afzonderlijke opleidingsonderdelen. In 2012–2013 werden studenten bevraged in een KONDOR-opleidingsevaluatie, die zich focust op de kwaliteit van de opleiding en de randvoorwaarden waarbinnen deze aangeboden wordt. Resultaten daarvan werden gebruikt als onderbouwing van het zelfevaluatie rapport. Voorts organiseert de faculteit een jaarlijkse masterproefbevraging en vindt er om de twee jaar een door de universiteit georganiseerde alumnibevraging plaats. In 2014 bracht de opleiding (eenmalig) focusgroepen samen met **alumni** en **werkveldvertegenwoordigers**. Er bestaat een alumnivereniging op het niveau van de faculteit, maar niet van de opleiding zelf.

Samenvattend meent de commissie dat het programma het de studenten mogelijk maakt de beoogde doelstellingen te realiseren. Er zijn evenwel ook belangrijke werkpunten waar terdege verbetering in moet komen. Het programma moet minder hybride worden door meer sturing bij het selecteren van de keuzemogelijkheden. Opleidingsonderdelen met een te encyclopedisch karakter moeten vermeden worden. Het programma moet eveneens voorzien in een substantiële oefening in de toepassing van kwantitatieve sociaalwetenschappelijke methoden. De opleidingsverant-

woordelijken moeten reflecteren of de bestaande voorbereidings- en schakelprogramma's voldoen om de zij-instroom op een adequaat niveau te brengen, teneinde de studentenpopulatie niet te heteroëen (in termen van disciplinaire herkomst) te maken. Ten gunste van het programma pleiten de expertise en onderwijskwaliteit van het personeel, alsmede de goede onderwijsinfrastructuur.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleiding als voldoende.

De commissie is tevreden over de **variatie aan evaluatievormen**. Van de 38 opleidingsonderdelen combineren er 17 meerdere evaluatievormen. De meeste evaluatievormen (28/38) bestaan uit een schriftelijk (20) of mondeling (16) examen. Daarnaast wordt in 18 opleidingsonderdelen de leerstof geëvalueerd door middel van een paper, presentatie of werkstuk, al dan niet individueel. 66% van de opleidingsonderdelen wordt uitsluitend getoetst via een examen tijdens de examenperiode, terwijl 24% ook gebruik maakt van partiële of permanente evaluatie. De overige 10% van de opleidingsonderdelen wordt beoordeeld op basis van permanente evaluatie zonder examen tijdens de examenperiode.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding stappen aan het zetten is naar een volwaardig **toetsbeleid**. Weliswaar zijn docenten primair verantwoordelijk voor de toetsing van hun eigen opleidingsonderdeel, maar de Permanente Onderwijscommissie (zie *supra*) moet garanderen dat de evaluatievormen zijn afgestemd op de leerresultaten en dat er voldoende variatie in zit. Het Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) biedt docenten hierbij inhoudelijke ondersteuning aan. Docenten zijn verplicht voor alle evaluaties een verbeterleutel te voorzien en ze worden daarbij ondersteund.

Volgens de KONDOR-bevraging (zie *supra*) vindt 67% van de studenten dat er voldoende **variatie** in de evaluatievormen is. Voorafgaand aan haar bezoek heeft de commissie een selectie aan examenvragen ingekeken. Ze vindt de uitgebreide toepassing van **verbetersleutels** indrukwekkend, maar wijst er wel op dat deze de creativiteit van de studenten niet mogen inperken.

De **masterproef** dient mondeling verdedigd te worden. De jury bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. Voor het toekennen van cijfers wordt van een gestandaardiseerd (facultair) beoordelingsformulier gebruik gemaakt. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie bestaat uit de promotor, eventueel de assessor, een verslaggever en een voorzitter. De masterproef wordt mondeling verdedigd. De jury of masterproefcommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. Globaal zijn deze masterproeven aan de maat en komt het toegekende cijfer overeen met het niveau. De commissie tipt wel aan dat de meeste masterproeven erg beschrijvend van aard blijven, met vaak veeleer vraag- dan probleemstellingen.

Volgens de KONDOR-bevraging (zie *supra*) vindt de overgrote meerderheid van de studenten (94%) dat de verwachtingen van de opleiding met betrekking tot de evaluatie vooraf duidelijk worden gecommuniceerd. Docenten lichten bij de aanvang en afloop van de onderwijsactiviteiten de toetsing toe. Na elk examen voorzien de docenten een individuele of collectieve nabespreking. Tevens worden docenten aangemoedigd om minstens één tussentijds feedbackmoment te voorzien bij elke vorm van permanente evaluatie. Studenten ervaren niettemin dat **formatieve feedback**, met name bij papers, niet structureel is. Ze zien dat als een gemis, en ook het zelfevaluatierapport markeert het als een 'werkpunt'.

De **alumni** met wie de commissie sprak keken met gemengde gevoelens terug op de opleiding. Ze waarderen de brede algemene kennis alsook de denkkaders en analyse-instrumenten waarmee ze in aanraking zijn gekomen. Maar ze plaatsen ook kanttekeningen: het algemene karakter van de opleiding zorgt ervoor dat ze zich niet echt 'gespecialiseerd' voelen in een bepaald domein of onderwerp. De commissie heeft tijdens haar bezoek vastgesteld dat veel afgestudeerden onvoldoende houvast hebben om zelfbewust de arbeidsmarkt te betreden (het zelfevaluatierapport vermeldt zelf dat één derde van de afgestudeerden nog een andere

universitaire studie aanvat, 'om zich nog verder te specialiseren'). De in GWK 1 geschetste rollen van 'politiek analist', 'deskundige' en 'onderzoeker' blijken na het afstuderen geen identiteitsbevorderende factor te zijn. De alumni voelen zich onzeker om zich in termen van deze rollen naar buiten te afficheren. Over het **tewerkstellingsprofiel** van de afgestudeerden verschaft het zelfevaluatie-rapport overigens weinig informatie. Gesignaleerd wordt alleen dat de meeste van de alumni werk vinden binnen de publieke sector. Studenten verklaarden aan de commissie een zekere vorm van uitstroombegeleiding te missen.

De opleiding kende in de jaren 2008–09 tot en met 2012–13 een gemiddeld **studierendement** van 78%. Steeds meer studenten doen er langer dan het voorziene jaar over om hun diploma te behalen. In 2012–13 verwierf slechts 60% de beoogde 60 studiepunten binnen één academiejaar. Het afronden van de masterproef blijkt een belangrijke reden voor deze vertraging. In de hierboven aangehaalde periode blijkt de tijd voor het realiseren van de masterproef te zijn toegenomen van één jaar tot ongeveer 1,7 jaren.

Samenvattend meent de commissie dat de beoogde leerresultaten van de opleiding behaald worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven. Er is een goede variatie aan evaluatievormen en de opleiding werkt aan een volwaardig toetsbeleid. Er gaat veel aandacht naar een goede communicatie met betrekking tot de toetsing, maar (formatieve) feedback vormt een werkpunt. De alumni waarderen de genoten opleiding maar plaatsen ook kanttekeningen. De in GWK 1 geschetste rollen van 'politiek analist', 'deskundige' en 'onderzoeker' komen te weinig overeen met het beeld dat de afgestudeerden van zichzelf hebben.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding master Vergelijkende en Internationale Politiek conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Maak het programma minder hybride teneinde een directe relatie met de rollen van ‘deskundige’, ‘onderzoeker’ en ‘politiek analist’ te garanderen. Breng hiertoe meer sturing aan bij het selecteren van de keuzemogelijkheden.
- Vermijd (keuze)opleidingsonderdelen met een te encyclopedisch karakter.
- Voorzie in een substantiële oefening in de toepassing van kwantitatieve sociaalwetenschappelijke methoden van onderzoek.
- Reflecteer of de voorbereidings- en schakelprogramma’s voldoen om de zij-instroom op een adequaat niveau te brengen.
- Tracht meer te voorzien in kleinere werkgroepen in plaats van klassieke hoorcolleges.
- Zorg voor een meer evenwichtige verdeling van masterproeven onder de promotoren.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Besteed voldoende aandacht aan (formatieve) feedback, met name bij papers.
- Zorg ervoor dat de afgestudeerden zich duidelijker met de rollen van ‘politiek analist’, ‘deskundige’ en ‘onderzoeker’ kunnen identificeren.

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN

Master Overheidsmanagement en -beleid

SAMENVATTING

Master Overheidsmanagement en -beleid Katholieke Universiteit Leuven

Op 18–20 maart 2015 werd de masteropleiding Overheidsmanagement en -beleid van de Katholieke Universiteit Leuven, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wil deskundige bestuurs- en beleidskundigen afleveren die in staat zijn de werking van de publieke sector kritisch te analyseren en te doorgronden. Het is een unieke opleiding in het Vlaamse academische landschap. Gezien het Nederlandstalige programma is de master toegepitst op de nationale arbeidsmarkt.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Ze omvat vier clusters (Management, Beleid, Bestuur, Methoden en Technieken) die elk uit drie vakken bestaan. Elke student kiest minstens één vak uit elke cluster.

Alle vakken maken gebruik van hoorcolleges, zij het met ruimte voor interactie en discussie. Opdat er diepgaander gewerkt kan worden tijdens de lesmomenten, wordt de studenten gevraagd de literatuur op basis van zelfstudie en voorbereidingen te verwerken. In twee vakken worden simulaties georganiseerd. In meer dan de helft van de vakken maken de studenten presentaties, individuele en groepsopdrachten.

Het schrijven van de masterproef wordt ondersteund in een werkcollege met zeven sessies. Deelname hieraan is niet verplicht. In het kader van de masterproef kan de student facultatief een stage opnemen.

Beoordeling en toetsing

Er is een grote variatie aan evaluatievormen: schriftelijke en mondelinge examens, maar ook papers of werkstukken die in groep of individueel worden uitgewerkt. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Studenten worden correct geïnformeerd over de evaluatie. Voor elk vak voorzien de docenten een mogelijkheid tot individuele of collectieve nabespreking.

Begeleiding en ondersteuning

Aan het begin van het academiejaar vindt een infosessie plaats waarin praktische en inhoudelijke informatie aan de studenten wordt meegedeeld. Met vragen over hun studietraject en studievoortgang kunnen studenten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider en de opleidingscoördinator.

De meeste lessen vinden plaats op één centrale campus. Vlakbij ligt het leercentrum AGORA met ruime openingstijden en veel gelegenheid tot zelfstudie.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het gemiddelde studierendement ligt op 76%. Gezien het grote aantal deeltijdse studenten is de gemiddelde studieduur voor het programma langer dan één jaar.

De meeste afgestudeerden worden tewerkgesteld binnen de publieke sector, in specialiserende, adviserende, coördinerende of leidinggevende functies in verschillende domeinen. Jaarlijks gaan ook een aantal studenten aan de slag als onderzoeker of doctoraatstudent.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Overheidsmanagement en -beleid

Katholieke Universiteit Leuven

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de masteropleiding Overheidsmanagement en -beleid aan de Katholieke Universiteit Leuven. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding van 18 tot 20 maart 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en

studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleiding

Deze masteropleiding vindt zijn oorsprong in het KU Leuven Instituut voor de Overheid (IO), een expertisecentrum inzake overheidsmanagement, bestuurskunde en beleidskunde. De wortels van het IO situeren zich in het 'Vervolmakingscentrum voor Bedrijfsleiding' dat aan de Leuvense universiteit startte met een reeks managementprogramma's voor ondernemers en jonge universitaires, en later ook overheidsambtenaren. De master Overheidsmanagement en-beleid is samen met de ontwikkeling van het IO geëvolueerd. De huidige, initiële master ging van start in het academiejaar 2007–08.

De opleiding wordt op dagelijkse basis aangestuurd door de academisch verantwoordelijke, ondersteund door de opleidingscoördinator.

In het academiejaar 2013–2014 waren 105 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de opleiding als goed.

De master in het Overheidsmanagement en -beleid heeft als missie een **onderzoeksgebaseerde** en **praktijkgeoriënteerde** masteropleiding aan te bieden, met voortdurend aandacht voor het versterken van vaardigheden inzake analyse, beslissen en evalueren, maar ook inzet op onderzoeksvaardigheden. De opleiding heeft een expliciete oriëntatie naar beleid en management, met aandacht voor de relatie met de bredere samenleving, waarbij studenten voorbereid worden op een dynamische en gevarieerde werkomgeving, zowel in de publieke en non-profit sector als in een academische context. De opleiding wil **deskundige bestuurs- en beleidskundigen** afleveren die, in de woorden van het zelfevaluatierapport, 'in staat zijn de werking van de publieke sector kritisch te analyseren en te doorgronden'.

Bovenstaand profiel is uitgewerkt in een lijst van **16 leerresultaten**, verdeeld over de drie rollen van 'praktijkgerichte deskundige', 'reflectieve professional' en 'beleidsgerichte onderzoeker'. Als **praktijkgerichte deskundige** moet de afgestudeerde (onder meer) de juiste instrumenten kunnen inzetten 'om bij te dragen tot het effectief managen van een publieke organisatie'. Als **reflectieve professional** moet de afgestudeerde (onder meer) de werking van het openbaar bestuur 'analytisch en kritisch' kunnen benaderen en concrete praktijken en problemen uit de publieke sector kunnen 'contextualiseren, verklaren en interpreteren'. Als **beleidsgerichte onderzoeker** ten slotte moet de afgestudeerde (onder meer) 'fundamentele en toegepaste onderzoeksprocessen en -methoden van de sociale wetenschappen' kunnen toepassen, een complexe probleemstelling omzetten in onderzoeksvragen en zelfstandig een onderzoeksproject kunnen opzetten en uitvoeren.

De commissie stelt vast dat de doelstellingen in lijn zijn met het Vlaamse Kwalificatieraamwerk. De master in het Overheidsmanagement en -beleid is een **unieke opleiding** in het Vlaamse academische landschap. Hierdoor was het niet mogelijk om in overeenstemming met andere partners een leerresultatenkader te ontwikkelen. Niettemin vormen de opleidingsspecifieke leerresultaten een verbijzondering van het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding heeft haar missie ook ontwikkeld naar aanleiding van het accreditatieproces van de European Association for Public Administration Accreditation (EAPAA) in 2010.

Volgens de vorige visitatiecommissie (2007) waren de doelstellingen te summier omschreven. Ze werden sindsdien grondiger uitgewerkt en worden jaarlijks herzien. In de meest recente KONDOR-bevraging (zie *infra*) gaven de studenten aan dat de beoogde leerresultaten helder geformuleerd zijn. Ook de commissie bevestigt dat het einddoel van het programma adequaat is uitgewerkt.

Het profiel en de leerresultaten werden in een focusgroep afgetoetst met domeinexperten, alumni, studenten en het werkveld. De opleidingsverantwoordelijken en de leiding van het docententeam plaatsen het denken over wat het onderwijsprogramma moet bieden in een brede context van de relatie overheid – burger en het vertrouwen ('trust') van burgers in overheden in heden en toekomst van de (westerse) wereld. De commissie heeft waardering voor deze ambitie. Ze vindt dat de leerresultaten aansluiten bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het vakgebied worden gesteld.

Het zelfevaluatie rapport stelt dat 'de leerresultaten voortdurend moeten afgestemd worden op de noden en uitdagingen die voortvloeien uit de eigen discipline om zo de inhoud van deze onderzoeksgebaseerde opleiding te actualiseren. De toekomst van de discipline zal mede afhangen van o.a. de nieuwe modellen die voortkomen uit debatten over de toekomst van de discipline (...) en ten slotte de nieuwe expertise die nieuwe docenten binnen brengen in de opleiding. Vanuit het praktijkgerichte perspectief zullen de leerresultaten blijvend afgestemd moeten worden op maatschappelijke ontwikkelingen en de noden vanuit het werkveld.'

De commissie constateert dat de opleiding bijna volledig Nederlandstalig is, en derhalve toegespitst op de nationale **arbeidsmarkt**.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleiding aan alle formele vereisten voldoen. De doelstellingen zijn helder geformuleerd en vormen – hoewel het een unieke opleiding in Vlaanderen betreft – een verbijzondering van het domeinspecifieke leerresultatenkader.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de opleiding als goed.

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Ze omvat **vier clusters** (Management, Beleid, Bestuur, Methoden en Technieken) die elk uit drie opleidingsonderdelen bestaan. Elke student kiest minstens één vak uit elke cluster en vult het programma aan tot minstens 60 studiepunten. Een masterproef met bijhorend werkcollege (samen 20 studiepunten) bekroont de opleiding.

De commissie beschouwt het programma als **coherent**. Op één na hebben alle vakken hetzelfde aantal studiepunten. Vakken zijn ook gelijk verdeeld over de twee semesters. De commissie vindt de keuzemogelijkheid binnen de clusters een goede zaak, maar betreurt dat studenten het vak 'Research Methods in Political Science' (in de cluster Methoden en Technieken) kunnen 'ontlopen'. In veel gevallen gebeurt dit ook: deels doordat het vak 'Managementvaardigheden' in dezelfde cluster populair is, maar ook vanwege een zekere aversie voor cijfers onder studenten. De commissie betwijfelt of dit een goede zaak is, al beseft zij dat **onderzoeksmethoden** ook aandacht krijgen in andere opleidingsonderdelen (zoals 'Beleidsvaluatie') en in bepaalde vooropleidingen. De commissie meent dat de aandacht voor onderzoeksvaardigheden ten behoeve van studenten die beleidsgericht *medewerker* willen worden aanvaardbaar is. Of de sociaalwetenschappelijke vaardigheden voor meer specifiek *onderzoekgerichte* afgestudeerden met een oriëntatie op overheidsmanagement en -beleid aanwezig zijn, is een sterk aandachtspunt. De commissie beveelt daarom aan het opleidingsonderdeel 'Research Methods in Political Science' verplicht te maken.

De commissie is tevreden over de **variatie aan werkvormen**. Hoorcolleges vormen de basis van alle twaalf opleidingsonderdelen buiten de masterproef. Tijdens de hoorcolleges wordt voldoende ruimte voorzien voor interactie en discussie. Opdat er diepgaander gewerkt kan worden tijdens de lesmomenten, wordt de studenten gevraagd de literatuur op basis van zelfstudie en voorbereidingen te verwerken. In twee opleidingsonderdelen worden simulaties georganiseerd, respectievelijk een begrotingsspel en een voorstelling van evaluatieofferte. In meer dan de helft van de opleidingsonderdelen maken de studenten presentaties, individuele en groepsopdrachten. Om de studenten te ondersteunen bij groepsopdrachten worden oplossingsgerichte vraag- en antwoordsessies georganiseerd.

Reguliere studenten bestempelen het **groepswerk** en de **opdrachten** als een sterkte van het programma; ze leren offertes maken, beleidsnota's schrijven, financiële documenten van gemeenten becommentariëren, enz. De vorige visitatiecommissie (2007) merkte op dat de opleiding hierbij te sterk gericht was op de praktijkervaring van de werkstudenten¹. Een grotere diversifiëring van de opdrachten en het gemengd samenstellen van groepen werden geadviseerd. Volgens het zelfevaluatie-rapport is uiteindelijk niet gekozen voor een opgelegde groepssamenstelling, 'maar wel voor opdrachten die interessant zijn voor alle groepen'. De commissie deelt deze opvatting gezien uit haar gesprekken bleek dat het maken van afspraken gemakkelijker verloopt indien de groepen niet gemengd zijn. Wel moet er op gelet worden dat de opdrachten (in termen van te verwerven competenties) voldoende relevant blijven voor werkstudenten.

Het onderwerp van de **masterproef** moet verband houden met de opleiding in zijn geheel en met één of meerdere opleidingsonderdelen in het bijzonder. De begeleiding die de studenten krijgen bestaat meestal uit een combinatie van een promotor en een assessor. De assessor is een wetenschappelijk medewerker van het Instituut voor de Overheid en treedt op dagelijkse basis als aanspreekpunt en begeleider op. Uit de KONDOR-bevraging (zie *infra*) blijkt dat 85% van de studenten tevreden is over de begeleiding bij de masterproef. Dit beeld werd bevestigd in het gesprek van de commissie met de studenten. Niettemin signaleert het zelfevaluatie-rapport een trend van uitstel van de masterproef. Om die te keren wordt sinds 2012–13 jaarlijks een opvolgingstabel opgemaakt waarbij de masterproefvoortgang nauwer wordt opgevolgd.

Het schrijven van de masterproef wordt ondersteund in een **werkcollege** met zeven sessies in het eerste semester. Deelname aan deze werkcolleges is niet verplicht. Gezien de masterproef 20 studiepunten vertegenwoordigt maar sommigen wel en anderen niet aan het hieronder ressorterende werkcollege deelnemen, vindt de commissie het wenselijk dat het werkcollege voor iedereen verplicht wordt. In het kader van de masterproef kan de student facultatief een **stage** opnemen. De commissie stemt hiermee in, zolang de kwaliteit van masterproef voorop staat.

De opleiding staat open voor studenten met werkervaring die willen door-groeien in hun eigen professionele context, alsook reguliere studenten met een diverse academische achtergrond. Enkel houders van een academisch

1 Het aantal werkstudenten in de opleiding is gemiddeld 30%.

diploma uit het domein van de politieke en sociale wetenschappen krijgen rechtstreeks toegang tot de opleiding. De andere volgen het **voorbereidingsprogramma** (18 studiepunten) of het **schakelprogramma** (bestaande uit 11 opleidingsonderdelen). Uit de gesprekken van de commissie bleek dat sommige studenten hun voorbereidingsprogramma als weinig verdiepend en te veel herhaling bevattend beschouwen. De commissie vraagt de opleidingsverantwoordelijken deze observaties ter harte te nemen en te onderzoeken of het voorbereidingsprogramma alle studenten op een vergelijkbaar niveau brengt. De opleiding kondigt overigens wel al een hervorming van het voorbereidingsprogramma aan, waarbij onderscheid gemaakt wordt tussen een voorbereidingsprogramma voor academische bacheloropleidingen (29–32 studiepunten) en een ander voor academische masteropleidingen (18 studiepunten).

Het huidige opleidingsteam bestaat uit 11 ZAP-leden (zelfstandig academisch personeel), samen 9,7 VTE, alsook 3 assistenten. De commissie beschouwt de kwantiteit van het personeel als voldoende. Volgens het zelfevaluatierapport kent de opleiding wel 'een groot studentenaantal in verhouding tot het docententeam'. Dit heeft onder meer als gevolg dat assistenten vaker ingeschakeld worden in het ondersteunen van opleidingsonderdelen (bijvoorbeeld bij groepswork) en assistenten assessor gemaakt zijn in de masterproefbegeleiding.

De docenten zijn actieve onderzoekers in hun vakdomein en bevinden zich in de frontlinie van het internationale wetenschappelijk forum. Bij de centrale onderwijsdiensten bestaat een ruim en divers professionaliseringsaanbod voor lesgevers, maar het is niet duidelijk hoeveel docenten daarvan gebruik maakten. Volgens het zelfevaluatierapport zal de opleiding in de toekomst meer inzetten op sessies rond activerende werkvormen voor grote groepen. Studenten waarderen de laagdrempelige contacten met hun docenten. Het onderwijs wordt overigens niet exclusief verschaft door personen uit de academische wereld. In gastcolleges worden regelmatig werkvelddeskundigen (met name de overheidssector) uitgenodigd.

De commissie is tevreden over de **studiebegeleiding** in de opleiding. Hierover zijn geen negatieve signalen opgevangen. Aan het begin van het academiejaar vindt een 'startsessie' plaats waarin praktische en inhoudelijke informatie aan de studenten wordt meegedeeld. Voor de schakelstudenten is er een aparte startsessie. Studenten kunnen de opleidingscoördinator contacteren wanneer zij informatie nodig hebben of met problemen zitten. Met vragen over hun studietraject en studievoortgang kunnen studen-

ten terecht bij de facultaire studietrajectbegeleider en de opleidingscoördinator. De **drop-out** van studenten neemt de laatste jaren sterk af. Bij de opstart van het programma was dit nog 40%.

Volgens het zelfevaluatie rapport vraagt de diversiteit aan werkvormen een 'grote inzet' van de studenten. De studenten met wie de commissie sprak bevestigden dat de opleiding redelijk zwaar is door de hoeveelheid taken, maar ook dat dit juist de aantrekkingskracht ervan uitmaakt: ze voelen zich actief betrokken bij de opleiding. Volgens de KONDOR-bevraging (zie *infra*) is de **werklast** voor 81% van de studenten 'aanvaardbaar' en is de reële studiebelasting volgens 62% in overeenstemming met de studiepunten. Om studenten te ondersteunen in een efficiënte planning krijgen ze aan de start van het eerste semester een kalender met alle belangrijke deadlines zodat ze tijdig hun werkpakket kunnen inplannen. Niettemin blijkt dat een aantal studenten het werk aan de masterproef moet uitstellen.

Gezien het eenjarige karakter van de opleiding, worden er geen **uitwisselingsmogelijkheden** voor studenten voorzien. Vanaf 2015–16 zal de opleiding nauwer samenwerken met de 'master en administration publique' van de Université catholique de Louvain (UCL). Studenten zullen dan per cluster een Franstalig opleidingsonderdeel kunnen opnemen.

De commissie beschouwt de **materiële voorzieningen** als goed. Studenten volgen doorgaans les op één centrale campus. De onderwijsinfrastructuur is up-to-date. De faculteitsbibliotheek is eveneens gehuisvest op de eigen campus. Het vlakbij gelegen leercentrum AGORA, met ruime openingstijden en een flexibele infrastructuur, biedt ampele gelegenheid tot zelfstudie.

Het zelfevaluatie rapport beschrijft hoe de aanbevelingen van de vorige commissie zijn opgevolgd. De kwaliteit van de inhoud en de samenhang van de opleiding in zijn geheel alsook van individuele opleidingsonderdelen worden op regelmatige basis besproken op de vergaderingen van het 'kernteam van het IO' (kerndocenten). De **interne kwaliteitszorg** krijgt verder gestalte in de Permanente Onderwijscommissie (POC) Politieke Wetenschappen. Hierin zetelen – onder coördinatie van een programma-directeur – de docenten en een vertegenwoordiging van studenten en assistenten. Er wordt zes keer per jaar vergaderd. Studenten kunnen eveneens hun stem kwijt via een tweejaarlijks georganiseerde online bevraging over afzonderlijke opleidingsonderdelen. In 2013–2014 werden studenten bevraagd in een KONDOR-opleidingsevaluatie, die zich focust op de kwa-

liteit van de opleiding en de randvoorwaarden waarbinnen deze aangeboden wordt. Resultaten daarvan werden gebruikt als onderbouwing van het zelfevaluatie rapport. Ook organiseert de faculteit een jaarlijkse masterproefbevraging.

In 2014 bracht de opleiding (eenmalig) focusgroepen samen met **alumni** en **werkveldvertegenwoordigers**. Om de twee jaar vindt er een door de universiteit georganiseerde alumnibevraging plaats. De responsgraad hiervoor ligt evenwel zeer laag (22% in 2013–14). Het zelfevaluatie rapport geeft zelf aan dat alumni 'steeds moeilijker te bereiken zijn'. Er bestaat een alumnivereniging op het niveau van de faculteit, maar niet van de opleiding zelf. De opleiding is voornemens meer activiteiten met alumni tijdens het academiejaar te organiseren.

Samenvattend meent de commissie dat het programma het de studenten mogelijk maakt de beoogde doelstellingen te realiseren. De commissie vindt de clustering en keuzemogelijkheden in het programma goed uitgewerkt, maar beveelt wel aan het methodologische opleidingsonderdeel verplicht te maken. De variatie aan werkvormen, waaronder groepswork, individuele opdrachten en simulaties, is goed. Onderzocht moet worden of de diepgang van het voorbereidingsprogramma volstaat. Het personeel heeft ruime expertise en regelmatig worden werkvelddeskundigen uitgenodigd. De onderwijsinfrastructuur en de studiebegeleiding zijn goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de opleiding als goed.

De commissie is tevreden over de **variatie aan evaluatievormen**. Twaalf van de dertien opleidingsonderdelen combineren twee of meer evaluatievormen. Het merendeel (28%) van de evaluatievormen bestaat uit een paper of werkstuk dat in groep of individueel wordt uitgewerkt. Schriftelijke (17%) en mondelinge (11%) examens vormen samen 28%. Deze cijfers gelden voor de totaliteit van de opleiding en kunnen dus variëren in functie van de gekozen opleidingsonderdelen. De **examens** combineren zowel kennis-, inzichts- als toepassingsvragen. Om de leerresultaten van de drie 'rollen' (zie GKW 1) te evalueren wordt vooral gebruik gemaakt van **permanente evaluatie**, met name individuele en groeps papers (met of zonder presentatie).

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding stappen aan het zetten is naar een volwaardig **toetsbeleid**. Weliswaar zijn docenten primair verantwoordelijk voor de toetsing van hun eigen opleidingsonderdeel, maar de Permanente Onderwijscommissie (zie *supra*) moet garanderen dat de evaluatievormen zijn afgestemd op de leerresultaten en dat er voldoende variatie in zit. Het Centrum voor Studiebegeleiding en Onderwijsvernieuwing (CSO) biedt docenten hierbij inhoudelijke ondersteuning aan. Docenten zijn verplicht voor alle evaluaties een verbeterleutel te voorzien en ze worden daarbij ondersteund. De docenten kunnen ook advies ter zake inwinnen bij de opleidingscoördinator.

In haar zelfevaluatie rapport geeft de opleiding zelf aan dat meer **formatieve feedback** op de evaluatie is aangewezen. Ook (oud-)studenten gaven aan dat feedback op opdrachten niet structureel ingebed is (al is er met de vraag- en antwoordsessies bij het groepswork wel een stap vooruit gezet). Vooralsnog worden studenten 'aangemoedigd' om vragen te stellen aan docenten en assistenten na bepaalde lessen. Docenten wordt ook gevraagd om bij elke evaluatie in minstens één feedbackmogelijkheid te voorzien. In de toekomst wenst de opleiding een systeem op te zetten waarbij studenten automatisch ook de deelscores ontvangen van de verschillende evaluatieonderdelen.

De beoordeling van de **masterproef** vindt plaats na een mondelinge verdediging bij twee beoordelaars (de promotor – in samenwerking met de assessor – en een verslaggever) en een voorzitter. Voor het toekennen van cijfers wordt van een gestandaardiseerd (facultair) beoordelingsformulier gebruik gemaakt. De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van tien masterproeven gelezen, variërend in eindcijfer. Globaal zijn deze masterproeven aan de maat en komt het toegekende cijfer overeen met het niveau. Dat de onderwerpen van de masterproeven aansluiten op onderzoek van medewerkers acht de commissie een goede zaak. Wel stipt ze aan dat de gelezen masterproeven erg descriptief blijven met weinig beleidsrelevante eindconclusies.

97% van de respondenten in de alumnibevinging van 2014 verklaarde tevreden te zijn over de inhoud van de opleiding.² De KONDOR-bevraging (zie *supra*) geeft aan dat volgens 80% van de studenten de opleiding voldoende aandacht besteedt aan aspecten die relevant zijn voor het

2 Hierbij weze opgemerkt dat slechts 22% van de aangeschreven respondenten deze bevraging invulde.

beroepsleven. De **alumni** met wie de commissie sprak keken tevreden terug naar de opleiding. Wie al in het werkveld zat (de 'ambtenarendoelgroep') waardeerde met name het theoretische referentiekader dat het programma bood. De niet-werkende studenten stelden de combinatie van theorie en praktijk op prijs. Globaal vonden de alumni het programma wel 'iets te oppervlakkig' in academisch opzicht, maar dit wordt tegelijk als inherent aan dit soort opleiding gezien. Volgens de commissie moet de opleiding zich bezinnen of alle afgestudeerden zich voldoende kunnen identificeren met de (onder GKW 1 geschetste) rollen van 'praktijkgerichte deskundige', 'reflectieve professional' en 'beleidsgerichte onderzoeker'.

Volgens het zelfevaluatie rapport zijn de meeste alumni **tewerkgesteld** binnen de publieke sector, in 'specialiserende, adviserende, coördinerende of leidinggevende functies in verschillende domeinen'. Een deel van de studenten was reeds aan het werk tijdens de opleiding. Jaarlijks gaan ook een aantal studenten aan de slag als onderzoeker of doctoraatstudent.

De opleiding heeft een eigen rendementsbeleid ontworpen, waarbij het streefcijfer ligt op 85% per cohorte. Dit cijfer is nog niet bereikt omdat veel studenten de opleiding spreiden over meerdere jaren, of omdat veel studenten de masterproef niet afwerken in één jaar. Het **gemiddelde studierendement** in de periode 2008–09 tot 2012–13 ligt op 76%. Het studierendement bij de studenten die een voltijds traject doorlopen is gemiddeld 83%. Bij studenten met een deeltijds traject die veelal werk en studies combineren, ligt dit 15–20% lager. Gezien het grote aantal deeltijdse studenten is de gemiddelde studieduur voor het programma langer dan één jaar.

Samenvattend meent de commissie dat de beoogde leerresultaten van de opleiding behaald worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van het cursusmateriaal, de examens en de masterproeven. De variatie aan evaluatievormen is goed en de opleiding werkt aan een volwaardig toetsbeleid werkt. Aan systematische feedback op opdrachten dient wel verder gesleuteld te worden. Alumni blikken tevreden terug op de studie. De meeste van hen komen terecht in de publieke sector in een diverse waaier van functies.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master Overheidsmanagement en -beleid conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Maak het opleidingsonderdeel ‘Research Methods in Political Science’ verplicht voor alle studenten.
- Bewaak dat de opdrachten van het groepswerk voor werkstudenten relevant genoeg blijven.
- Overweeg het werkcollege bij de masterproef verplicht te maken.
- Reflecteer over de diepgang van het voorbereidingsprogramma.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Maak de formatieve feedback bij opdrachten meer structureel.
- Bewaak dat alle afgestudeerden zich voldoende kunnen identificeren met de drie rollen van ‘praktijkgerichte deskundige’, ‘reflectieve professional’ en ‘beleidsgerichte onderzoeker’.

KU LEUVEN

Master European Politics and Policies

SUMMARY

Master European Politics and Policies

KU Leuven

From 18–20 March 2015, the Master in European Politics and Policies at KU Leuven has been evaluated in the framework of an educational assessment by a peer review panel of independent experts. In this summary which describes a snapshot, the main findings of the panel are listed.

Profile of the programme

The programme combines the study of the institutions, decision-making and policies of the European Union with an explicit comparative approach analysing convergence and divergence of public sector problems and solutions in different European countries.

The target group are future practitioners in policy, administrative, or consultative functions at the sub-state, state, and international level, as well as future academic researchers.

Programme

The programme counts 60 ECTS and consists of one year. Students follow six compulsory (and exclusive) courses. 16 ECTS are assigned to elective courses, divided between preferential and free electives. The master's thesis accounts for 15 ECTS and the Research seminar for 5 ECTS.

Lecturing is only one component of most classes. In several classes, students read materials in advance, enabling more in-depth discussions in class. Moreover, each class involves self-study and assignments that help students assimilate the information presented. In three compulsory courses, presentations are involved. Other teaching methods are simulations, Q&A sessions and seminars.

Students visit the European Commission, the European Parliament (Brussels and Strasbourg), the Committee of the Regions, some Representation offices of European regions and the NATO/SHAPE headquarters.

Evaluation and testing

The majority of the evaluation forms in the courses entail individual or group papers. Most of these papers are followed by presentations. For 9 courses an exam is used (5 written and 4 oral exams). Most courses include an element of continuous assessment, although the weight of this varies with the content and teaching strategy of courses. There is also a performance assessment, which involves methods such as case studies, group work, written tasks and oral presentations. The master's thesis has to be orally defended.

Up to five days after the publication of examination results, students are entitled to feedback from the lecturer, individually or as a group. Apart from this, during several courses with continuous evaluation, question-and-answer sessions are provided. This provides students with the opportunity to receive feedback on the choices they have made during their group work.

Services and student guidance

At the start of the academic year, a welcome & information session introduces students to the staff, explains the courses, and provides practical information on a range of issues. In addition, students can approach individual teachers to plan, review, improve or reflect on their studies. Further assistance to students is offered by a variety of student support services of the KU Leuven, such as orientation days for international students.

Students can utilise the entire educational infrastructure (including library) of the Faculty of Social Sciences and the university. In AGORA, a nearby learning centre, students have ample opportunity for self-study.

Study success and professional opportunities

The average completion rate is 91%. For most students, the length of study is one year. Some students exceed this time, mostly due to postponing the thesis.

Most graduates find employment in the European public sector or related fields. The majority of them are working either in the public sector of their home country, or at the European institutions. They have specialist, advisory or coordinating roles in a variety of domains. Every year a number of graduates (2-3 on average) also proceed into research and start doctoral studies or short-term research projects.

ASSESSMENT REPORT

Master European Politics and Policies

Katholieke Universiteit Leuven

Introduction

This report concerns the Master of Science in European Politics and Policies (MEPP) at the Katholieke Universiteit Leuven. The assessment panel visited the study programme on 18–20 March 2015.

The panel assesses the study programme on the basis of the three generic quality standards (GQSs) of the VLUHR programme assessment framework. This framework is designed to fulfil the accreditation requirements set by the NVAO. For each generic quality standard, the panel gives a weighted and motivated judgement on a four-point scale: unsatisfactory, satisfactory, good or excellent. In the assessment of generic quality assurance, the concept of 'generic quality' indicates that the GQS is in place and that the programme – or a specific mode of the programme – meets the quality level that can reasonably be expected, from an international perspective, of a master's programme in higher education. The score 'satisfactory' indicates that the programme meets the generic quality because it demonstrates an acceptable level for the particular GQS. If the study programme scores 'good', the programme systematically exceeds the generic quality for that standard. If the programme scores 'excellent', it achieves well above the generic quality for the particular GQS and serves as an (inter)national example. The score 'unsatisfactory' indicates that the programme does not attain the generic quality for that particular GQS.

The panel's opinions are supported by facts and analyses. The panel makes clear how it has reached its opinion. It also expresses a final opinion on the quality of the programmes as a whole, also according to the same four-point scale. Judgements and recommendations relate to the programmes with all subordinate modes or majors, unless stated otherwise.

The panel assesses the quality of the programme as it has been established at the time of the site visit. The panel has based its judgement on the self-evaluation report and the information that arose from the interviews with the programme management, lecturers, students, alumni and personnel responsible at programme level for internal quality assurance, internationalisation, study guidance and student tutoring. The panel has also examined the course materials, master's theses, assignments and standard answering formats and numerous relevant reports available.

For the student success rate, the panel has relied on data provided by the Datawarehouse Hoger Onderwijs (DHO). The panel has also visited specific educational facilities such as classrooms and the library.

In addition to its judgement, the panel also formulates recommendations with respect to quality improvement. In this manner, the panel aims to help improve the quality of the programmes. The recommendations are included in the relevant sections of the respective generic quality standards. At the end of the report an overview is given of suggestions for improvement.

Context of the study programme

The Master of Science in European Politics and Policies is a an advanced master's programme (master-after-master), founded in 1990–1991 as a European Master in Public Administration (EMPA). In its origin, EMPA was designed as an exchange programme for master's students in Public Administration. Students enrolled in the programme at their home institutions, and took one semester abroad at a network partner institution. In 1996–1997, the compulsory nature of the semester exchange was abandoned, and kept as an option.

The next important development came with the transition to the Bachelor-Master structure. It was decided to locate the programme at the post-initial (advanced master's) level and change its name.

MEPP is integrated in the Faculty of Social Sciences. Two research institutes are responsible for organising the programme: the KU Leuven Public Governance Institute (IO) and the Institute for Leuven International and European Studies (LINES). The programme is managed by the academic director, supported by the programme coordinator.

During the academic year 2013–2014, 14 students were enrolled in the programme.

Generic quality standard 1 - Targeted Outcome Level

The assessment panel evaluates the targeted outcome level as good.

According to the self-evaluation report, the Master of Science in European Politics and Policies combines the study of the institutions, decision-making and policies of the European Union with an explicit comparative approach analysing convergence and divergence of public sector problems and solutions in different European countries. The **target group** of MEPP are future practitioners in policy, administrative, or consultative functions at the sub-state, state, and international level, as well as future academic researchers.

The mission of MEPP is operationalised in a three-part structure for programme-specific learning outcomes: the 'comparativist', the 'researcher' and the 'political & policy analyst'. As a **comparativist**, the graduate must have the cognitive capacity and analytical skills to comparatively study public sector structures, policymaking and administration with Europe at the sub-state, state and EU level. As **researcher**, the graduate must be able to 'apply the fundamental and comparative research processes and methods of social sciences'. As a **political & policy analyst**, the graduate is able to independently analyse, evaluate and formulate suggestions based on results of scientific research and theoretical insight on policy problems and developments.

The three-part structure has been translated into a set of **18 learning outcomes**. The assessment panel considers these learning outcomes to be at an advanced level, in line with the Flemish Qualification Structure and the discipline-specific learning outcomes. The panel appreciates the fact that in practice MEPP focuses not only on the European Union, but also on cross-national dimensions of European countries and states.

At a national level, the focus of MEPP is **unique** and therefore difficult to compare with the learning goals of other academic programmes in Flanders. As a member of the international Network for European Masters in Public Administration (EMPA) the programme management is able to situate the learning goals in an international perspective. The programme is currently working on its **visibility**: in the self-evaluation report, increasing the number of applicants is mentioned as 'the most important challenge ahead'.

In conclusion, the panel finds that the programme learning outcomes comply with all formal requirements. The learning goals are at an advanced master's level. At a national level, the focus of the programme is unique.

Generic quality standard 2 - Learning Process

The assessment panel evaluates the learning process as good.

The programme counts 60 ECTS and consists of one year. Students follow 6 compulsory courses (together 24 ECTS). 16 ECTS are assigned to elective courses, divided between preferential electives and free electives. Students choose at least 10 credits from the preferential electives. The assessment panel approves of the opportunities offered to students to select among available clusters of preferential and free electives. These include relevant themes and aspects of the EU governance as well as the provision of some orientations to more domain-specific dimensions.

All six compulsory courses are **exclusive** to MEPP students. Students confirmed to the assessment panel that classes have a high degree of interaction. The groups remain small.

The assessment panel finds that there is a good variety of **teaching methods**. Lecturing is only one component of most classes. In several classes, students read materials in advance, enabling more in-depth discussions in class. Moreover, each class involves self-study and assignments that help students assimilate the information presented. In three compulsory courses, presentations are involved. Other teaching methods are simulations, Q&A sessions and seminars. Students visit the European Commission, the European Parliament (Brussels and Strasbourg), the Committee of the Regions, some Representation offices of European regions and the NATO/SHAPE headquarters.

Some students would like an internship to be integrated in the programme. This was also a recommendation made by the former, 2007 assessment panel. MEPP has not followed the suggestion, and the assessment panel supports the programme management in this respect.

The **master's thesis** accounts for 20 ECTS, including a 5-ECTS 'Research Seminar' course. The thesis should not exceed the limit of 15,000 words. The topic of the thesis must be in line with the programme as a whole, or

with one or more courses. Students are offered a list of topics at the start of the academic year during the first class of the 'Research seminar'. They can also propose a different topic to their supervisor.

The 'Research Seminar' focuses on (among other things) different research designs and how to collect and analyse data. Students are expected to work on their master's thesis in parallel to the 'Research Seminar'. Students told the assessment panel that the seminar meets their needs and that they do not need any additional course on methodology. All students also receive individual guidance throughout the entire master's thesis from their supervising lecturer. Students told the assessment panel that the **thesis guidance** is dependent on the supervisor, but overall no complaints have been formulated. According to a 2014 programme survey (KONDOR), 83% of the students were satisfied with the supervision. evaluation of different research designs, then moves to strategies for answering research questions, how to collect data, and how to analyse data evaluation of different research designs, then moves to strategies for answering research questions, how to collect data, and how to analyse data

The assessment panel finds the **intake policy** good. Applicants should have a solid background in institutional developments and political processes in their home country at on the European or international level. They should hold a degree in Political Science, Sociology, Law, Economics or Contemporary European History. Their degree should have been obtained 'cum laude' from an internationally recognised university. The Steering Committee may consider the case of holders of a degree in other fields, either on the grounds of professional experience in policy analysis or policy implementation or based on a complementary study in a relevant field. With the exception of native speakers, all applicants provide evidence of proficiency in the English language.

Admission decisions are based upon evaluation of a complete application including a motivation letter. The programme management aims to recruit 25–30 students every year. On average, 79% of the applicants receive a conditional or positive admission to the programme, and 50% enrol in the programme.

The majority of the student population comprises international graduate students. A minority are already working in the field. Overall the group of students is quite diverse in its prior knowledge, experience, culture and age. Nearly all students consider this diversity in background as a strength

of the programme. The dynamic interaction between foreign and Belgian students is seen as an asset. Sometimes – particularly in non-exclusive classes – students perceive a difference in level, but they do not feel really obstructed by it.

The assessment panel considers the **study counselling** good. At the start of the academic year, a welcome & information session introduces students to the staff, explains the courses, and provides practical information on a range of issues. In addition, students can approach individual teachers to plan, review, improve or reflect on their studies. Further assistance to students is offered by a variety of student support services of the KU Leuven, such as orientation days for international students.

Students who were interviewed by the assessment panel did not signal any problems regarding **workload**. Similarly, according to a programme evaluation in 2013, 93% of all respondents found the study load of the programme acceptable. As from 2014–2015, the programme management communicates the deadlines for all assignments at the start of the academic year. This helps students to spread and plan their workload, and graduate in the foreseen time.

The **teaching staff** consists of 24 members, including lecturers (16) and teaching assistants (8). Given the small student numbers, the assessment panel finds the staff quantity good. The programme management aims to attract specific external academic expertise. Two guest lecturers with professional experience in EU institutions are in the core part of the programme. The students interviewed by the panel stressed the educational quality of their teachers. Academically too, the staff are of a high standard, and integrate their own research in the courses. The teaching staff can make use of university-wide training sessions, but the self-evaluation report does not mention the participation rate. It is stressed however that the programme management and faculty plan to keep working on didactical training.

MEPP can utilise the entire **educational infrastructure** (including library) of the Faculty of Social Sciences and the university. The assessment panel considers all facilities to be good and up-to-date. In AGORA, a nearby learning centre, students have ample opportunity for self-study.

During the second semester, students can stay at KU Leuven or attend courses at one of the EMPA **partner universities**. EMPA provides students

with an opportunity to specialise during one semester in the area of the expertise of the host university. The assessment panel has studied the list of partner universities and notes that they are all of a very high standard. To encourage more students to participate in the exchange programme, MEPP reimburses the travel costs of each student. For the exchange students, an equivalent study programme is designed, which has to be approved by both the steering committee and the hosting university. MEPP also accepts exchange students coming from the partner universities every year. On average about 5 MEPP students a year go to a partner university.

Since 2014–2015, MEPP students have been able to extend their study with a second year spent in South Korea at one of the partner universities and a Summer School in Paris, in the framework of the EU GLIMPSE project. MEPP aims to send out its first students to South Korea in 2015–2016.

In 2007, following the previous assessment report, the MEPP team took several initiatives to **measure the quality and study time** of the programme. Feedback was given at meetings and led to adjustments of compulsory courses. Extracurricular activities were included in the compulsory programme. The 'Permanent Educational Committee' (POC), under the presidency of the programme director, is the immediate **quality supervisor** of the programme. The POC meets monthly to monitor the programmes offered in Political Sciences, in terms of teaching methods, courses and points raised by students. In addition, before the start of the academic year, all lecturers meet to prepare for the upcoming year and the issues that lie ahead. As well as the POC, the Steering Committee includes a student and alumni representative. This committee deals with the detailed programming and discusses challenges ahead. The decisions of the Steering Committee are brought into the formal decision-making process of the POC, faculty and university.

At faculty and university level, regular student surveys are organised, such as a biennial online teaching evaluation (regarding individual courses) and KONDOR, a general evaluation of the programme. The KONDOR survey of 2013 has been used to support the self-evaluation.

The former assessment panel recommended closer **involvement of the professional field and alumni** in the programme development. The self-evaluation report mentions that the programme management 'will also actively invite alumni to extracurricular activities and try to connect with them through social media'. From 2014–2015 onward, the student

representative from the previous academic year will serve as alumni representative for the next year.

In conclusion, the panel is convinced that the teaching process makes it possible for the students to achieve the learning outcomes. The assessment panel is satisfied with the intake policy, as well as the fact that all compulsory courses are exclusive to MEPP students. Classes have a high degree of interaction and a good variety of teaching methods. The panel is also impressed with the staff quality, the study counselling and educational infrastructure.

Generic quality standard 3 - Outcome Level Achieved

The assessment panel evaluates the outcome level achieved as good.

The assessment panel appreciates the variety of **evaluation methods**. The majority of the evaluation forms in the courses entail individual or group papers. Most of these papers are followed by presentations. For 9 courses an exam is used (5 written and 4 oral exams). Most courses include an element of continuous assessment, although the weight of this varies with the content and teaching strategy of courses. In line with the educational objectives of the programme, there is also a performance assessment, which involves methods such as case studies, group work, written tasks and oral presentations.

According to the self-evaluation report, the **assessment policy** of MEPP is 'still in development'. The POC (Educational Commission) carries responsibility – in a retroactive way – for controlling the quality of the assessment of students. The role of the POC is therefore predominantly evaluative. The faculty is developing an educational framework for valid assessment, focussing on correction keys for all courses. Lecturers inform the students at the beginning of each course about the expectations and the actual organisation of the evaluation. This information is also included in the ECTS sheets.

Up to five days after the publication of examination results, students are entitled to **feedback** from the lecturer, individually or as a group. Apart from this, during several courses with continuous evaluation, question-and-answer sessions are provided. This provides students with the opportunity to receive feedback on the choices they have made during their group

work. However, some students signalled to the assessment panel that this kind of feedback is too late for them, and that they would like (formative) feedback in the process in itself. Introducing more timely feedback was already a recommendation by the previous, 2007 assessment panel.

The **master's thesis** has to be orally defended. Evaluation criteria have been established by the Faculty and communicated to students via the 'Research Seminar'. The panel appreciates the fact that a standardised assessment form is available. According to the self-evaluation report, students have to produce a master's thesis that has the potential to become a quality article in a professional journal. Prior to the site visit, the assessment panel read a selection of 10 master's theses. Overall the panel finds the quality satisfactory, and consistent with the grades awarded. The topics are interesting and relevant, and the theses reveal good knowledge of written English. However, the panel signals that hardly any of the selected theses would qualify for publication in a professional journal. This should be a point of interest to the programme management.

An information session both on how to obtain an internship as well as on how to proceed with searching for jobs is organised annually. According to the self-evaluation report, most graduates find **employment** in the European public sector or related fields. The majority of them are working either in the public sector of their home country, or at the European institutions. They have specialist, advisory or coordinating roles in a variety of domains. Every year a number of graduates (2-3 on average) also proceed into research and start doctoral studies or short-term research projects.

The alumni that were interviewed by the assessment panel signalled that the programme significantly enhanced their **professional competences** ('We learned how to approach people in international institutions'). They declared that their current jobs are closely in line with what they studied, and that MEPP was the 'facilitating degree' in obtaining their appointment.

The average completion rate is 91%. For most students, the length of study is one year. Some students exceed this time, mostly due to postponing the thesis. There are only a few part-time students combining their study with a professional activity. For these students the length of study is two to three years. Only a small number of students (7% on average) leave the programme without a diploma. The programme management explains the high **diploma output** with reference to the strict entry criteria (see GQS 2).

In conclusion, the assessment panel finds that the learning outcomes are achieved. The assessment policy is still in development, but there is a good variety of evaluation methods. Introducing more timely feedback is an issue for some students. The master's theses have interesting and relevant topics, but are rarely of the required standard for publication in a professional journal. The programme significantly enhances the professional competences of the students. Most graduates find employment in the European public sector or related fields and have specialist, advisory or coordinating roles. The diploma output is high.

Final judgement of the assessment panel

Generic quality standard 1 – Targeted Outcome Level	G
Generic quality standard 2 – Learning Process	G
Generic quality standard 3 – Outcome Level Achieved	G

As generic quality standard 1 is evaluated as good, generic quality standard 2 is evaluated as good, and generic quality standard 3 is evaluated as good, according to the decision rules, the final judgement of the assessment panel on the Master of Science in European Politics and Policies is good.

Summary of the recommendations for further improvement of the study programme

Generic Quality Standard 3 – Outcome Level Achieved

- Introduce more timely feedback to students.
- Ensure that more master's theses would qualify for publication in a professional journal.

UNIVERSITEIT GENT

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen en Master EU-Studies

SAMENVATTING

Bachelor Politieke Wetenschappen Universiteit Gent

Op 20–22 mei 2015 werd de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wil studenten kennis en inzicht laten ontwikkelen over het functioneren van het politieke systeem. Daarbij staan de vigerende instellingen, actoren en instrumenten in de verschillende componenten van dat systeem centraal, alsook hoe deze elkaar beïnvloeden in processen van besluitvorming en beleidsvoering. Daarnaast besteedt de opleiding ruime aandacht aan de interactie tussen het politieke systeem en de bredere maatschappelijke structuren en agenten waarin dit wordt gevat. Eveneens hecht de opleiding veel belang aan de maatschappelijke relevantie van de ontwikkelde kennis en het inzicht in de werking van het politieke systeem en het eigen politieke-wetenschappelijk onderzoek.

Programma

De opleiding omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. Het eerste jaar kent alleen inleidende plichtvakken. Studenten zitten hiervoor in grote auditoria samen met studentengroepen uit diverse andere opleidingen. Ook het tweede bachelorjaar, waarin studenten een minor volgen, is relatief breed.

In het derde bachelorjaar treedt een duidelijke verdieping op. Studenten kiezen hier tussen de major Nationale Politiek (inclusief verplichte stage) en de major Europese en Wereldpolitiek (inclusief onderzoekspaper). De onderzoekspaper kan gezien worden als een voorbereiding op de masterproef. De stage is begroot op 150 uur en gebeurt in het eerste semester. Het aandeel hoorcolleges ligt in de derde bachelor beduidend lager.

Beoordeling en toetsing

In de eerste bachelor gebeurt de evaluatie vooral op basis van schriftelijke examens. In vele gevallen gaat het om examens met meerkeuzevragen. In de tweede en derde bachelor wordt de diversiteit aan toetsvormen groter, met vooral een groter aandeel voor mondelinge examens en werkstukken.

Voor vakken in de eerste bachelor worden in samenwerking met het Monitoraat proefexamens georganiseerd, gevolgd door collectieve feedbacksessies. Na elk examen zijn lesgevers tout court beschikbaar voor individuele feedback. In het kader van diverse vakken wordt ook collectieve feedback georganiseerd, waarin wordt stilgestaan bij veelgemaakte fouten en problemen.

Begeleiding en ondersteuning

Het Monitoraat staat in voor de begeleiding van de studenten, en in het bijzonder de eerstejaarsstudenten. In thematische sessies wordt, doorgaans in kleine groepen, ingegaan op een juiste studieaanpak. Deelname hieraan is facultatief.

Na de eerste bachelor wordt de begeleiding grotendeels overgenomen door lesgevers en hun medewerkers. De procesmatige aspecten van het studeren, zoals het studietraject, de studievoortgang en de samenstelling van het studieprogramma, worden opgevolgd door een facultaire trajectbegeleider.

De lessen gaan verspreid over de hele stad door wat niet altijd praktisch is. Studenten worden wel goed geïnformeerd over de locatie van lessen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Van alle studenten die een diploma behaalden in 2012–2013 deed 47% dit in drie jaar of minder. Iets meer dan 37% deed er vier jaar over, en 16% meer dan vier jaar.

De bachelor is in de eerste plaats gericht op doorstroom naar een masteropleiding.

SAMENVATTING

Master Politieke Wetenschappen

Universiteit Gent

Op 20–22 mei 2015 werd de masteropleiding Politieke Wetenschappen van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wil studenten kennis en inzicht laten ontwikkelen over het functioneren van het politieke systeem. Daarbij staan de vigerende instellingen, actoren en instrumenten in de verschillende componenten van dat systeem centraal, alsook hoe deze elkaar beïnvloeden in processen van besluitvorming en beleidsvoering. Daarnaast besteedt de opleiding ruime aandacht aan de interactie tussen het politieke systeem en de bredere maatschappelijke structuren en agenten waarin dit wordt gevat. Eveneens hecht de opleiding veel belang aan de maatschappelijke relevantie van de ontwikkelde kennis en het inzicht in de werking van het politieke systeem en het eigen politieke-wetenschappelijk onderzoek.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen de vakken 'Buitenlands Beleid in België' en 'Besluitvorming in de Europese Unie'. Daarnaast kiezen ze voor de afstudeerrichting Nationale Politiek of Internationale Politiek. Een masterproef bekroont de opleiding.

Het aantal hoorcolleges is beperkt. Integratieseminaries zijn de meest voorkomende werkvorm. Daarnaast nemen ook groeps- en zelfstandig werk een zekere ruimte in.

Beoordeling en toetsing

Evaluatie gebeurt vooral via werkstukken en mondelinge examens. Ook peer evaluatie, waarbij studenten elkaar in groepsdiscussies en/of volgens een bepaald format evalueren, komt aan bod. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Na elk examen zijn lesgevers beschikbaar voor individuele feedback. In het kader van diverse vakken wordt ook collectieve feedback georganiseerd, waarin wordt stilgestaan bij veelgemaakte fouten en problemen.

Begeleiding en ondersteuning

De procesmatige aspecten van het studeren, zoals het studietraject, de studievoortgang en de samenstelling van het studieprogramma, worden opgevolgd door een facultaire trajectbegeleider.

De lessen gaan verspreid over de hele stad door wat niet altijd praktisch is. Studenten worden wel goed geïnformeerd over de locatie van lessen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Van de studenten die hun masterdiploma behaalden in 2012–2013 deed iets minder dan 64% dat binnen de voorziene duur van één jaar. Iets minder dan 21% deed er twee jaar over, de resterende 15% langer.

Bijna de helft van de afgestudeerden komt terecht bij de overheid, in zeer diverse functies. Daarnaast werken sommigen als medewerker bij een partij, parlement of kabinet. Onderwijs en onderzoek vormt een tweede belangrijke sector. Een kleinere groep afgestudeerden is werkzaam in de financiële sector.

SAMENVATTING

Master EU-Studies

Universiteit Gent

Op 20–22 mei 2015 werd de masteropleiding EU-Studies van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding wil studenten kennis en inzicht laten ontwikkelen over het functioneren van het politieke systeem. Daarbij staan de vigerende instellingen, actoren en instrumenten in de verschillende componenten van dat systeem centraal, alsook hoe deze elkaar beïnvloeden in processen van besluitvorming en beleidsvoering. Daarnaast besteedt de opleiding ruime aandacht aan de interactie tussen het politieke systeem en de bredere maatschappelijke structuren en agenten waarin dit wordt gevat. Eveneens hecht de opleiding veel belang aan de maatschappelijke relevantie van de ontwikkelde kennis en het inzicht in de werking van het politieke systeem en het eigen politieke-wetenschappelijk onderzoek.

De leerresultaten voor EU-Studies focussen bijna exclusief naar de werking en instellingen van de Europese Unie.

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen zes verplichte vakken. Ze kiezen één major uit een aanbod van vijf: 'Gespecialiseerde EU-vraagstukken', 'Nationale Politiek', 'Internationale Politiek', 'Stage' en 'Internationale Uitwisseling (Erasmus)'. Een masterproef bekroont de opleiding.

Het hoorcollege is de voornaamste werkvorm, maar daarnaast is vooral het integratieseminarie sterk aanwezig. De stage gebeurt voornamelijk bij Europese instellingen, belangengroepen, bedrijven of overheden die in hun activiteiten met de EU-politiek te maken krijgen. Ieder jaar zijn er ook een handvol studenten die een internationale stage lopen.

Studenten maken excursies naar de Europawijk in Brussel, de Gentse haven en een Directoraat-Generaal van de Europese Commissie in. Daarnaast is

er een jaarlijkse trip naar Luxemburg en Straatsburg, waarbij studenten met Europese rechters en parlementsleden in contact komen.

Beoordeling en toetsing

Evaluatie gebeurt vooral via werkstukken en mondelinge examens. Ook peer evaluatie, waarbij studenten elkaar in groepsdiscussies en/of volgens een bepaald format evalueren, komt aan bod. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Na elk examen zijn lesgevers beschikbaar voor individuele feedback. In het kader van diverse vakken wordt ook collectieve feedback georganiseerd, waarin wordt stilgestaan bij veelgemaakte fouten en problemen.

Begeleiding en ondersteuning

De procesmatige aspecten van het studeren, zoals het studietraject, de studievoortgang en de samenstelling van het studieprogramma, worden opgevolgd door een facultaire trajectbegeleider.

De lessen gaan verspreid over de hele stad door wat niet altijd praktisch is. Studenten worden wel goed geïnformeerd over de locatie van lessen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Van de studenten die hun masterdiploma behaalden in 2012–2013 deed iets minder dan 56% dit binnen de voorziene duur van één jaar. Iets meer dan 34% deed er twee jaar over, de resterende 10% langer.

Bijna de helft van de afgestudeerden komt terecht bij de overheid, in zeer diverse functies. Daarnaast werken sommigen als medewerker bij een partij, parlement of kabinet. Onderwijs en onderzoek vormt een tweede belangrijke sector. Een kleinere groep afgestudeerden is werkzaam in de financiële sector.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor en Master Politieke Wetenschappen en Master EU-Studies Universiteit Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleidingen bachelor en master Politieke Wetenschappen en master EU-Studies aan de Universiteit Gent (hierna UGent genoemd). De visitatiecommissie bezocht deze opleidingen van 20 tot 22 mei 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleidingen aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoorde-

lijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidingsspecifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Organisatorische inbedding van de opleidingen

De gevisiteerde opleidingen maken deel uit van de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen. Deze faculteit telt vier opleidingscommissies: één facultaire en drie opleidingsspecifieke. In 1998 werd aan de faculteit aan Kwaliteitscel Onderwijs opgericht die de functies en taken van de opleidingscommissies begeleidt.

De bachelor Politieke Wetenschappen zag het levenslicht naar aanleiding van de BaMa-hervorming in 2004–2005. De beide masteropleidingen werden ingevoerd in het academiejaar 2007–2008.

In het academiejaar 2013–2014 waren 359 studenten ingeschreven in de bachelor, 175 in de master Politieke Wetenschappen en 106 in de master EU-Studies.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor de bachelor Politieke Wetenschappen als excellent, voor de master Politieke Wetenschappen als goed, voor de master EU-Studies als goed.

Volgens het zelfevaluatierapport willen de opleidingen studenten in eerste instantie kennis en inzicht laten ontwikkelen over het functioneren van het politieke systeem. Daarbij staan de vigerende **instellingen, actoren en instrumenten** in de verschillende componenten van dat systeem centraal, alsook hoe deze elkaar beïnvloeden in processen van besluitvorming en beleidsvoering. Daarnaast besteden de opleidingen ook ruime aandacht aan de interactie tussen het politieke systeem en de bredere maatschappelijke structuren en agenten waarin dit wordt gevat. Eveneens hechten de opleidingen veel belang aan de **maatschappelijke relevantie** van de ontwikkelde kennis en het inzicht in de werking van het politieke systeem en het eigen politieke-wetenschappelijk onderzoek.

Deze uitgangspunten zijn uitgewerkt in 17 (voor de bachelor Politieke Wetenschappen), 19 (voor de master Politieke Wetenschappen) en 21 (voor de master EU-studies) concrete **leerresultaten**, op hun beurt telkens gegroepeerd in vijf competentiegebieden ('competentie in de politieke en aanverwante wetenschappen', 'wetenschappelijke competentie', 'intellectuele competentie', 'competentie in samenwerken en communiceren', 'maatschappelijke competentie').

Opmerkelijk is dat voor elke opleiding een leerresultaat bestaat dat focust op de historische context of het duiden van hedendaagse ontwikkelingen vanuit hun historische dimensie. Afgestudeerde bachelors moeten onder meer 'kennis hebben van en inzicht in de belangrijkste concepten, theorieën en benaderingen' van de politieke wetenschappen. Ze moeten een geïntegreerd onderzoeksvoorstel kunnen formuleren en een aanzet tot antwoord geven. Van afgestudeerde masters Politieke Wetenschappen wordt een 'gevorderd inzicht' in recente politicologische theorievorming en capita selecta van de nationale of internationale politiek verwacht. Zij moeten – net als de afgestudeerden van EU-Studies – 'zelfstandig voor een onderzoeksvraag passende designs en methoden' kunnen toepassen. De leerresultaten voor EU-Studies focussen bijna exclusief naar de werking en instellingen van de Europese Unie.

De opleidingsspecifieke doelstellingen van alle opleidingen passen binnen de eisen van het Vlaamse Kwalificatieraamwerk en komen

overeen met het Domeinspecifieke Leerresultatenkader. De uitwerking in leerresultaten en competentiegebieden vindt de commissie zowel systematisch en duidelijk als verantwoord, aansprekend en uitdagend. De opleidingsverantwoordelijken tonen aan te beschikken over een **eigen visie op onderwijs**, benutten de sterke punten uit de vroegere eindtermen, bouwen voort op de expertise in de vakgroepen en onderzoekscentra. De opleidingsverantwoordelijken en andere betrokkenen hebben hiermee bijzonder degelijk werk geleverd, dat in internationaal opzicht als 'best practice' mag gelden. Als enige aandachtspunt stipt de commissie aan dat, gegeven de eigenstandigheid van de masteropleidingen, het onderscheid met de bachelor (nog) duidelijker tot uiting kan komen in de leerresultaten.

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat zowel lesgevers, studenten als alumni de **identiteit** van de verschillende opleidingen duidelijk herkennen. De maatschappelijke relevantie, het inhaken op de actualiteit en de historische inbedding zijn hierbij steeds weerkerende elementen. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt niet dat de opleidingen hun profiel nationaal of internationaal gebenchmarkt hebben. Wel noemt de master EU-Studies zich uniek qua profiel, omdat ze als enige in Vlaanderen een initiële master in dit domein aanbiedt.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleidingen aan alle formele vereisten voldoen. De uitwerking in leerresultaten en competentiegebieden is indrukwekkend en getuigt van een bijzonder sterke visie op onderwijs. Alleen kan het onderscheid van de masteropleidingen met de bachelor nog wat duidelijker tot uiting komen. Als initiële master neemt EU-Studies een unieke plaats in Vlaanderen in.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor de bachelor Politieke Wetenschappen als goed, voor de master Politieke Wetenschappen als goed, voor de master EU-Studies als goed.

BACHELOR POLITIEKE WETENSCHAPPEN

De **bacheloropleiding** omvat 180 studiepunten en duurt in principe drie jaar. Het eerste jaar kent alleen inleidende plichtvakken. In het tweede jaar volgen alle studenten het 'Werkcollege Politieke Wetenschappen', het vak 'Economie' en 'Inleiding tot Kwalitatieve Onderzoekstechnieken'. Daarnaast kiezen ze 5 vakken uit een lijst van 6, alsook één minor uit

een lijst van 9. Elke minor bevat een lijst van 2 tot 6 vakken, waaruit er 2 gekozen worden. In het derde jaar volgen de studenten 4 verplichte vakken en kiezen ze een major 'Nationale Politiek' (inclusief stage) dan wel 'Europese & Wereldpolitiek' (inclusief onderzoekspaper).

De commissie kan zich vinden in de uitwerking in leerlijnen en vakken van de bacheloropleiding. Dat het **eerste bachelorjaar breed** is wordt door vele studenten als een pluspunt aangehaald. Ze vinden het goed dat ze van alles kunnen 'proeven'. Ook het tweede bachelorjaar is relatief breed, met vooral in de minor nog steeds inleidende (toegeleverde) vakken. Studenten erkennen dit evenwel als een bewuste keuze van de opleiding, waar ze geen inhoudelijke bezwaren tegen hebben. De commissie respecteert deze programmatorische keuze, maar vraagt toch blijvend te bewaken dat er voldoende focus blijft. Overigens werd door studenten wel beklemtoond dat in het derde bachelorjaar een duidelijke verdieping optreedt.

Voor bijna alle eerstejaarsvakken zitten de studenten in grote auditoria samen met studentengroepen uit diverse andere opleidingen. Dit komt de cohesie (inclusief politiekwetenschappelijke focus) noch de interactie erg ten goede. Vooral de groeps grootte bij 'Statistiek' vinden de studenten bovenmatig. De commissie stelde vast dat de opleidingsverantwoordelijken het aspect van de **groeps grootte** zelf als een aandachtspunt zien. Zo worden er extra sessies voor 'Statistiek' georganiseerd en is een eerstejaarsvak 'Actuele Politieke Problemen' geïntroduceerd dat alleen voor studenten Politieke Wetenschappen bestemd is (en zich expliciet op discussie en interactie richt). Dit vak wordt zeer positief onthaald door de studenten. Zelf beschouwt de commissie de introductie van livestreaming als een mogelijk alternatief voor overvolle aula's. Tijdens de visitatie is gebleken dat de meeste studenten daarvoor open staan, maar dat de opleidingsverantwoordelijken er 'niet blind in willen meestappen'. Overigens gaven studenten aan dat in de derde bachelor de groepen gevoelig kleiner worden en een goede interactie (zowel onderling als met de docent) mogelijk maken. Het aandeel hoorcolleges ligt in de derde bachelor ook beduidend lager (in de major Nationale Politiek zelfs maar 26% van de werkvormen).

In het tweede semester van de derde bachelor geeft het vak 'Politiek-wetenschappelijke Methodes' de studenten een inleiding (15 uur) tot kwalitatieve en kwantitatieve **onderzoeksmethodes**. Daarop kiezen studenten een module (45 uur) waarbij concrete onderzoeksmethodes en -instrumenten worden ingeoefend. Hierbij geldt dat studenten óf

kwalitatieve óf kwantitatieve methoden inoefenen, maar niet beide. Alumni signaleren dat deze verplichte keuze erg bepalend is voor de te gebruiken methodiek in de masterproef. Enkelen betreuren de kwantitatieve module niet gevolgd te hebben, want ‘je kan hierna nog moeilijk switchen’. De commissie beveelt aan dat, in plaats van studenten te laten kiezen, het hele spectrum aan onderzoeksmethoden (dus inclusief kwantitatieve methoden) in het bachelorprogramma aan bod moet komen

Studenten die opteren voor de major Europese & Wereldpolitiek schrijven als sluitstuk van hun bacheloropleiding een **onderzoekspaper**. Hierin werken ze, vertrekkend vanuit een literatuurstudie, een onderzoeksvraag uit in relatie tot het academische debat rond een bepaalde thematiek. De begeleiding gebeurt door een promotor, waarbij de meeste promotoren hun studenten in kleine groepjes opvolgen en laten reflecteren over elkaars vooruitgang. Volgens het zelfevaluatierapport is de Onderzoekspaper in zekere zin een ‘voorbereiding op de masterproef’. Hoewel dat niet verplicht is, zullen de meeste masterstudenten het onderzoek uit hun onderzoekspaper verder uitwerken in hun masterproef.

De commissie waardeert dat de afstudeerrichting Nationale Politiek een (verplichte) **stage** ter waarde van 15 studiepunten omvat. Ze heeft vastgesteld dat studenten dit als een uitstekend leermoment beschouwen, waarin ze zich op basis van eigen interesses en zelfgekozen contexten (bijvoorbeeld ministeriële kabinetten, politieke partijen, belangen- of middenveldorganisaties) kunnen ontplooien. De stage wordt gespreid over de duur van het hele academiejaar, maar het stagelopen zelf (begroot op 150 uur) gebeurt in het eerste semester. Aan de stage wordt een paper gekoppeld waarin de student met de stage verbonden onderzoeksvragen moet beantwoorden. Er is een stagereglement met bepalingen op het vlak van toelatingsvoorwaarden, projectvoorstel, begeleiding, gedragscode, logboek en evaluatieformulier en eindbeoordeling. Tijdens het bezoek van de commissie vielen geen negatieve opmerkingen over de organisatie van de stage op te tekenen. De stage wordt wel als een grote tijdsinvestering beschreven.

Een diploma van het secundair onderwijs geeft toegang tot de bacheloropleiding. Volgens het zelfevaluatierapport stabiliseert de instroom van generatiestudenten tijdens de laatste jaren. Het eerste bachelorjaar kent wel een laag slaagcijfer in combinatie met (of veroorzaakt door) een relatief grote groep **uitvallers**. De opleidingsverantwoordelijken wensen potentiële studenten een adequater beeld te geven van waarvoor

politieke wetenschappen staat. Tot hiertoe werden al open lessen, sit-ins en try-outs aangeboden voor middelbare scholieren. Om die inspanning op te drijven is recent een communicatiecommissie in het leven geroepen. Op het moment van visitatie konden daar nog geen resultaten van bekend gemaakt worden.

MASTER POLITIEKE WETENSCHAPPEN

De **masteropleiding Politieke Wetenschappen** omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen de vakken 'Buitenlands Beleid in België' en 'Besluitvorming in de Europese Unie', beide 6 studiepunten. Daarnaast kiezen ze voor de afstudeerrichting 'Nationale Politiek' of 'Internationale Politiek'. Binnen 'Nationale Politiek' volgen studenten 4 verplichte vakken en één keuzevak. Binnen 'Internationale Politiek' moet gekozen worden tussen een major 'Internationale Diplomatie & Global Governance' en een major 'Globale Zuiden'. Elke major bestaat uit een pakket gespecialiseerde vakken waar studenten er drie uit selecteren. Een masterproef van 17 studiepunten bekroont de opleiding. Hieraan is ook een verplicht 'Werkcollege Masterproef' van 3 studiepunten gekoppeld.

Alumni met wie de commissie sprak prezen **Nationale Politiek** als een 'brede' afstudeerrichting, die inhoudelijk 'niet onder de kerktoren' blijft maar ook comparatief ingesteld is. De commissie onderschrijft deze waardering, al vindt ze de naamgeving enigszins verwarrend. Het studentenaantal in deze afstudeerrichting ligt overigens beduidend lager dan bij Internationale Politiek.¹ Dat wordt door de studenten zelf niet als nadelig gezien: er zijn hier veel (in de praktijk benutte) mogelijkheden naar werkvormen en begeleiding. Het feit dat deze afstudeerrichting maar één keuzevak aanbiedt is voor sommige studenten te beperkt. Sommige studenten missen het aspect Franse taalvaardigheid – niet onbelangrijk binnen de nationale Belgische politiek – in het programma.

In de afstudeerrichting **Internationale Politiek** hebben studenten meer mogelijkheid tot het leggen van eigen accenten. Ondanks de grotere keuzemogelijkheid, benadrukten alumni aan de commissie, sluiten de vakken goed bij elkaar aan. Wel kunnen vragen worden gesteld bij de afbakening van de major Internationale Diplomatie & Global Governance, vermits slechts één vak rechtstreeks betrekking heeft op diplomatie.

1 10% à 20% van de studenten kiest voor de afstudeerrichting Nationale Politiek, 80% à 90% kiest voor de afstudeerrichting Internationale Politiek.

Hoewel er een onderwerpenlijst bestaat krijgen studenten veel vrijheid in de keuze van het thema van hun **masterproef**. Zoals hoger aangehaald, schrijven veel studenten hun masterproef in het verlengde van hun onderzoekspaper in de bachelor (indien ze de major Europese & Wereldpolitiek gevolgd hebben).

In het **Werkcollege Masterproef** worden studenten doorheen het schrijfproces stapsgewijs in kleine groepen (per promotor) opgevolgd en commentariëren ze elkaars vooruitgang. De precieze invulling van dit Werkcollege wordt per onderzoeksgebied en promotor vastgelegd. Studenten met wie de commissie sprak vonden de sessies van het Werkcollege een 'waardevolle ervaring'. De succesgraad hangt weliswaar ook af van de samenstelling van de groepen. Dat sommige studenten nog niet ver genoeg gevorderd zijn in hun thesiswerk kan andere frustreren. Een aantal studenten blijkt het Werkcollege eerder als een tussentijdse deadline op te vatten dan als een mogelijkheid tot reflectie. De peer review werkt dan niet goed en minder goede studenten kunnen niet 'opgetild' worden. De opleidingsverantwoordelijken zijn zich bewust van dit probleem. De commissie beveelt aan het Werkcollege in een vroeger stadium te programmeren.

Het Werkcollege Masterproef heeft niet als bedoeling studenten methodologisch voor te bereiden. Er wordt vanuit gegaan dat de inleiding in/tot de verschillende onderzoeksmethoden in de bachelor (of het schakeljaar) heeft plaatsgevonden. Studenten die alsnog het gevoel hebben methodologisch niet voldoende gevormd te zijn, wordt aangeraden sessies bij te wonen van het opleidingsonderdeel 'Onderzoeksseminarie in de EU Studies', doch dit is geen verplichting en er wordt weinig gebruik van gemaakt. De commissie beveelt aan toch een kleine ruimte aan het begin van het Werkcollege vrij te maken om een overzicht te geven van toe te passen methoden van onderzoek.

Het zelfevaluatie rapport vermeldt een groot verschil tussen de twee afstudeerrichtingen wat de **begeleiding van de masterproef** betreft: bij Nationale Politiek zijn er gemiddeld 5,2 studenten per promotor, terwijl dat bij Internationale Politiek bijna het dubbele bedraagt. De commissie vindt een evenwichtiger verdeling wenselijk. Uit een evaluatie van de masterproef in 2011 (met 102 respondenten) bleek een algemene appreciatie van de begeleiding. De informatievoorziening werd door negen op tien of meer van de studenten als duidelijk ervaren. De reglementaire bepalingen werden door vrijwel iedereen geraadpleegd en als voldoende

duidelijk ervaren. De meeste studenten hadden meermaals contact met de als (heel) toegankelijk ervaren promotor. Ook in het gesprek van de visitatiecommissie met masterstudenten werd de goede begeleiding van de masterproef als een sterk punt aangehaald.

De commissie is tevreden over de variatie aan **werkvormen** in de master Politieke Wetenschappen. Het aantal hoorcolleges is teruggedrongen. Integratieseminaries zijn de meest voorkomende werkvorm. Daarnaast nemen ook groeps- en zelfstandig werk een zekere ruimte in. In het keuzevak 'Diplomatiek Recht & Multilaterale Onderhandelingstechnieken' (afstudeerrichting Internationale Politiek) oefenen studenten door middel van simulaties. 'Politiek & Media' (afstudeerrichting Nationale Politiek) maakt gebruik van micro teaching waarbij studenten cases toelichten en in debat gaan met gastsprekers.

De commissie heeft geen ernstige studiebelemmerende factoren kunnen detecteren. Opmerkelijk is wel dat een aantal masterstudenten – met name van de afstudeerrichting Nationale Politiek – hun **werkdruk** als minder hoog dan in de bachelor ervaart. Volgens het zelfevaluatierapport wijzen studentenevaluaties en focusgroepgesprekken 'niet op onredelijk zware vakken'. De alumni met wie de commissie sprak bevestigden dit beeld, en stelden zelfs dat sommige mastervakken best nog uitdagender kunnen gemaakt worden.

MASTER EU-STUDIES

De **masteropleiding EU-Studies** omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen zes verplichte opleidingsonderdelen. Ze kiezen één major uit een aanbod van vijf: 'Gespecialiseerde EU-vraagstukken', 'Nationale Politiek', 'Internationale Politiek' (in elke van deze majors selecteren studenten twee vakken uit een lijst van diverse mogelijkheden), 'Stage' en 'Internationale Uitwisseling (Erasmus)'. Een masterproef van 17 studiepunten bekroont de opleiding. Hieraan is ook een verplicht 'Werkcollege Masterproef' van 3 studiepunten gekoppeld.

Studenten krijgen in het begin van het jaar een infosessie over de verschillende **majors**. Lesgevers van keuzevakken uit het tweede semester geven hierbij toelichting over hun vak, zodat studenten met kennis van zaken een keuze kunnen maken. Volgens het zelfevaluatierapport kiest het grootste deel (meer dan de helft) van de studenten voor de major Gespecialiseerde EU-Vraagstukken. Zeer weinig studenten volgen de major 'Nationale Politiek'. Vermits nagenoeg alle leerresultaten van deze

opleiding (zie GKW 1) verwijzen naar de instellingen en werking van de Europese Unie, kan de commissie de rationale van een major 'Nationale Politiek' niet goed duiden.

De commissie is tevreden over het niveau van de colleges en waardeert de kleinschaligheid van het onderwijs alsmede het saamhorigheidsgevoel onder de studenten. In haar gesprek met de studenten bleek grote tevredenheid over het programma. Hooguit viel de opmerking dat 'reeds gekende theorieën' soms wat veel herhaald worden (maar dat is afhankelijk van ieders vooropleiding). De commissie heeft geen ernstige studiebelemmerende factoren kunnen detecteren. De werkdruk wordt ook niet als te laag bestempeld.

De commissie is eveneens tevreden over de variatie aan **werkvormen** in het EU-Studies programma. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat het hoorcollege (nipt) de belangrijkste werkvorm in de opleiding blijft. Daarnaast is vooral het integratieseminarie sterk aanwezig. Het door iedereen te volgen 'Actuele Vraagstukken van de Europese Unie-Politiek' is een uitgesproken integratievak: studenten werken in kleine groepen rond een actueel thema, nemen deel aan een rollenspel, gaan in debat met beleidsmakers en presenteren hun schrijfpdracht aan collega-studenten.

Jaarlijks loopt meestal (ruim) een kwart van de studenten **stage**, waaraan 9 studiepunten verbonden zijn. Dit gebeurt voornamelijk bij Europese instellingen (Commissie, Parlement, Raad, adviesorganen), belangengroepen, bedrijven of overheden die in hun activiteiten met de EU-politiek te maken krijgen. Ieder jaar zijn er ook een handvol studenten die een internationale stage lopen, bijvoorbeeld bij een internationale organisatie, bij een ambassade of een vertegenwoordiging van de Europese Unie in het buitenland. De visitatiecommissie is van mening dat een stage in een eenjarig masterprogramma inherent moeilijkheden oproept in termen van inpasbaarheid. Ze heeft evenwel vastgesteld dat studenten de stagemogelijkheid ten zeerste waarderen en dat het voor veel studenten zelfs de hoofdreden is om de opleiding te volgen. De commissie vraagt blijvende aandacht voor de facilitering van de stage. Tijdens de visitatie bleek bijvoorbeeld dat niet iedereen even gemakkelijk een stageplaats vindt.

Studenten maken **excursies** naar de Europawijk in Brussel, de Gentse haven (in het kader van 'Europees Extern Beleid') en een Directoraat-Generaal van de Europese Commissie in Brussel (binnen 'Actuele Vraagstukken

van de Europese Unie-Politiek'). Daarnaast is er een jaarlijkse trip naar Luxemburg en Straatsburg, waarbij studenten met Europese rechters en parlementsleden in contact komen. Vooral de Straatsburgreis, zo bleek uit de gesprekken van de commissie, wordt door de studenten hogelijk gewaardeerd als een initiatie in de praktijk.

De procedures bij de **masterproef** zijn identiek aan die van de master Politieke Wetenschappen (zie *supra*). Ook hier kunnen studenten sessies bijwonen van het opleidingsonderdeel 'Onderzoeksseminarie in de EU Studies'. Uit het gesprek met de commissie bleek dat studenten EU-Studies tevreden zijn over het Werkcollege bij de masterproef, al viel ook hier de opmerking dat de sessies te laat in het jaar starten. Over de thesisbegeleiding op zich – inclusief feedback – zijn de (oud-)studenten EU-Studies uitermate tevreden.

Wat de beide masterprogramma's betreft, wil de commissie ten slotte aanbevelen een reflectie te houden over de **overzichtelijkheid van de verschillende majors en afstudeerrichtingen**. Zoals in de rapportage her en der aangestipt, kan de commissie zich niet altijd vinden in de logica en/of rationale van de gemaakte indelingen. Ze vraagt de programmaleiding keuzes te maken om het geheel meer helder en doordacht te maken.

OPLEIDINGSOVERSCHRIJDENDE ASPECTEN

Het vorige visitatierapport stelde in 2007 dat de **onderwijsbelasting** van het ZAP (zelfstandig academisch personeel) 'veel te hoog' was. Uit het zelfevaluatie-rapport blijkt dat de vakgroep Politieke Wetenschappen de afgelopen jaren een verdubbeling kende van het ZAP-kader. Ook het aantal postdoctorale medewerkers nam toe. Wat mandaatassistenten betreft, is er sprake van een daling. De visitatiecommissie waardeert deze inspanningen, maar het vindt het voorlopige resultaat nog niet zorgenvrij. Er is bijvoorbeeld ook een beweging gemaakt naar meer activerende werkvormen, die meer personele inzet vragen. De demografie leert dat er in de nabije toekomst enige ZAP-leden vanwege leeftijdsredenen vertrekken. Ten slotte signaleert ook het zelfevaluatie-rapport dat de personeelsomvang in sommige vakgebieden 'problematisch' blijft. Dat blijkt onder meer uit het aantal begeleidde masterproeven per promotor, waarbij met name de master EU-Studies problematisch is.

De commissie beveelt aan om bij toekomstige vacatures het genderevenwicht meer in acht te nemen dan tot nog toe het geval is geweest. De huidige samenstelling is wat dat betreft erg onevenwichtig.

De commissie waardeert de **didactische en vakinhoudelijke deskundigheid** van de staf. Het personeel is sterk betrokken bij het onderwijs en werkt in bepaalde gevallen samen in het opstellen van studiemateriaal. Uit eigen evaluaties (door studenten en alumni) is volgens het zelfevaluatierapport een 'heel grote waardering' voor de kwaliteit van de lesgevers van Politieke Wetenschappen en EU-Studies gebleken. De deskundigheid, aanpak en aanspreekbaarheid van de lesgevers worden nadrukkelijk vermeld, en dit beeld is ondubbelzinnig bevestigd in de gesprekken van de commissie met studenten en alumni. Opmerkelijk is dat (oud-)studenten niet alleen de didactische kwaliteit, maar ook de 'vakexpertise' van hun lesgevers expliciet aanhalen. Studenten herkennen de docenten als expert in hun respectieve domeinen en zien dat de lesinhoud in het verlengde van hun specialisatie ligt. Dit is overigens iets dat de commissie ten volle onderschrijft.

De UGent organiseert (zowel algemene als meer gespecialiseerde) **docententrainingen**. In de bachelor- en masteropleiding Politieke Wetenschappen volgde ongeveer de helft van de lesgevers de basisdocententruining. Wat de master EU-Studies betreft, volgden de drie ZAP-leden verbonden aan het Centrum voor EU-Studies allen de basisdocententruining, net als verschillende doctor-assistenten met lesopdracht.

Uit de gesprekken van de commissie bleek dat veel studenten het ruime aandeel **gastcolleges** als bijzonder interessant ervaren. Soms gaat het om (buitenlandse) academici, maar vaak ook om mensen uit de politieke praktijk. Hoewel buitenlandse gastdocenten 'gebrieff' worden over de onderwijscultuur in de instelling, ervaren studenten wel nog een sterke ex cathedra component in hun lessen, waarmee ze afsteken tegen het niveau van de 'eigen' docenten.

Het Monitoraat staat in voor de **begeleiding** van de studenten, en in het bijzonder de eerstejaarsstudenten. In thematische sessies wordt, doorgaans in kleine groepen, ingegaan op een juiste studieaanpak. Deelname hieraan is facultatief, maar bedraagt ongeveer 80% van de nieuw ingeschreven studenten. Studenten met wie de commissie erkenden de waarde van het Monitoraat en onderlijnden dat de monitors goed op de hoogte zijn van de lesinhoud. Na de eerste bachelor wordt de begeleiding grotendeels overgenomen door lesgevers en hun medewerkers. De aanspreekbaarheid van de lesgevers wordt bijna unaniem gewaardeerd. Studenten voelen dat ze als individu worden behandeld en benaderd. De procesmatige aspecten van het studeren, zoals het studietraject, de studievoortgang en

de samenstelling van het studieprogramma, worden opgevolgd door een facultaire **trajectbegeleider**. In het kader van een goede studievoorzichting vindt de commissie een oriënterende (facultatieve) ingangstoets voor potentiële studenten rond wiskunde en methoden en technieken het overwegen waard.

Een diploma van het secundair onderwijs geeft toegang tot de bacheloropleiding. Volgens het zelfevaluatierapport kennen de master Politieke Wetenschappen en EU-Studies een grote **instroom**, die doorheen de jaren wel wat schommelt, maar in grote lijnen vrij constant blijft (resp. 110 à 140 studenten voor Politieke Wetenschappen en 80 à 100 studenten voor EU-Studies). De instroom in de masteropleidingen is heel divers qua vooropleiding. In de master EU-Studies komt ongeveer 1/3 van de studenten komt uit de Gentse bacheloropleiding Politieke Wetenschappen, 1/3 stroomt in via het schakelprogramma en 1/3 via een voorbereidingsprogramma. Wat betreft de master Politieke Wetenschappen is de Gentse bacheloropleiding nog verantwoordelijk voor ongeveer de helft van de instroom.

De commissie vernam tijdens de visitatie dat de **schakelprogramma's** (75–76 studiepunten) door studenten als veeleisend ervaren worden. De opleiding moet zich er bewust van zijn dat het volgen van dit programma in één jaar, of in combinatie met het reguliere programma, niet ideaal is in termen van studeerbaarheid. Hoewel deze schakelprogramma's op inhoudelijk vlak in het algemeen voldoen, merkt de commissie op dat het opleidingsonderdeel 'Statistiek' in alle schakelprogramma's 3 studiepunten vertegenwoordigt, terwijl dit in de bacheloropleiding Politieke Wetenschappen 6 studiepunten zijn. Blijkbaar schuiven de schakelstudenten aan bij de bachelorstudenten maar volgen ze minder uren en hoofdstukken. Voor studenten met een andere disciplinaire achtergrond vormt het schakelprogramma evenwel een grote methodologische aanpassing en sommigen, zo bleek uit de gesprekken van de commissie, voelen zich na afloop niet gereed voor kwantitatief onderzoek in de master. De commissie beveelt derhalve aan het aandeel statistiek in de schakelprogramma's op te hogen.

De titularissen van elk vak staan in de eerste les stil bij allerlei aspecten, zoals de leerstof, de organisatie van de lessen en het examen. Wat de algemene **communicatie** betreft, kan ook gewezen worden op de Minerva-infosites (het elektronische leerplatform) van elke opleiding. Nagenoeg alle docenten maken hier gebruik van, zij het lang niet allemaal met dezelfde intensiteit. Globaal vindt de commissie dat inzake onderwijsvernieuwing,

met name in de richting van ondersteunende platformen, vooruitgang kan geboekt worden.

Het zelfevaluatie-rapport signaleert een tekort aan **ontmoetings- en practicumruimten, vergaderlokalen en geschikte auditoria** die op een vlotte manier kunnen gereserveerd worden. De vakgroep Politieke Wetenschappen beschikt immers over slechts één eigen vergaderzaal (voor 16 personen). Behalve deze vergaderzaal zijn er geen eigen kleine lokalen om workshops te organiseren of met studenten in beperkte groepen te werken. In de praktijk moeten die kleine lokalen dan ook gereserveerd worden bij andere vakgroepen en/of faculteiten. Auditoria worden gedeeld met de Faculteit Rechtsgeleerdheid, en beschikken over het algemeen over alle technische infrastructuur. Deze auditoria volstaan echter niet om alle lessen te laten doorgaan. Lessen gaan bijgevolg verspreid over de hele stad door wat, in de woorden van het zelfevaluatie-rapport, 'niet altijd praktisch is wanneer lesmomenten op elkaar aansluiten'. Wel benadrukten studenten aan de visitatiecommissie dat ze steeds goed geïnformeerd worden over de locatie van lessen.

Studenten kunnen gebruik maken van een **bibliotheek** met ruim 20.000 boeken en bijna 500 tijdschriften. Tijdens de visitatie bleek dat de werking en gebruiksvriendelijkheid van deze bibliotheek doorgaans als een verbeterpunt van alle opleidingen wordt bestempeld. De commissie neemt er kennis van dat de faculteit in 2019 verhuist naar een groter gebouwencomplex. Hierbij zal een overstap gemaakt worden van vakgroepbibliotheken naar een geïntegreerde faculteitsbibliotheek.

Het zelfevaluatie-rapport vermeldt dat 20% tot 30% van de bachelorstudenten Politieke Wetenschappen een deel van de opleiding **in het buitenland** volgt. De commissie prijst deze hoge participatiegraad. In de masteropleidingen liggen de aantallen lager, maar dit is logisch gezien het grote aantal studenten dat al in de bachelor op uitwisseling gaat. Studenten bevestigden aan de commissie dat ze bewust gestimuleerd worden voor een internationale uitwisseling, maar dat er vaak veel rompslomp aan verbonden is. De master EU-Studies biedt de mogelijkheid om deel te nemen aan een Summer School in China. In 2013 namen 14 studenten daaraan deel, in 2014 waren het er 5 en in 2015 maar liefst 19.

In hun zelfevaluatie hebben de opleidingen beschreven hoe aanbevelingen van de **vorige visitatie** zijn verwerkt. De visitatiecommissie stelt vast dat dit tot diverse verbeteracties geleid heeft. In het zelfevaluatie-rapport

– dat de commissie van opmerkelijke kwaliteit vindt – ziet ze de sporen van een collectief leermoment (al mocht er nog iets meer toekomstvisie aan gekoppeld worden). De kwaliteitszorg wordt gedragen door de opleidingscommissie Politieke Wetenschappen, samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende geledingen, inclusief een aantal studenten-vertegenwoordigers (een derde). Studentenvertegenwoordigers met wie de visitatiecommissie sprak beklemtoonden dat hun stem ‘gehoord wordt’ en dat ze mee aan tafel zitten bij belangrijke hervormingen. Centraal in het **systeem van kwaliteitszorg** staan verder de (tweejaarlijkse) onderwijs-evaluaties (van afzonderlijke opleidingsonderdelen) door de studenten. Gedetecteerde problemen worden waar nodig verder in kaart gebracht via focusgroepsgesprekken; dat kan zowel over de opleiding in het algemeen gaan als om specifieke vakken die negatief geëvalueerd zijn. Op tweejaarlijkse basis organiseert de universiteit een opleidingsvisitatie, waarbij aan studenten die een opleiding beëindigen gevraagd wordt hun mening te geven over een aantal aspecten van die opleiding (bij publicatie van het zelf-evaluatierapport dateerde de meest recente afgeronde bevraging uit 2012).

Geregelde alumnibevingen (zowel op centraal als opleidingsniveau) versterken de betrokkenheid van **alumni** in de kwaliteitszorg. Er bestaat een alumnivereniging Oud-studenten Politieke Wetenschappen (OSPW) waar ook alumni van EU-Studies lid van kunnen worden. Bij Politieke Wetenschappen is er een jaarlijks alumni-event (‘om informeel over de opleiding te babbelen’) maar bij EU-Studies worden de contacten – zo bleek uit de visitatie – als ‘concreter’ aangevoeld. Zo organiseert de opleiding jaarlijks een ontmoeting tussen de masterstudenten en enkele afgestudeerden die het beroepenveld vertegenwoordigen. Ook door de stages bij EU-Studies worden sommige alumni blijvend bij de opleiding betrokken. Het zelf-evaluatierapport noemt een gestructureerd debat met een sterk gediversifieerd **beroepenveld** ‘niet vanzelfsprekend’. De goede praktijk van een jaarlijkse focusgroep met het beroepenveld zoals die zich ontwikkeld heeft vanuit de master EU-Studies kan voor de bredere opleiding inspiratie bieden.

Samenvattend stelt de commissie dat alle drie programma’s het mogelijk maken de beoogde leerresultaten te realiseren. Het bachelorprogramma is relatief breed en kampt soms met overdreven grote groepen, maar hier zijn reeds stappen ten goede gezet. Afhankelijk van de afstudeerrichting schrijven de bachelorstudenten een onderzoekspaper of doen ze een stage. Met name de stage (in de afstudeerrichting Nationale Politiek) biedt studenten een uitstekend leermoment.

In de master Politieke Wetenschappen kiezen studenten een afstudeer-richting 'Nationale Politiek' of 'Internationale Politiek': de commissie waardeert de comparatieve ingesteldheid van de eerste, terwijl de tweede veel mogelijkheid tot het leggen van eigen accenten biedt. De variatie aan werkvormen in de master Politieke Wetenschappen is goed. De master EU-Studies kenmerkt zich door kleinschaligheid van het onderwijs, een groot saamhorigheidsgevoel onder de studenten en een goede variatie aan werkvormen. Voor beide masterprogramma's moet de logica en overzichtelijkheid van de verschillende majors en afstudeerrichtingen nog eens onder de loep genomen worden. De commissie waardeert (over de verschillende opleidingen heen) de didactische en vakinhoudelijke deskundigheid van de staf. De studiebegeleiding is goed, met onder andere een erg gewaardeerd Monitoraat voor eerstejaarsstudenten. De onderwijsinfrastructuur van de verschillende opleidingen is niet optimaal, maar er is een ingrijpende verhuizing van de hele faculteit aangekondigd. Een opmerkelijk hoog aantal studenten volgt een deel van de opleiding in het buitenland. De commissie prijst ten slotte de kwaliteit van de zelfevaluatie naar aanleiding van deze visitatie.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor de bachelor Politieke Wetenschappen als goed, voor de master Politieke Wetenschappen als goed, voor de master EU-Studies als goed.

In de eerste bachelor gebeurt de evaluatie – mede door de grote klasgroepen – vooral op basis van schriftelijke examens. In vele gevallen gaat het om examens met meerkeuzevragen (alumni vermeldden dit aan de commissie als een minder punt van de opleiding). In de tweede en derde bachelor wordt de diversiteit aan toetsvormen groter, met vooral een groter aandeel voor mondelinge examens en werkstukken. In de major 'Europese & Wereldpolitiek' blijven schriftelijke examens, onder meer omwille van de grote studentenaantallen, wel in meer dan de helft van de gevallen de evaluatievorm. Het gaat nu evenwel om examens met open vragen.

In de master Politieke Wetenschappen en EU-Studies is er een overwicht van werkstukken en mondelinge examens. Ook peer evaluatie, waarbij studenten elkaar in groepsdiscussies en/of volgens een bepaald format evalueren, komt hier aan bod.

De commissie is globaal tevreden over de **variatie en diepgang** van de evaluatie in alle opleidingen. Ze heeft steekproefsgewijze een aantal (open) examenvragen ingekeken. Deze zijn van verdiepend niveau en vereisen de nodige creativiteit van de studenten. Docenten maken gebruik van verbeterleutels.

In de Opleidingscommissie wordt de kwaliteit van de beoordelingsmethodes (retroactief) besproken aan de hand van de resultaten van de onderwijs-evaluaties. Sinds 2013 is de stap gezet naar een meer uitgesproken facultair **toetsbeleid**. Gestreefd wordt naar een coherente toetspraktijk waarin alle vooropgestelde leerresultaten op een valide manier worden bereikt en getoetst. De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat het toetsbeleid geëxpliciteerd is en – hoewel nog in een vroege fase verkerend – in alle gremia over draagvlak beschikt.

De commissie beschouwt de **validiteit en betrouwbaarheid** van de toetsing als gewaarborgd. Voor de evaluatie van schriftelijke en mondelinge examens bereiden lesgevers een standaardantwoord voor. Voor diverse opleidingsonderdelen (de ‘Onderzoekspaper’ in derde bachelor, stages, vakken waar peerevaluatie van toepassing is) zijn gestandaardiseerde evaluatiecriteria en -formulieren voorzien.

Over **transparantie en communicatie** van examens kon de commissie geen negatieve opmerkingen noteren. De opleiding verwacht van lesgevers dat zij tijdens de eerste en laatste les de exameneisen en vormen toelichten. Voor opleidingsonderdelen in de eerste bachelor worden in samenwerking met het Monitoraat **proefexamens** georganiseerd die studenten laten kennismaken met de specifieke manier van examineren en hen een beeld geven van de getoetste competenties. Deze proefexamens worden gevolgd door collectieve feedbacksessies. Na elk examen zijn de lesgevers tout court beschikbaar voor individuele **feedback**. In het kader van diverse opleidingsonderdelen wordt ook collectieve feedback georganiseerd, waarin wordt stilgestaan bij veelgemaakte fouten en problemen. Met name studenten van de master EU-Studies waren tegenover de commissie enthousiast over de feedback die ze op hun papers en presentaties krijgen.

De **masterproef** wordt beoordeeld door de promotor en één commissaris. Studenten moeten de masterproef ook mondeling verdedigen. De beoordelaars maken gebruik van een gestandaardiseerd beoordelingsformulier en indicatieve puntentabel. De visitatiecommissie heeft, voorafgaand aan het bezoek, een steekproef van 25 masterproeven gelezen (15 van de master

Politieke Wetenschappen en 10 van de master EU-Studies), variërend in eindcijfer. De commissie waardeert de gedurfde, interessante vraagstellingen. De masterproeven zijn maatschappelijk relevant en boeiend om te lezen. De commissie vindt de kwaliteit van deze masterproeven degelijk. Het toegekende cijfer komt doorgaans overeen met het niveau. Sommige masterproeven gebruiken kwantitatieve methoden, maar de meerderheid blijft kwalitatief en beschrijvend.

Uit eigen **opvolgingsgegevens** blijkt dat alumni van de twee masteropleidingen samen voor bijna de helft terechtkomen bij de overheid. De jobs die ze daar uitvoeren zijn heel divers: beleidsmedewerkers of adviseurs bij de lokale, Vlaamse of Federale bestuurlijke overheden of overheidsdiensten. Daarnaast werken sommigen als medewerker bij een partij, parlement of kabinet. Onderwijs en onderzoek vormt een tweede belangrijke sector (15%). Een kleinere groep afgestudeerden is werkzaam in de financiële sector (10%).

De **alumni Politieke Wetenschappen** met wie de commissie sprak keken tevreden op de opleiding terug. Frappant is wel dat een groot aantal afgestudeerden nog een extra master volgt.

Uit gesprekken met studenten is al gebleken dat de opleiding EU-Studies sterk verbonden is met het praktijkveld en de nodige professionele competenties bijbrengt. **Alumni van EU-Studies**, hierover bevroegd door de commissie, beaamden dit beeld. Sommigen benadrukten dat ze (al dan niet via de stage) hun tewerkstelling rechtstreeks te danken hebben gehad aan deze opleiding. Daarenboven prijzen studenten EU-Studies de manier waarop de opleiding zorg besteed aan 'wat na de studie'. Dat uit zich bijvoorbeeld in contacten met mensen uit het werkveld (zie ook GKW 2) of het ter beschikking stellen van cijfers over beroepsmogelijkheden.

Van alle trajectstarters in de bachelor Politieke Wetenschappen in het academiejaar 2008 die effectief het diploma behaalden (de helft van het totaal) slaagde 75% erin om binnen de voorziene drie jaar of minder af te studeren. Het resterende kwart deed er langer over. Van de studenten die een diploma behaalden in 2012–2013 deed 47% dit in drie jaar of minder. Iets meer dan 37% deed er vier jaar over, en 16% meer dan vier jaar.

Van alle trajectstarters in de master Politieke Wetenschappen in het academiejaar 2008 die effectief het diploma behaalden (iets meer dan 90%) deed bijna 56% dat binnen het voorziene jaar. Iets minder dan 28% deed er twee jaar over, de resterende 16% langer. Van de studenten die een diploma master Politieke Wetenschappen behaalden in 2012–2013 deed iets minder dan 64% dat binnen de voorziene duur van één jaar. Iets minder dan 21% deed er twee jaar over, de resterende 15% langer.

Van alle trajectstarters in de master EU-Studies in het academiejaar 2008 die effectief het diploma behaalden (iets minder dan 84%) deed bijna 69% dat binnen het voorziene jaar. Iets meer dan 19% deed er twee jaar over, de resterende 11% langer. Van de studenten die een diploma master EU-Studies behaalden in 2012–2013 deed iets minder dan 56% dit binnen de voorziene duur van één jaar. Iets meer dan 34% deed er twee jaar over, de resterende 10% langer.

Het zelfevaluatie rapport geeft aan dat studievertraging in de master vooral te maken heeft met het niet-indienen van de masterproef.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerresultaten van alle opleidingen gerealiseerd worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven. Die laatste vallen op door hun interessante en maatschappelijk relevante vraagstellingen. De variatie en diepgang van de toetsing is in alle opleidingen goed, en de commissie heeft vastgesteld dat de opleidingen op facultair niveau aan een volwaardig en gedragen toetsbeleid werken. Er wordt zowel in individuele als collectieve feedback van de evaluatie voorzien. Alumni van Politieke Wetenschappen en EU-Studies blikken tevreden op de studie terug. Ze komen voor bijna de helft terecht bij de overheid, in zeer diverse functies. Met name EU-Studies is sterk verbonden met het praktijkveld en brengt de nodige professionele competenties bij.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	E
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als excellent wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding bachelor Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master Politieke Wetenschappen conform de beslisregels, goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	G

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als goed, is het eindoordeel van de opleiding master EU-Studies conform de beslisregels, goed.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Maak het onderscheid van de masteropleidingen ten opzichte van de bachelor nog duidelijker in de leerresultaten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Blijf bewaken dat het bachelorprogramma voldoende politiekwetenschappelijke focus bewaart.
- Blijf naar alternatieven zoeken voor opleidingsonderdelen in de bachelor met een te grote studentenpopulatie.
- Overweeg het Werkcollege Masterproef in een vroeger stadium van het masterprogramma te programmeren, en maak hierin een kleine ruimte vrij om een overzicht van de verschillende onderzoeksmethoden te schetsen.
- Streef naar een evenwichtiger verdeling van promotors van de masterproef bij de master Politieke Wetenschappen.
- Besteed voldoende aandacht aan het faciliteren van de stage in de master EU-Studies.
- Reflecteer over de logica en overzichtelijkheid van de verschillende majors en afstudeerrichtingen in beide masteropleidingen.
- Blijf de onderwijsbelasting van het personeel in het oog houden, en probeer bij aanwervingen het genderevenwicht te respecteren.
- Draag er zorg voor dat buitenlandse gastdocenten niet te zeer ex cathedra lesgeven.
- Besteed voldoende aandacht aan onderwijsvernieuwing, met name in de richting van onderwijsondersteunende platformen.
- Verhoog het aandeel statistiek in de schakelprogramma's.

UNIVERSITEIT GENT

Master Conflict & Development

SAMENVATTING

Master Conflict & Development

Universiteit Gent

Op 21–22 mei 2015 werd de masteropleiding Conflict & Development van de Universiteit Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding heeft het Globale Zuiden als focus en perspectief, maar is qua paradigmatische benadering discipline-, ruimte- en tijd-overschrijdend. Ze wil op academische wijze studenten vormen die kunnen participeren in het oplossen van conflict- en ontwikkelingsvraagstukken in het Globale Zuiden, in dialoog met internationale onderzoekers en beleidsmakers en met mensen in het veld.

De opleiding beoogt een zeer divers maar moeilijk te begrenzen beroepenveld en richt zich niet expliciet op de ‘klassieke’ ontwikkelingssamenwerking (die ze kritisch onder de loep legt).

Programma

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen 3 algemene vakken, en nemen voor 26 studiepunten op aan keuzevakken, gegroepeerd in drie keuzeblokken: 'Area Studies', 'Politiek en Conflict', 'Politiek en Ontwikkeling'. Een masterproef bekroont de opleiding.

Het hoorcollege neemt iets meer dan 1/3 van de gebruikte werkvormen in. Andere werkvormen zijn onder meer microteaching, werkcollege en groepswork. De lessen zijn sterk interactief en discussie neemt hierin een belangrijke plaats in.

Studenten hebben de mogelijkheid aan een veldwerkreis in het buitenland deel te nemen. Deze duurt één à twee weken en de conclusies moeten in een wetenschappelijk rapport gepresenteerd worden.

Beoordeling en toetsing

Ongeveer de helft van de vakken maken gebruik van mondelinge examinering. Voor schriftelijke examens is dit zelfs in 75% van de vakken het geval. Er is een breed gamma evaluatievormen die de zelfstandige activiteit (verslag en werkstuk) of interactieve vaardigheid (participatie, peer-evaluatie) van de student toetsen. De masterproef moet mondeling verdedigd worden.

Na elk examen zijn lesgevers beschikbaar voor individuele feedback. In het kader van diverse vakken wordt ook collectieve feedback georganiseerd, waarin wordt stilgestaan bij veelgemaakte fouten en problemen.

Begeleiding en ondersteuning

De procesmatige aspecten van het studeren, zoals het studietraject, de studievoortgang en de samenstelling van het studieprogramma, worden opgevolgd door een facultaire trajectbegeleider.

De lessen gaan verspreid over de hele stad door wat niet altijd praktisch is. Studenten worden wel goed geïnformeerd over de locatie van lessen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement schommelt tussen 70 en 75%. Wel behaalt slechts 41 à 45% van de studenten het diploma in één jaar. Voor een deel wordt dit verklaard door een grote groep niet-voltijdse inschrijvingen.

Zeker niet alle afgestudeerden stromen door naar de sector van ontwikkelingssamenwerking. Veel studenten zien de opleiding vooral als een 'verbreding' en mogelijkheid tot grotere culturele gevoeligheid.

OPLEIDINGSRAPPORT

Master Conflict and Development

Universiteit Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Master of Science in Conflict and Development aan de Universiteit Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding van 21 tot 22 mei 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie maakt inzichtelijk hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie-rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en stu-

diebegeleiding. Voor het studierendement heeft de commissie een beroep gedaan op de DHO-tabellen. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen ingekeken. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan opleidings specifieke faciliteiten als de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Organisatorische inbedding van de opleiding

De master-na-master Conflict and Development huist binnen de vakgroep 'Conflict- en Ontwikkelingsstudies' (voorheen de vakgroep 'Studie van de Derde Wereld'), één van de vier vakgroepen binnen de Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen van de Universiteit Gent. Hoewel 'Conflict- en Ontwikkelingsstudies' zowel aanleunt bij de Politieke Wetenschappen als bij de Sociologie, heeft de master-na-master een afgetekende eigenheid. De opleiding in zijn huidige benaming bestaat sinds het academiejaar 2004–2005.

In het academiejaar 2013–2014 waren 120 studenten ingeschreven in de opleiding.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau als goed.

De opleiding heeft het Globale Zuiden als focus en perspectief, maar is qua paradigmatische benadering **discipline-, ruimte- en tijd-overschrijdend**. Ze wil op academische wijze studenten vormen die kunnen participeren in het oplossen van conflict- en ontwikkelingsvraagstukken in het Globale Zuiden, in dialoog met internationale onderzoekers en beleidsmakers en met mensen in het veld. De krachtlijnen van de opleiding zijn vertaald in 22 concrete leerresultaten, op hun beurt ingebed in 5 competentiegebieden: 'Inzicht in hedendaagse vraagstukken van conflict en ontwikkeling in het Globale Zuiden'; 'Wetenschappelijk onderzoek'; 'Kritische en intellectuele houding'; 'Coöperatie en communicatie'; 'Maatschappelijke competentie'.

Uit de lijst leerresultaten blijkt onder meer dat afgestudeerden van deze opleiding 'geavanceerde kennis' moeten bezitten van theorieën en concepten over conflict en ontwikkeling en 'complexe problemen' van conflict en ontwikkeling diepgaand moeten kunnen analyseren. Verwacht wordt dat ze 'gevorderde kennis' hebben van de historische en actuele rol van lokale, nationale, regionale en transnationale actoren in het gebied van conflict en ontwikkeling. Ook een 'originele probleemstelling en vraagstelling ontwerpen' en 'wetenschappelijk (veld)werk zelfstandig organiseren' behoren tot de te realiseren competenties.

Volgens de commissie heeft de opleiding een **duidelijk profiel** met een doordacht onderliggend concept. In het zelfevaluatie-rapport wordt uitgelegd hoe de krachtlijnen van de opleiding aansluiten bij het domeinspecifieke leerresultatenkader, en welke eigen klemtonen daarin gelegd zijn. De commissie vindt die oefening geslaagd en stelt ook dat de doelstellingen in lijn zijn met het Vlaamse Kwalificatieraamwerk.

De commissie heeft vastgesteld dat in de faculteit lang de perceptie heeft geleefd dat dit een opleiding Internationale Relaties betreft. Dit lijkt intussen rechtgezet. De opleiding claimt dat ze binnen het domein van Peace & Conflict Studies een 'unieke' plaats inneemt omdat ze niet focust op klassieke conflictbemiddeling maar wel het spanningsgebied tussen conflict en ontwikkeling (met nadruk op veldwerk). Dit is alvast voor het Vlaamse onderwijslandschap zeker het geval. De commissie waardeert dat in de zelfevaluatie een aanzet tot **internationale benchmarking** is gedaan.

De opleiding beoogt een zeer divers maar moeilijk te begrenzen **beroepenveld**. Opmerkelijk is wel dat de opleiding zich niet expliciet op de 'klassieke' ontwikkelingssamenwerking richt, maar dat die juist kritisch onder de loep wordt gelegd. Naast strikt academische doelstellingen vormt ook 'zelf-reflexiviteit en engagement' een belangrijke pijler in het profiel van de opleiding. Het **maatschappelijke engagement** was zeer herkenbaar voor de commissie in haar gesprekken met (oud-)studenten.

De opleiding heeft zich vooralsnog als **Nederlandstalig** geprofileerd, hoewel het master-na-master statuut een volledig Engelstalig programma zou toelaten. Volgens de opleidingsverantwoordelijken is de taal van de opleiding 'al lang een discussiepunt' en vormt met name de beperkte geografische herkomst van het studentenpubliek hierbij een belangrijk argument vormt. Gezien dit een belangrijke strategische beslissing betreft,

vindt de commissie dat hierover ten gronde nagedacht en op korte termijn beslist moet worden.

Samenvattend stelt de visitatiecommissie dat de leerdoelen van de opleiding aan alle formele vereisten voldoen. De opleiding heeft een duidelijk en goed doordacht profiel dat uniek is in het Vlaamse onderwijslandschap. Het beoogde beroepenveld is zeer divers.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces als voldoende.

De opleiding omvat 60 studiepunten en duurt in principe één jaar. Alle studenten volgen 3 algemene opleidingsonderdelen ('Politiek van de globalisering: theorie en methodologie', 'Processen van conflict en ontwikkeling', 'Theorie, trends en thema's van ontwikkeling'). De studenten nemen voor 26 studiepunten op aan keuzevakken, gegroepeerd in drie keuzeblokken: 'Area Studies', 'Politiek en Conflict', 'Politiek en Ontwikkeling'. Per blok moet voor 5 à 10 studiepunten geselecteerd worden. De drie keuzeblokken zijn respectievelijk geënt op de disciplineclusters Area Studies, conflictstudies en ontwikkelingsstudies. Een masterproef van 17 studiepunten bekroont de opleiding.

De visitatiecommissie is globaal tevreden over de **inhoud en diepgang** van het programma. Ze wordt hierin gesteund door haar gesprekken ter plaatse met studenten en alumni. 'Uitdagend, divers, kritisch' zijn woorden die tijdens die gesprekken herhaaldelijk terugkeerden. Niettemin heeft de commissie ook een aantal aandachtspunten. Ze is van oordeel dat het programma de studenten tot een breder spectrum van onderzoeksmethoden moet introduceren, desnoods via een afzonderlijk opleidingsonderdeel. Hoewel de opleiding inspanningen doet om cursussen op elkaar af te stemmen en herhaling te vermijden, merken studenten nog steeds dat concepten 'herkauwd' worden in de basisvakken. Studenten signaleren verder dat de 'Area Studies' (die ze selecteren in functie van masterproef en/of veldwerk) qua aanpak en inhoudelijke invulling onderling erg kunnen verschillen. De commissie vraagt in elke 'Area Study' een duidelijke focus op Conflict & Development te leggen. Studenten zijn ook voorstander van een evenwichtiger verdeling van studiepunten: van de 17 keuzevakken staan er nu 11 in het tweede semester geprogrammeerd. De commissie ondersteunt een herschikking van de studielast tussen

beide semesters. Ten slotte willen sommige studenten meer ‘actualiteit’ in het curriculum. De commissie vindt dit geen zwaar punt maar het kan door de opleiding in overweging genomen worden.

De commissie vindt de variatie aan **werkvormen** adequaat. Het hoorcollege neemt, over alle opleidingsonderdelen genomen, iets meer dan 1/3 van de gebruikte werkvormen in. Andere werkvormen zijn onder meer microteaching, werkcollege en groepswerk. Studenten geven aan dat de lessen sterk interactief zijn, en dat discussie een belangrijke plaats inneemt. Wel is gebleken dat studenten meer behoefte aan individuele werkvormen hebben. Ze vinden de hoeveelheid groepswerk ‘soms overdadig’, zien niet altijd de meerwaarde ervan in en raken daardoor gedemotiveerd.

De commissie waardeert dat twee **veldwerkreizen** (waarvan er één moet geselecteerd worden) in het curriculum opgenomen zijn. Volgens de studenten worden ze sterk gestimuleerd hieraan deel te nemen. De commissie leerde uit haar gesprekken dat de studenten die veldwerk gedaan hebben, daar unaniem lovend over zijn (zowel inhoudelijk als wat de organisatie ervan betreft). De veldwerkreis duurt één à twee weken. De conclusies moeten in een wetenschappelijk rapport gepresenteerd worden.

De opleiding staat open voor alle studenten met een master-diploma (in de praktijk zijn de Menswetenschappen de grootste toeleveraar). In haar rapport van 2007 bepleitte de visitatiecommissie een instroombeperking. Sindsdien zijn de **instroomaantallen** afgenomen en is de getalsterkte van de vakgroep toegenomen. De opleiding vindt een beperking van de instroom derhalve niet meer aangewezen. De commissie sluit zich daarbij aan.

Het **heterogene studentenpubliek** wordt door de meeste studenten als een troef bestempeld. Sommige studenten en oud-studenten gaven evenwel aan dat de overgang niet altijd evident is. Met name wie uit een niet sociaalwetenschappelijke vooropleiding komt blijkt een bepaalde methodiek, ‘jargon’ en achtergrondkennis te missen (‘de opleiding gaat soms uit van veronderstelde kennis die er niet is’). Tijdens de gesprekken viel de wens voor een ‘meer gemeenschappelijke basis’ te horen. Docenten verklaren hier rekening mee te houden, door bijvoorbeeld bij seminaries ‘gemengde’ groepen samen te stellen. Studenten die eerder politieke wetenschappen volgden, ervaren echter nu al veel ‘overlap’ met de vorige studie. De commissie vindt de hier geschetste aandachtspunten dermate

serieus dat ze de invoering van een voorbereidingsprogramma krachtig aanbeveelt.

Voor de **masterproef** selecteren studenten een onderwerp uit een uitgebreide lijst, of doen zelf een voorstel dat in de lijn ligt van het profiel van de promotor. Een masterproef in combinatie met veldwerk wordt aangemoedigd. Een stappenplan geeft de studenten een concrete leidraad om hun onderzoek te organiseren. Deadlines en formele procedures worden tijdens een inleidende sessie toegelicht. Daarna volgen nog drie inleidende sessies. De promotor zorgt voor individuele begeleiding. Uit gesprekken met studenten en oud-studenten is gebleken dat de masterproefbegeleiding zeer afhankelijk van de promotor is (gaande van 'zeer tevreden' tot 'het klikte niet'). De verschillende infosessies worden vooral gewaardeerd door studenten zonder sociaalwetenschappelijke vooropleiding. Dit gezegd zijnde, missen sommigen nog altijd een werkcollege voor de masterproef, dan wel een ander opleidingsonderdeel of sessie over wetenschappelijk schrijven. Tot slot betreuren studenten dat ze pas relatief laat aan de masterproef kunnen beginnen werken. De commissie vindt dit een belangrijk aandachtspunt.

De opleiding doet een beroep op 6 voltijdse equivalenten ZAP (zelfstandig academisch personeel). Daarnaast zijn er 4 deeltijdse gastprofessoren. De commissie vindt de **kwantiteit van het personeel** daarmee kwetsbaar. Zelf noemen de stafleden hun onderwijsbelasting 'vrij hoog', niet zozeer door het aantal lessen 'maar door het gebruik van alternatieve lesvormen die veel tijd vergen'.

Van potentiële stafleden wordt, naast diploma- en publicatievereisten, ook uitgebreide terrein- en onderzoekservaring in specifieke regio's van het Globale Zuiden gevraagd. Volgens het zelfevaluatie-rapport hebben alle lesgevers 'diepgaande area-specifieke terreinexpertise'. De visitatiecommissie onderschrijft dit. Docenten betrekken hun eigen onderzoek in de les. De **onderzoeksgebondenheid** van het programma komt ook tot uiting in de masterproef, dat veelal aansluit bij onderzoek (en met betrekking tot hetzelfde land van specialisatie) van de promotoren. Op centraal niveau bestaat een uitgebreid aanbod aan onderwijsprofessionalisering, maar het is niet bekend hoeveel lesgevers van deze opleiding daarvan gebruik gemaakt hebben. Uit de gesprekken met de commissie bleek dat studenten tevreden zijn over hun docenten, met name hun engagement en de laagdrempelige contacten.

De opleiding maakt in ruime mate gebruik van externe experts – zowel uit professionele als academische middelen – die **gastcolleges** verzorgen, zowel binnen als buiten het curriculum.

Voor **studiebegeleiding** kunnen studenten gebruik maken van dezelfde (facultaire) voorzieningen en diensten als de studenten Politieke Wetenschappen (studietrajectbegeleiding, monitoraat, ...). Gezien het master-na-master statuut van deze opleiding en de maturiteit van de studenten wordt hier in mindere mate beroep op gedaan. Ondersteuning biedt ook het Minerva leerplatform, hoewel het gebruik daarvan sterk vakafhankelijk is. Sommige docenten nemen bijvoorbeeld hun lessen op (enkel de klank) voor studenten die op veldwerkreis zijn.

De commissie heeft geen ernstige studiebelemmerende factoren aangetroffen. Op de vraag of de opleiding goed georganiseerd is, antwoordde 77% van de studenten in een opleidingsevaluatie (2012) bevestigend. Niettemin antwoordde, in dezelfde opleidingsevaluatie, 48% van de studenten '(helemaal) niet akkoord' te zijn op de vraag of de **werklast** het mogelijk maakt om de opleiding binnen de voorziene studietijd af te werken. De combinatie van masterproef en veldwerk blijkt hier een belangrijke hindernis. Een andere verklaring is het hoge aantal lessen in het tweede semester gecombineerd met de hoeveelheid niet-periodegeboden evaluatie (zie GKW 3) omstreeks dezelfde periode. Studenten signaleerden in het bijzonder een 'piekmoment' rond eind april.

De commissie vindt de **onderwijsinfrastructuur** adequaat. Sinds de vorige visitatie kreeg het gebouw van de vakgroep een opknapbeurt en werden de opleiding twee extra lokalen toegewezen. Voor een opwaardering van alle andere materiële voorzieningen (waaronder een geïntegreerde faculteitsbibliotheek) is het wachten tot de verhuis van de faculteit naar een nieuwe locatie in 2019.

In het kader van de veldwerkreizen doet 46% à 65% van de studenten buitenlandse ervaring op. Er mag bijgevolg worden geconcludeerd dat de opleiding een hoge graad van uitgaande **studentenmobiliteit** realiseert. Het behoort tot de ambitie van de opleiding om meer opleidingsonderdelen in het Engels aan te bieden en meer anderstalige studenten aan te trekken. De meningen onder de studenten hierover bleken enigszins verdeeld: men ziet het als een potentiële verrijking maar waarschuwt ook voor te onoverzichtelijke groepen.

In het zelfevaluatie-rapport wordt opgesteld welke maatregelen de opleiding nam naar aanleiding van de **vorige visitatie**. Niet alle aanbevelingen zijn opgevolgd (bijvoorbeeld inzake strengere toelatingsvoorwaarden, zie *supra*), maar globaal treft de commissie een adequate kwaliteitscultuur aan. In antwoord op de adviezen van de vorige visitatiecommissie werden twee programmawijzigingen doorgevoerd (in 2007–08 en 2010–11). De introductie van veldwerkreizen of de diversificatie van werkvormen tonen aan dat er voldoende interne verbeteracties genomen worden.

De **interne kwaliteitszorg** krijgt vooral gestalte binnen de opleidingscommissie Politieke Wetenschappen. Verschillende gremia van de opleiding – inclusief studenten – zijn hierin vertegenwoordigd. Elk jaar evalueren studenten een selectie opleidingsonderdelen en lesgevers, een procedure die vanuit de faculteit wordt opgezet en opgevolgd. Daarnaast zijn er met zekere regelmaat opleidingsbrede evaluaties, masterproefevaluaties en eigen initiatieven van de vakgroep, zoals alumnibevragingen en focusgroepgesprekken. In 2010 richtte de vakgroep een alumnivereniging op, waarlangs ook het contact met het beroepenveld wordt onderhouden.

Samenvattend meent de commissie dat het programma het de studenten mogelijk maakt de beoogde doelstellingen te realiseren. Studenten zien de opleiding als uitdagend met onder andere erg gewaardeerde veldwerkreizen. Hoewel de commissie het programma en het onderwijsproces vindt voldoen, heeft ze toch een aantal aandachtspunten. Met name de invoering van een voorbereidingsprogramma vindt ze essentieel. De lessen zijn sterk interactief maar het aandeel groepswork mag wat afgebouwd worden. De vakinhoudelijke expertise van het personeel is goed, maar kwantitatief blijft ze volgens de commissie kwetsbaar.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau als voldoende.

De commissie beschouwt de variatie aan **evaluatievormen** als adequaat. Ongeveer de helft van de opleidingsonderdelen maken gebruik van mondelinge examinering. Voor schriftelijke examens is dit zelfs in 75% van de vakken het geval. Er is een breed gamma evaluatievormen die de zelfstandige activiteit (verslag en werkstuk) of interactieve vaardigheid (participatie, peer-evaluatie) van de student toetsen. Volgens het zelfevaluatie-rapport is dat laatste een evolutie die de vakgroep verder

stimuleert. Vakken die eerder op het verwerven van kennis en inzicht gericht zijn bieden in de regel één evaluatievorm aan (schriftelijk examen), terwijl opleidingsonderdelen die meer gericht zijn op het ontwikkelen van academische vaardigheden tot vier evaluatievormen hanteren.

De studenten met wie de commissie sprak zouden graag meer mondelinge examens en (zoals ook in GKW 2 aangehaald) meer individuele (in plaats van groeps-) opdrachten hebben. De commissie beveelt aan de studenten meer op individuele basis te evalueren. Het aandeel niet-periodegebonden evaluatie brengt soms organisatorische problemen met zich mee (met name voor studenten op veldwerkreis). De meeste opdrachten blijken dezelfde deadline te delen (eind april). Uit het oogpunt van studeerbaarheid adviseert de commissie de opdrachten meer te spreiden over het jaar.

Binnen het kader van een recent opgerichte Facultaire Toetscommissie is in de opleiding de aanzet tot een **toetsbeleid** gegeven. Een opleidingsevaluatie uit 2012 gaf aan dat ongeveer vier vijfde van de bevroegde studenten vond dat zij goed geïnformeerd werden over de vorm en inhoud van de examens. Een alumni-enquête uit 2014 gaf aan dat een overgrote meerderheid van de respondenten de evaluatiecriteria duidelijk vond.

Uit de opleidingsevaluatie van 2012 bleek dat slechts 40% van de bevroegde studenten vond dat zij voldoende **feedback** op hun leerprestaties kregen (tegenover 21% niet akkoord). Volgens het zelfevaluatie-rapport situeert het probleem zich gedeeltelijk bij de studenten zelf, omdat ze te weinig van de mogelijkheid tot (individuele) feedback gebruik maken. Overigens werd dit tijdens het bezoek van de commissie – afgezien van enkele opmerkingen over de thesisbegeleiding (zie GKW 2) – door geen enkele student of oud-student als een zwaar probleempunt aangestipt.

De evaluatie van de **masterproef** gebeurt in eerste instantie schriftelijk door de promotor en een commissaris aan de hand van een gestandaardiseerd beoordelingsformulier. Daarnaast moet de student zijn afstudeerwerk mondeling verdedigen voor een jury van promotor, commissaris, juryvoorzitter en eventuele bijzitters (de aanwezigheid van een juryvoorzitter en vaak ook bijzitters dienen om de neutraliteit te garanderen). Het eindresultaat wordt berekend op basis van de schriftelijke evaluatie en de mondelinge verdediging. De commissie heeft voorafgaand aan het bezoek een steekproef van 12 masterproeven gelezen. Globaal is de kwaliteit hiervan degelijk, en komen de toegekende quoteringen overeen met het niveau. De vraagstellingen zijn relevant en conceptueel in orde, maar de

commissie merkt op dat nagenoeg alle masterproeven alleen kwalitatieve methodologie toepassen.

De groep **alumni** met wie de commissie sprak was zeer tevreden over de genoten opleiding. Opmerkelijk is dat zeker niet iedereen naar de sector van ontwikkelingssamenwerking doorstroomt (of dit expliciet ambieert). Voor wie wel in deze sector wil werken wordt een infomoment voorzien. Veel studenten zien de opleiding vooral als een 'verbreding' in plaats van specialisatie. Gevraagd naar de meerwaarde van de opleiding kwam naast 'kritisch inzicht' en een grotere culturele gevoeligheid vooral het 'projectmatig werken' (inclusief beleidsrapporten schrijven, presentatievaardigheden) en corporate social responsibility als antwoord naar voor.

De **studierendementspercentages** schommelen tussen de 70 en 75%. Niettemin behaalt slechts 41 à 45% van de studenten het diploma in één jaar. Voor een deel wordt dit lage aantal verklaard door een grote groep niet-voltijdse inschrijvingen. In GKW 2 zijn enkele barrières opgesomd die eveneens tot studievertraging leiden. Sommige studenten maken gebruik van de mogelijkheid om de masterproef in te dienen in het eerste semester van een volgend academiejaar.

Samenvattend meent de commissie dat de beoogde leerresultaten van de opleiding behaald worden. Ze baseert zich daarvoor onder meer op de gesprekken ter plaatse, de kwaliteit van de toetsing en van de masterproeven.. De variatie aan evaluatievormen is adequaat, al moeten studenten meer op individuele basis getoetst worden en kunnen opdrachten beter gespreid worden over het jaar. Er is een aanzet tot toetsbeleid gegeven. De alumni zijn zeer tevreden over de genoten studie en zien de opleiding als een belangrijke verbreding van hun kennis.

Integraal eindoordeel van de commissie

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	G
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als goed wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Conflict & Development conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Introduceer studenten tot een breder spectrum van onderzoeksmethoden.
- Maak de 'Area Studies' eenvormiger qua aanpak en inhoudelijke invulling.
- Zorg voor een herschikking van de studielast tussen de twee semesters.
- Voer een voorbereidingsprogramma in om de overgang van studenten uit niet-sociaalwetenschappelijke vooropleidingen te faciliteren.
- Overweeg studenten in een vroeger stadium aan de masterproef te laten starten.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Evalueer de studenten meer op basis van individuele (in plaats van groeps-)opdrachten.
- Zorg voor een betere spreiding van de opdrachten over het jaar.

BIJLAGEN

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Arno F.A. Korsten

Arno F.A. Korsten (1947) studeerde sociologie aan de Katholieke Universiteit Nijmegen (KUN). Van 1973 tot 1980 was hij werkzaam op het Instituut voor Toegepaste Sociologie (KUN) waar hij onderzoek in opdracht van overheden verrichtte en adviezen gaf. Hij promoveerde in 1979 aan de KUN tot doctor in de sociale wetenschappen op het proefschrift *Het spraakmakende bestuur* (VUGA). Korsten werkte tot 1987 bij de vakgroep Bestuurskunde van het Instituut voor Politicologie (KUN). In 1986 werd hij benoemd tot deeltijdhoogleraar *Bedrijfs- en bestuurswetenschappen, in het bijzonder Bestuurskunde* aan de Open Universiteit (Nederland) en in 1988 tot fulltime hoogleraar (tot eind 2010). Vanaf 1991 was hij bovendien als bijzonder hoogleraar *Bestuurskunde van de lagere overheden* verbonden aan de Universiteit Maastricht (faculteit rechtsgeleerdheid). In de periode 2012–2016 was hij honorair hoogleraar Public Administration aldaar. Voor zijn verdienstelijke bijdragen aan het openbaar bestuur en de bestuurskunde werd hij in 2005 eervol benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Korsten schreef honderden wetenschappelijke artikelen en bijdragen aan bundels en tientallen boeken. Te noemen is het handboek *Bestuurskunde: hoofdfiguren en kernthema's* (1988, meerdere drukken) en *Lokaal bestuur in Nederland* (1989 en 1998). Een van zijn recente boeken draagt de titel *Regeren met programma's* (2010). De laatste jaren hield hij zich ook bezig met het functioneren van burgemeesters en wethouders. Boektitels die daarvan getuigen: *Sterke colleges* (Reed Elsevier, 2008), *Onder burgemeesters* (Boom, 2012) en *'Tien geboden' voor burgemeesters* (Boom Lemma, 2012). Hij trad aan meerdere universiteiten op als promotor bij promovendi die hun dissertatie voltooiden.

Korsten verwierf landelijke bekendheid als winnaar van de Van Poeljeprijs (1977). Hij was bestuurslid van de Dutch Political Science Association (1985–1989) en van de Vereniging voor Bestuurskunde (waarvan hij in 2005 Lid van Verdienste werd), lid van de Raad voor het openbaar bestuur (een adviesorgaan voor regering en parlement; 2000–2008) en lid van de denktank van minister Zalm (2002–2006). Hij was oprichter van het tijdschrift *Bestuurskunde* en jarenlang betrokken bij beoordeling van onderzoeksvorstellen voor fundamenteel onderzoek door NWO. Eveneens was hij voorzitter van visitatiecommissies ter beoordeling van opleidingen op het vlak van bestuurskunde op het niveau van hoger beroepsonderwijs en universitair onderwijs.

Over het door hem ontwikkelde en ook in praktijk gebrachte samenwerkingsconcept *Samen en Toch Apart* (SETA) hield hij vele lezingen. Daarnaast was hij onder meer informateur bij coalitiebesprekingen, congresorganisator, inleider, verkiezingsanalist en mediator. Vanaf 2003–2012 was hij toezichthouder bij een instelling voor middelbaar beroepsonderwijs.

Korsten trad op als beoordelaar van de bestuurskracht van provinciebesturen (Limburg en Zeeland). In 2010–2011 beoordeelde hij in opdracht van de Vlaamse overheid de Vlaamse steden vanuit het perspectief van het protestedenbeleid. In 2012/2013 adviseerde hij de provincie Groningen over de toekomst van gemeenten.

Monique Leyenaar

Monique Leyenaar is hoogleraar Vergelijkende Politicologie aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Zij doet met name onderzoek naar burgerparticipatie, institutionele hervormingen en politiek leiderschap van vrouwen. Twee recente boeken zijn Drude Dahlerup and M. Leyenaar (eds.), *Breaking Male Dominance in Old Democracies*. Oxford: Oxford University Press, 2013 en R.Y. Hazan and M. Leyenaar (eds.), *Understanding Electoral Reform*, London: Routledge, 2012. Verder adviseert zij de Nederlandse overheid geregeld over bovengenoemde onderwerpen: sinds 2005 is zij lid van de Kiesraad en sinds 2009 van de Raad voor het Openbaar Bestuur. Eerder was zij betrokken bij een onderwijsvisiteatie van politicologische opleidingen in Denemarken.

Ben J.S.Hoetjes

Ben J.S.Hoetjes (1945) studeerde na zijn Gymnasium-B-opleiding (Alkmaar) politieke wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam, met als afstudeerspecialisaties vergelijkende politicologie en hedendaagse geschiedenis (1963–1970, cum laude). Hij studeerde en doceerde daarna aan de University of Washington, Seattle, U.S.A. (1970–1971) en was achtereenvolgens werkzaam als wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit van Amsterdam (1971–1974), Erasmusuniversiteit Rotterdam (1974–1976) en als hoofdmedewerker aan de Universiteit Leiden (1976–2003) bij de vakgroep politicologie en sinds midden jaren 1980 de vakgroep bestuurskunde. Daarnaast was hij suppleant politieke wetenschappen aan de U.I.A., research fellow Political Studies bij Queens University, Kingston Ontario, Canada, en bij Instituut Clingendael in Den Haag. Hij promoveerde in 1977 op een proefschrift over politieke en bestuurlijke corruptie in ontwikkelingslanden, in het bijzonder India na 1947. Binnen de politicologie vormde de vergelijkende studie van ontwikkelingslanden zijn interesse-

gebied, binnen de bestuurskunde de vergelijking van bestuursstelsels, in het bijzonder vergelijkend federalisme in de westerse wereld en Europese bestuurlijke integratie, o.a. landbouwbeleid. Hij was actief in nationaal en internationaal verband via gastcolleges, conferentiebijdragen etc. Hij publiceerde talrijke artikelen over een breed scala van onderwerpen binnen het vakgebied, o.a. corruptie en integriteit, federalisme, landbouwbeleid, verhouding tussen bestuurslagen, Europeanisering van het openbaar bestuur. Daarnaast verzorgde hij vele bijdragen voor de media. Sinds 2000 bekleedde hij de leerstoel Regiobestuur in internationaal perspectief aan de Universiteit van Maastricht en sinds 2003 het Lectoraat International Public Management aan de Haagse Hogeschool. Sinds 2010 is hij met emeritaat.

Henri Goverde

Henri Goverde (1946) studeerde politicologie en bestuurskunde aan de Universiteit van Amsterdam (1973). Zijn academisch onderzoek ligt op het terrein van 'Politics, Power and Public Administration in Urban, Rural, and Environmental Affairs'. Hij promoveerde (1987) aan de Radboud Universiteit Nijmegen op het thema beleidsvoering publieke infrastructurele werken, thesis: *Macht over de Markerruimte*. Van 1975–1987 was hij werkzaam op het Planologisch Instituut Nijmegen, daarna als Hoofddocent Bestuurskunde in de Faculteit Management Wetenschappen van de Radboud Universiteit (1987–2011). Van 1995–2009 was hij (deeltijd) Hoogleraar 'Politicologie met bijzondere aandacht voor landbouw- en milieuvraagstukken' aan Wageningen Universiteit en Research Centrum. Hij was 'visiting professor' aan de Universiteit van Helsinki (1998–2010) en externe examiner aan de National University of Ireland (2006–2009). Goverde was fellow (1987–1992) van de 'Foundation in Support of Local Democracy' (Academie van Wetenschappen, Warschau, Polen). Hij was lid van review en auditing commissies in Ierland en Finland. Goverde was Secretaris (1988–1994) en Voorzitter (1994–2008) van de 'International Political Science Association, Research Committee on Political Power' en mede-oprichter (2008) van de *Journal of Political Power*. Enkele (co-edited) boektitels van hem zijn: *Power and Gender in European Rural Development*; *Global and European Polity?*; *Power in Contemporary Politics*; *Bestuurlijk Vermogen, Analyse en beoordeling van Nieuwe Vormen van Besturen*; *Conflict in Urban Development. A Comparison Between East and West Europe*.

Niels van Willigen

Dr. Niels van Willigen is als Universitair Docent Internationale Betrekkingen werkzaam bij het Instituut voor Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden. Sinds januari 2015 is hij als Opleidingsdirecteur verantwoordelijk voor de onderwijsprogramma's van het instituut. Hij studeerde van 1996 tot 2001 geschiedenis aan de Universiteit Leiden. In 2002 voerde hij met een beurs van de NAVO een onderzoek uit naar het Europese veiligheidsbeleid. Daarna kreeg hij een aanstelling als promovendus bij het Instituut voor Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden. Zijn proefschrift ging over de vredesoperaties in Bosnië-Herzegovina en in Kosovo. Sinds 2007 is hij als universitair docent aan het instituut verbonden. Sinds 2011 is Niels van Willigen ook als analist verbonden aan het Global Governance Institute in Brussel. Zijn onderzoeksinteresses liggen op het gebied van de theorieën van de internationale betrekkingen, analyse van buitenlandbeleid, veiligheids- en conflictstudies (in het bijzonder vredesoperaties, wapenbeheeringsvraagstukken en Europese veiligheid) en internationaal recht. Hij geeft onder andere inleidende eerstejaars cursussen op het gebied van internationale politiek en internationale organisaties. Daarnaast begeleidt hij afstudeerprojecten in de Bachelor en geeft hij cursussen op het gebied van internationale veiligheid en buitenlandbeleid in de Master.

Jaak Lenvain

Jaak Lenvain behaalde in 1969 het diploma van Landbouwkundig Ingenieur en in 1975 de graad van Doctor in de Landbouwwetenschappen, beide aan de Universiteit van Gent. Als bodemfysicus was hij achtereenvolgens werkzaam als onderzoeker en lesgever op het Centraal Bodemkundig Instituut te Bogor (Indonesië), op de Universiteit van Constantine (Algerië) en op de Universiteit van Zambia. Hij is auteur van een aantal publicaties op het terrein van de erosiebestrijding en het efficiënt watergebruik bij planten. Zowel in Constantine als in Lusaka droeg hij o.a. telkens bij aan de totstandkoming van een plaatselijk 'Master' programma.

Vanaf 1990 tot 2000 was Lenvain in de hoedanigheid van Afdelingshoofd programmering werkzaam voor VVOB. Sedert 2001 is hij werkzaam op de Directie Generaal van BTC in de hoedanigheid van Diensthoofd Kwaliteitsmanagement. In 2009 en 2010 was hij voor BTC werkzaam in Jeruzalem als verantwoordelijke voor de samenwerking met Palestina.

Voor een levenslange inzet op hoog niveau ontving Jaak Lenvain in 2011 tijdens zijn afscheid van het actief leven, het burgerlijk ereteken van

'Commandeur in de Leopoldsorde'. Sedert vele jaren adviseert hij VLIR-UOS op regelmatige basis tijdens selecties en evaluaties van Internationale Cursus en Trainingsprogramma's. In opdracht van de VLUHR nam hij in 2013 tot 2015 deel aan meerdere universitaire visitatiecommissies.

Jules L. Peschar

Jules L. Peschar is emeritus universiteitshoogleraar in de onderwijssociologie en adviseur op het terrein van sociaal wetenschappelijk en onderwijskundig onderzoek. Hij studeerde sociologie aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde er in 1975. Tot 1989 werkte hij als universitair hoofddocent Researchmethoden aan de RU Groningen en vervolgens tot 2006 als hoogleraar Onderwijssociologie. Peschar was onderzoekscoördinator bij een Oost-West-instituut van de UNESCO in Wenen, voorzitter en lid van nationale onderwijs evaluatieprogramma's (Basisvorming, Weer Samen Naar School, Passend onderwijs). Hij was vele jaren intensief betrokken bij het ontwikkelen van onderwijsindicatoren bij de OECD, waarbinnen het PISA-programma tot stand kwam. De Corvina Universiteit in Budapest verleende hem in 1994 een eredoctoraat in de economie. Hij was decaan van de Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen in Groningen en onder meer voorzitter en lid van onderwijs- en onderzoeksvisitatiecommissies in Nederland, Vlaanderen, Duitsland en Portugal.

Jeroen W. Winkels

Jeroen W. Winkels studeerde sociologie (1982) en geschiedenis (1984) aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), waar hij in 1990 cum laude promoveerde op het proefschrift 'Gezag in Nederland'. Hij werkte als universitair docent sociologie aan de RUG (1982–1988), als wetenschappelijk medewerker en afdelingshoofd bij het Centraal bureau voor de Statistiek (1988–2002) en was van 2002 tot 2015 (oktober) directeur van het Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen; dit met uitzondering van de periode 2005–2007 toen hij aan dezelfde universiteit fungeerde als vice-voorzitter van het College van Bestuur. Sinds november 2015 is hij hoofd Academische Zaken van de Open Universiteit in Heerlen.

Louis Warlop

Louis Warlop (°Kortrijk, 1991) studeerde een bachelor politieke wetenschappen en een master politieke communicatie aan de UAntwerpen. Behalve in de Antwerpse aula's spendeerde hij zijn studentenjaren in verschillende studentenverenigingen. Via het studentenleven kwam hij in contact met de studentenvertegenwoordiging, waar hij in het academiejaar 2013–2014 het mandaat als voorzitter van de Studentenraad Universi-

teit Antwerpen opnam. Dit jaar vervolledigt hij zijn studentencarrière met een Master in Management aan de Antwerp Management School (AMS).

Arne Roels

Arne Roels (°1991 in Heusden-Zolder) vatte in 2010 de bachelor Politieke Wetenschappen aan de KU Leuven aan. In de periode van 2010–2013 was hij lid van de Permanente Opleidingscommissie (POC) politieke wetenschappen. In 2013 was hij preses van studentenvereniging Politika.

Chana De Wilde

Mevr. Chana De Wilde studeerde in het academiejaar 2014–2015 af als Master of science in de sociologie aan de Universiteit Gent, met als major Gezondheid en Sociale demografie. Daarnaast gaat haar interesse voornamelijk uit naar genderstudies.

